PUBLII
OVIDII
NASONIS
FASTORUM
LIBRI VI.

AMSTELÆDAMI,
Apud IOANNEM BLAEU.
M. DC. XXXXIX.

NAZIONALE VITTORIO E
NAPOLI

XIII KALEND. APRILIS, 11 Quinquatrium, proximus ab eo quo Minerva nata eſt, P. OVIDII NASONIS SULMONENSIS Natalis, ortuſque ejus, Calendario Romano, ſive Faſtis, à Daniele Heinſio additus. prout ipſa dies infra in Calendario exprimitur, ac ſuo loco ponitur.

ANte duos, fulvi vectorem velleris, ortus,
Sol adiit, medio nata Minerva fuit.
Altera lux oritur feſtis de quinque Minervæ,
Et Divæ auſpicium bella colentis habet.
Quæ licet uberius Pelignis favit aquoſis,
Romanas tamen eſt inter habenda dies.
Illa dies terris Naſonem contulit: illa
Sydus inocciduum perpetuumque dedit.
Protinus excepit naſcentem Æneia mater,
Et pueri cunas ducere juſſus Amor.
Nec lucis memor ipſa ſuæ Tritonia virgo
Adfuit, & Phœbus Pierideſque Deæ.
E quibus una ſoror jam motam ſuſtulit urnam:
Altera ſic monitis illius orſa loqui,
Vive puer, dixit: ſeptemque aſſurgite montes,
Infelix Helicon, gloria prima, jaces.
Ingenio vincat Tiberinus, vincit ut armis.
Non alium Grajis fata dedere parem.
Tranſtulit Æneas huc Veſtæ numen, & ignes:
Tranſtulit ille ignes huc, Cytherea, tuos.
Alme puer, puerique parens, aſſurgite nato,
Addat & ad feſtos hunc quoque Roma diem.
Ille verecundis dictabit verba puellis,
Quæ ſcribat domino quæque relicta ſuo:
Aut gemet in foribus non exauditus amator:
Aut dominæ promptam ſollicitabit opem.

Et modo præcipiet, tenerum modo tollet amorem;
Et medici partes conciliator aget.
Nunc ſpecies formaſque alias inducet. & Annum,
Lapſaque ſub terras ortaque ſigna canet.
Et nuſquam deerit facundæ copia linguæ,
Grataque ſimplicitas, mobilitaſque viri,
Nec dulcis quanquam in minimis ſapientia rebus;
Quæ vim non rigide præcipientis habet:
Et quicquid longis vix ſuadet Græcia chartis.
Non alio Delphis Delius ore canit.
Quod ſupereſt, Fortuna fave. ſed fata minantur.
Et pluviam cœli diſcolor arcus agit.
Eloquar an ſileam? lacrymæ ſua verba morantur;
(Verbaque cum lacrymis mixta fuiſſe ferunt.)
Nec magis aut Cremera Ticini aut caſa juventus,
Aut clades ſuperis ulla pudenda fuit:
Nec magis infauſtum Romæ fuit Allia nomen.
(Inter Cæſareas atra ſit illa dies!)
Finibus in Scythicis, ultraque binominis Iſtri,
Ille tuus quondam, perfide, doctor erit.
Non Venus hoc natos de ſe ſperare jubebat;
Ardorum genitrix, Æneadumque parens.
Triſtibus hic elegis patriam plorabit ademptam;
Nec Ponti gelidam diſſimulabit humum.
Qualia deſerta Philomela ſub arbore, natis
Orba repente ſuis, aut viduata, gemit.
Qualia Mæandri toties redeuntis in undis,
Aut canit, aut fertur, jam moriturus olor.
Hic fati immemorem diſtringet carmen in Ibin,
Archilochi diris dignior ille fuit.
Dixerat: ingemuit. vocem tenuere ſorores.
Flet Venus admonitu, flet male gratus Amor.
Indoluit Phœbus: ſublectaque verba ſorori
Rettulit, ante oculos viſus adeſſe, mihi.
Dicta dies aderat, primaſque Aurora tenebras
Purpureis nondum tota premebat equis;

Ipſe

Ipſe Deum vidi. ſeu tacta mentis imago,
Seu ſomnus fuerit: nec puto ſomnus erat.
Læva Dei myrtum, dilectaque ſerta gerebat:
Compoſitum fidibus dextra tenebat ebur.
Littoreaque premens leviter mea tempora myrto,
Sacra dies hæc eſt, & celebranda tibi,
Sacra dies, inquit: quæ primum lucis in auras
Naſonem populis, & tibi Roma, tulit.
Hanc ego, ſeu Lyciam maternaque littora calco,
Seu Boreæ ſedes teſquaque, lætus ago.
Nec pudet; & referam, quamquam pudet (omnia vatem
Scire decet: cœlum vatibus omne patet.)
Nos quoque læſit Amor, volucriſque potentia Divi,
Et ſatis in cœlo fabula nota ſumus.
Nec loquor aut Chiones, pulchræq; Coronidis ignem,
Aut veterem Daphnes, aut, Hyacinthe tuum.
Et quemcunque ſuo deducit carmine noſter,
Cum facies verſas nobile cantat opus:
Pelignis memini vixiſſe ſalubribus olim.
Cauſa fuit facies grataque forma Deæ.
Nympha fuit, vultu (ſi quicquam credis amanti)
Digna Deo natis cœlicoliſque coli.
Clara, genus Solymi, Solymo, cognominis: à quo
Sulmonem patriam ſcis habuiſſe ſuum.
Vlteriora ſequor. ſtudiis non illa Minervæ
Dedita, nec ſylvis arboribuſque fuit.
Non illi juvenes, non illi ſtamina curæ:
Non radio docte, non bene pingit acu.
Carmen amat tantum, noſtraſque amplectitur artes:
Carmen amat tantum, noſtraque ſacra colit.
Negligit & formam. facies ſine cultibus ullis,
Et magis hoc ipſo, cultibus orba, placet.
Hoc quoq; jam (quis enim propria non tangitur arte?)
Materies noſtri magna furoris erat.
Sæpe canit, vultuque ipſum commendat Homerum.
Quique ſuas Aſcræ gramine pavit oves.

Sæpe lyra dulcem digitis accommodat artem,
Alcaique animos, Steſichorique modos.
Nondum hæc Auſonia celebrabant numina Nymphæ:
Vix Muſas Latii tum coluere viri.
Cura viro lituus, clypeuſque, & caſſis, & haſta:
Pars propriam, poſitus rure, colebat humum.
Matre ſub immiti ducebant penſa puellæ:
Aut plus aut ſolitum quæque trahebat opus.
Incalui fateor: nec ſpes affulſit amanti.
Hac quoque quo minor eſt; hoc magis urget amor.
Deſerui cœlum, Pelignaque ſaucius arva
Ingredior, forma diſſimulante Deum.
Et modo cantantē ſequor, & modo plectra moventē.
Nunc plectrum moveo, nunc prior ipſe cano.
Et placui, ſenſi: niſi ſi placuiſſe putavi.
Scis quam de facili cornua ſumat amans.
Nil tamen obtinui, vixque oſcula frigida carpſi,
Hæc quoque luctando, nec niſi victa, dedit.
Atque aliquid volui. ſed enim probitaſque, pudorque
Ingenuus tenuit, ſimplicitaſque Deæ.
Feſta dies aderat, Phrygiis qua vectus ab oris
Conſtituit Solymus mœnia prima ſuis.
Conveniunt matres ex ordine: virque paterque
Quilibet, & quævis feſta celebrat anus.
Nec pudor hic poſitis in vino ludere menſis:
Nec pudor inſtabiles nocte referre pedes.
Nympha petit latebras, prætentaque fontibus antra.
Forte illi in manibus docta Corinna fuit:
Aut aliquid Sapphus. nec enim ſuis ardor amanti
Singula noſcendi tempora longa dabat.
Collis humo ſurgit: quem cingunt undique rivi:
Sylva tegit collem, frigore grata ſuo.
Hortus ineſt ſylvæ latiſſimus. altera pendet,
Altera pars plana eſt, utraque juncta ſibi.
Omnis ab arbitrio locus eſt ſecluſus. ab omni
(Halantes Zephyros excipe) ventus abeſt.

Sol quoque abeſt omnis! niſi cum jam cedit, & auro
Illudit foliis arboribuſque ſuo.
Fons ſtrepit in medio, lapſuſque è culmine ſummo,
Per flores trepidat, quos ſuus humor alit.
Denſa ſalix fontem, fontem viridiſſima myrtus,
Roſque maris cingit: nec mea laurus abeſt.
Nympha petit fontem: ſiccaque in margine veſtem
Ponit: humi veſtem: cætera tingit aquis.
Membra nivem vincunt, quæ nondum Sole tepeſcit,
Impuri nondum quam tetigere pedes:
Quæque ſuperfuſo commendant omnia rore,
Commendant ſpeciem ſponte nitentis aquæ.
Subſequor ignaram, vulgoque remotus ab omni,
Solvor in amplexus, Nympha Latina, tuos.
Sumque Deum faſſus. faſſo negat. ultima reſtant:
Nec niſi ceſſiſſet viribus illa meis.
Victa pudore gemit, patriamque relinquit & urbes,
Errat & in ſolis incomitata locis.
Luna latet novies, totieſque recolligit ignem;
Et Solyme precium virginitatis habet.
Mota meis favit precibus Lucina puellæ.
Sponte, ſuo blandum tempore ſolvit onus.
Negligit infantem, gelidaque ſub arbore ponit:
Et potuit quenvis ille movere Deum.
Venit ovis, juſſuque meo lac præbuit illi,
Multaque mel flenti ſuppeditavit apis.
Indolui læſus: puerumque, altricis egentem,
Lactanti, patrio tactus amore, dedi.
Forte illic Phrygia matrona è ſanguine gentis
Enixa eſt: una quæ fuit orba die.
Strix puerum rapuit: nutrixque doloribus ægra
Suppoſuit fœtum, matre juvante, meum.
Deſerui Nympham, viſa eſt indigna parentis
Nomine: viſa meo non ſatis apta thoro.
Calliope ſacra genitum circumtulit unda,
Et quæ de tenero nomen amore gerit.

Nec ſemel ad cunas cecinit Cythereia mater,
Et puero ſomnos conciliavit Amor.
Vix ſeptem addiderat bis denis menſibus annos;
Cum patrio cœpit dulcius ore loqui.
Sponte ſua verſus tenero decurrit ab ore,
Ad numeros veniunt verba ligata ſuos.
Et calet, & quovis primævus tangitur igne.
Uno hoc diſſimilis, cætera matris habet.
Plus patriæ tamen artis habet. Vigor ille paternus,
Lætaque vis fandi, non habitura parem,
Multaque quæ vulgo non pervidere poetæ,
Non niſi cœleſtes impetus ille capit.
Deſine jam faciles mirari in carmine motus,
Et dulce eloquium, plenaque verba Deo,
Ingeniumque viri, quo nil fœcundius uſquam eſt.
Pars cœli, & noſtri ſanguinis, ille fuit.
Sola Venus nocuit, nec amici Cæſaris ira.
Debuerat vati mitior eſſe ſuo.
Debuit & nobis. (niſi ſi diverſa movemus:
Et puto jam cœpi non bona verba loqui.)
Scilicet hoc merui, cum de cæleſtibus unus
Imperio lauros auſpiciumque dedi.
Scilicet hoc merui, cum tela emiſſa per auras
Actia, victrices conſtituere rates.
Cum quibus edomitum Rectori ceſſimus orbem;
Et rerum moles Cæſariana fuit.
Quod potui feci, nihil ut mortale teneret.
Et propriam lucem conſpicuamque dedi.
Altera lux Divam genuit, lux altera vatem.
Artifici meruit proximus eſſe Deæ.
Illa dedit puppim, Scythicas qua finderet undas,
Auxilium miſeræ præſtitit illa viæ.
Hæc tibi, quam pictis fas eſt adjungere Faſtis,
Hæc tibi, quæ ſacros inter habenda, dies.
Dixerat, obſtupui, cœlumque albeſcere ſenſi.
Luxque ſimul nata eſt, & celebrata mihi.

AN-

ANGELI POLITIANI
ELEGIA DE EXILIO ET MORTE OVIDII.

ET jacet Euxinis vates Romanus in oris:
Romanum vatem barbara terra tegit.
Terra tegit vatem, teneros qui luſit amores,
Barbara: quam gelidis alluit Iſter aquis.
Nec te Roma pudet, quæ tanto immitis alumno,
Pectora habes ipſis Barbariora Getis?
Ecquis, Io Muſæ, Scythicis in finibus ægro
Tædia qui morbi demeret, ullus erat?
Ecquis frigidulos qui lecto imponeret artus,
Aut qui dulciloquo falleret ore diem?
Aut qui tentaret ſalientis tempora venæ,
Aut fomenta manu qui properata daret?
Conderet aut oculos media jam morte natantes,
Aut legeret ſummam qui pius ore animam?
Nullus erat: nullus veteres, tu dura, ſodales
Heu procul à Ponto, Martia Roma, tenes!
Nullus erat. procul ah conjux, parvique nepotes:
Nec fuerat profugum nata ſequuta patrem.
Scilicet immanes Beſſi, flavique Coralli,
Aut vos pelliti ſaxea corda Getæ,
Scilicet horribili dederit ſolamina vultu
Sarmata, ab epoto ſæpe vehendus equo:
Sarmata, cui rigidam demiſſo in lumine frontem
Mota pruinoſo tempora crine ſonat.
Sed tamen & Beſſi extinctum, & flevere Coralli,
Sarmataque: & durus contudit ora Getes.
Extinctum & montes flebant, & ſylva, feræque,
Et fleſſe in mediis dicitur Iſter aquis.

A 5 Quis

Quin etiam pigro concretum frigore Pontum
Nereidum lacrymis intepuiſſe ferunt.
Accurrere leves Paphia cum matre volucres,
Arſuroque faces ſuppoſuere rogo.
Quem ſimul abſumſit rapida violentia flamma,
Reliquias tecto conpoſuere cado.
Impoſitumque brevi ſignarunt carmine ſaxum:
Qui jacet hic, teneri doctor amoris erat.
Ipſa locum late ſancto Cytherea liquore
Irrorat nivea terque quaterque manu.
Vos quoque Pierides vati libaſtis ademto
Carmina, ſed noſtro non referenda ſono.

DE EODEM CARMEN IVLII CÆSARIS SCALIGERI.

Loquitur ipſe Ovidius ad Auguſtum.

A Me utinam inciperes ferus eſſe, cruente: nec atras
Per cædes faceres ad mea fata gradum.
Si mea te movit tetricum laſciva juventus,
Te juvenem damnas perditus: exſul abi.
Impia flagitiis ſqualent penetralia diris:
Damnati ſuperant nomina fœda rei.
Non te divinum ingenium, non candida tangunt
Pectora, non Clario lingua fecunda deo.
Lactea mollivit veteres mea vena poetas;
Et rerum docuit pondera certa novos.
Cum te laudarem, tunc ſum mentitus: ob unum hoc
Exilii fuerat debita pœna mihi.

P. OVIDII NASONIS

FASTORUM

LIBER PRIMUS.

TEmpora cum cauſis Latium digeſta per annum, *(canam.*
Lapſaque ſub terras, ortaque ſigna
Excipe pacato, Cæſar Germanice, vultu
Hoc opus: & timidæ dirige navis iter:
Officioque, levem non averſatus honorem;
Huic tibi devoto, numine dexter ades.
Sacra recognoſces annalibus eruta priſcis,
Et quo ſit merito quæque notata dies.
Invenies illic & feſta domeſtica vobis.
Sæpe tibi pater eſt, ſæpe legendus avus.
Quæque ferunt illi pictos ſignantia faſtos,
Tu quoque cum Druſo præmia fratre feres.
Cæſaris arma canant alii: nos Cæſaris aras,
Et quoſcumque ſacris addidit ille dies.
Annue conanti per laudes ire tuorum,
Deque meo pavidos excute corde metus.
Da mihi te placidum: dederis in carmina vires.
Ingenium vultu ſtatque caditque tuo.
Pagina judicium docti ſubitura movetur
Principis, ut Clario miſſa legenda deo.
Quæ ſit enim culti facundia ſenſimus oris,
Civica pro trepidis cum tulit arma reis.
Scimus & ad noſtras cum ſe tulit impetus artes,
Ingenii currant flumina quanta tui.
Si licet, & fas eſt, vates rege vatis habenas:
Auſpice te felix totus ut annus eat.
TEmpora digereret cum conditor urbis, in anno
Conſtituit menſes quinque bis eſſe ſuo.
Scilicet arma magis, quam ſidera, Romule noras:
Curaque finitimos vincere major erat.

Eſt tamen & ratio, Cæſar, qua moverit illum,
Erroremque ſuum quo tueatur, habet.
Quod ſatis eſt, utero matris dum prodeat infans;
Hoc anno ſtatuit temporis eſſe ſatis.
Per totidem menſes à funere conjugis uxor
Suſtinet in vidua triſtia ſigna domo.
Hæc igitur vidit trabeati cura Quirini,
Cum rudibus populis annua jura daret.
Martis erat primus menſis, Veneriſque ſecundus;
Hæc generis princeps, ipſius ille pater.
Tertius à ſenibus, juvenum de nomine quartus:
Quæ ſequitur, numero turba notata fuit.
At Numa nec Ianum, nec avitas præterit umbras:
Menſibus antiquis præpoſuitque duos.

NE tamen ignores variorum jura dierum:
Non habet officium lucifer omnis idem.
Ille Nefaſtus erit, per quem tria verba ſilentur:
Fauſtus erit, per quem lege licebit agi.
Nec toto perſtare die ſua jura putaris:
Qui jam faſtus erit, mane nefaſtus erat.
Nam ſimul exta deo data ſunt, licet omnia fari,
Verbaque honoratus libera prætor habet.
Eſt quoque quo populum jus eſt includere ſeptis:
Eſt quoque qui nono ſemper ab orbe redit.
Vindicat Auſonias Iunonis cura Kalendas:
Idibus alba Iovi grandior agna cadit.
Nonarum tutela deo caret. omnibus iſtis
(Ne fallare cave) proximus Ater erit.
Omen ab eventu eſt: illis nam Roma diebus
Damna ſub adverſo triſtia Marte tulit.
Hæc tibi dicta ſemel, totis hærentia faſtis,
Ne ſeriem rerum ſcindere cogar, erunt.

ECce tibi faſtum, Germanice, nuntiat annum;
Inque meo primum carmine Ianus adeſt.
Iane biceps, anni tacite labentis origo,
Solus de ſuperis qui tua terga vides;

Dex-

Dexter ades ducibus : quorum ſecura labore
Otia terra ferax, otia pontus habet.
Dexter ades, patribuſque tuis, populoque Quirini :
Et reſera nutu candida templa tuo.
Proſpera lux oritur. linguis animiſque favete.
Nunc dicenda bona ſunt bona verba die.
Lite vacent aures, inſanaque protenus abſint
Iurgia. differ opus livida turba tuum.
Cernis odoratis ut luceat ignibus æther,
Et ſonet accenſis ſpica Ciliſſa focis ?
Flamma nitore ſuo templorum verberat aurum ;
Et tremulum ſumma ſpargit in æde jubar.
Veſtibus intactis Tarpejas itur in arces :
Et populus feſto concolor ipſe ſuo eſt.
Iamque novi præeunt faſces, nova purpura fulget ;
Et nova conſpicuum pondera ſentit ebur.
Colla rudes operum præbent ferienda juvenci,
Quos aluit campis herba Faliſca ſuis.
Iupiter, arce ſua cum totum ſpectet in orbem ;
Nil niſi Romanum, quod tueatur, habet.
Salve feſta dies : meliorque revertere ſemper ;
A populo rerum digna potente coli.
Quem tamen eſſe deum te dicam Iane biformis ?
Nam tibi par nullum Græcia numen habet.
Ede ſimul cauſam ; cur de cæleſtibus unus,
Sitque quod à tergo, ſitque quod ante, vides.
Hæc ego cum ſumptis agitarem mente tabellis ;
Lucidior viſa eſt, quam fuit ante, domus.
Tum ſacer ancipiti mirandus imagine Ianus
Bina repens oculis obtulit ora meis.
Extimui ; ſenſique metu riguiſſe capillos,
Et gelidum ſubito frigore pectus erat.
Ille tenens baculum dextra, clavemque ſiniſtrâ ;
Edidit hos nobis ore priore ſonos.
Diſce metu poſito vates operoſe dierum
Quod petis ; & voces percipe mente meas.

Me chaos antiqui (nam ſum res priſca) vocabant.
Adſpice quam longi temporis acta canam.
Lucidus hic aër, & , quæ tria corpora reſtant ,
Ignis, aqua, & tellus, unus acervus erant.
Vt ſemel hæc rerum ſeceſſit lite ſuarum ,
Inque novas abiit maſſa ſoluta domos;
Cœlum flamma petit: propior locus aëra cepit:
Sederunt medio terra fretumque loco.
Tunc ego qui fueram globus, & ſine imagine moles;
In faciem redii membraque digna deo.
Nunc quoq; confuſæ quoniam nota parva figuræ eſt;
Ante quod eſt in me, poſtque videtur idem.
Accipe quæſitæ quæ cauſſa ſit altera formæ:
Ham ſimul ut noris, officiumque meum:
Quidquid ubique vides, cœlum, mare, nubila, terras;
Omnia ſunt noſtra clauſa patentque manu.
Me penes eſt unum vaſti cuſtodia mundi:
Et jus vertendi cardinis omne meum eſt.
Cum libuit pacem placidis emittere tectis;
Libera perpetuas ambulat illa vias.
Sanguine letifero totus miſcebitur orbis ,
Ni teneant rigidæ condita bella ſeræ.
Præſideo foribus cœli cum mitibus Horis ,
Et redit officio Iupiter itque meo.
Inde vocor Ianus. cui cum Cereale ſacerdos
Imponit libum, farraque mixta ſale;
Nomina ridebis. modo namque Patulcius idem ,
Et modo ſacrifico Cluſius ore vocor.
Scilicet alterno voluit rudis illa vetuſtas
Nomine diverſas ſignificare vices.
Vis mea narrata eſt: cauſſam nunc diſce figuræ ,
Iam tamen hanc aliqua tu quoque parte vides.
Omnis habet geminas hinc atque hinc janua frontes:
E quibus hæc populum ſpectat: at illa Larem.
Vtque ſedens primi veſter prope limina tecti
Ianitor, egreſſus introituſque videt;

Sic

Sic ego proſpicio cœleſtis janitor aulæ
Eoas partes, Heſperiaſque ſimul.
Ora vides Hecates in treis vertentia partes,
Servet ut in ternas compita ſecta vias.
Et mihi, ne flexu cervicis tempora perdam;
Cernere non moto corpore bina licet.
Dixerat: & vultu, ſi plura requirere vellem,
Difficilem mihi ſe non fore pactus erat.
Sumpſi animum, grateſque Deo non territus egi,
Verbaque ſum ſpectans pauca locutus humum:
Dic age frigoribus quare novus incipit annus,
Qui melius per ver incipiendus erat?
Omnia tunc florent: tunc eſt nova temporis ætas,
Et nova de gravido palmite gemma tumet.
Et modo formatis operitur frondibus arbor,
Prodit & in ſummum ſeminis herba ſolum:
Et tepidum volucres concentibus aëra mulcent.
Ludit & in pratis, luxuriatque pecus.
Tunc blandi ſoles, ignotaque prodit hirundo,
Et luteum celſa ſub trabe figit opus.
Tunc patitur cultus ager, & renovatur aratro.
Hæc anni novitas jure vocanda fuit.
Quæſieram multis: non multis ille moratus,
Contulit in verſus ſic ſua verba duos.
Bruma novi prima eſt veteriſque noviſſima Solis:
Principium capiunt Phœbus & annus idem.
Poſtea mirabar, cur non ſine litibus eſſet
Prima dies. Cauſſam percipe Ianus ait.
Tempora commiſi naſcentia rebus agendis;
Totus ab auſpicio ne foret annus iners.
Quiſque ſuas artes ob idem delibat agendo:
Nec plus quam ſolitum teſtificatur opus.
Mox ego, Cur, quamvis aliorum numina placem,
Iane, tibi primum thura merumque fero?
Vt poſſis aditum per me, qui limina ſervo,
Ad quoſcunque voles, inquit, habere deos.

At

At cur læta tuis dicuntur verba Kalendis,
Et damus alternas accipimuſque preces?
Tum deus incumbens baculo, quem dextra tenebat;
Omina principiis, inquit, ineſſe ſolent.
Ad primam vocem timidas advertitis aures,
Et primum viſam conſulit augur avem.
Templa patent aureſque deum: nec lingua caducas
Concipit ulla preces, dictaque pondus habent.
Deſierat Ianus: nec longa ſilentia feci,
Sed tetigi verbis ultima verba meis:
Quid vult palma ſibi, rugoſaque carica, dixi,
Et data ſub niveo condita mella cado?
Omen, ait, cauſſa eſt, ut res ſapor ille ſequatur,
Et peragat cœptum dulcis ut annus iter.
Dulcia cur dentur video. ſtipis adjice cauſſam,
Pars mihi de feſto ne labet ulla tuo.
Riſit, & , O quam te fallunt tua ſæcula, dixit,
Qui ſtipe mel ſumpta dulcius eſſe putas.
Vix ego Saturno quenquam regnante videbam,
Cujus non animo dulcia lucra forent. (bendi.
Tempore crevit amor; qui nunc eſt ſummus, ha-
Vix ultra, quo jam progrediatur, habet.
Pluris opes nunc ſunt, quam priſci temporis annis;
Dum populus pauper, dum nova Roma fuit:
Dum caſa Martigenam capiebat parva Quirinum,
Et dabat exiguum fluminis ulva torum.
Iupiter anguſta vix totus ſtabat in æde,
Inque Iovis dextra fictile fulmen erat.
Frondibus ornabant, quæ nunc Capitolia gemmis:
Paſcebatque ſuas ipſe ſenator oves.
Nec pudor, in ſtipula placidam cepiſſe quietem;
Et fœnum capiti ſuppoſuiſſe, fuit.
Iura dabat populis poſito modo prætor aratro,
Et levis argenti lamina crimen erat.
At poſtquam Fortuna loci caput extulit hujus,
Et tetigit ſummo vertice Roma deos;

Creve-

Creverunt & opes, & opum furioſa cupido:
Et, cum poſſideant plurima, plura petunt.
Quærere ut abſumant, abſumpta requirere certant:
Atque ipſæ vitiis ſunt alimenta vices.
Sic, quibus intumuit ſuffuſa venter ab unda,
Quo plus ſunt potæ, plus ſitiuntur aquæ.
In pretio pretium nunc eſt, dat cenſus honores,
Cenſus amicitias: pauper ubique jacet.
Tu tamen auſpicium ſi ſit ſtipis utile quæris,
Curque juvent noſtras æra vetuſta manus.
Æra dabant olim: melius nunc omen in auro eſt,
Victaque conceſſit priſca moneta novæ. (mus,
Nos quoque templa juvant, quamvis antiqua probe-
Aurea. majeſtas convenit ipſa deo.
Laudamus veteres, ſed noſtris utimur annis.
Mos tamen eſt æque dignus uterque coli.
Finierat monitus: placidis ita rurſus, ut ante,
Clavigerum verbis alloquor ipſe deum:
Multa quidem didici. ſed cur navalis in ære
Altera ſignata eſt, altera forma biceps?
Noſcere me duplici poſſes in imagine, dixit;
Ni vetus ipſa dies extenuaſſet opus.
Cauſſa ratis ſupereſt: Thuſcum rate venit in amnem
Ante pererato falcifer orbe deus.
Hac ego Saturnum memini tellure receptum,
Cœlitibus regnis à Iove pulſus erat.
Inde diu genti manſit Saturnia nomen:
Dicta quoque eſt Latium terra, latente deo.
At bona poſteritas puppim formavit in ære;
Hoſpitis adventum teſtificata dei,
Ipſe ſolum colui, cujus placidiſſima lævum
Radit arenoſi Tibridis unda latus.
Hic, ubi nunc Roma eſt, tunc ardua ſylva virebat:
Tantaque res, paucis paſcua bobus erant.
Arx mea collis erat, quam vulgus nomine noſtro
Nuncupat, hæc ætas Ianiculumque vocat.

Tunc

Tunc ego regnabam; patiens cum terra deorum
Eſſet, & humanis numina mixta locis.
Nondum Iuſtitiam facinus mortale fugarat.
Vltima de ſuperis illa reliquit humum.
Proque metu populum ſine vi pudor ipſe regebat.
Nullus erat, juſtis reddere jura, labor.
Nil mihi cum bello: pacem poſteſque tuebar:
Et clavem oſtendens, Hæc, ait, arma gero.
Preſſerat ora deus. tunc ſic ego noſtra reſolvi,
Voce mea voces eliciente dei.
Cum tot ſint Iani; cur ſtas ſacratus in uno,
Hic, ubi juncta foris templa duobus habes?
Ille manu mulcens propexam ad pectora barbam,
Protinus Oebalii rettulit arma Tati:
Vtque levis cuſtos armillis capta, Sabinos
Ad ſumma tacitos duxerit arcis iter.
Inde, velut nunc eſt, per quem deſcenditis, inquit,
Arduus in valles per fora clivus erat.
Et jam contigerant portam, Saturnia cujus
Dempſerat oppoſitas invidioſa feras:
Cum tanto veritus committere numine pugnam,
Ipſe mea movi callidus artis opus:
Oraque, qua pollens ope ſum, fontana recluſi,
Sumque repentinas ejaculatus aquas.
Ante tamen madidis ſubjeci ſulfura venis:
Clauderet ut Tatio fervidus humor iter.
Cujus ut utilitas pulſis percepta Sabinis;
Quæ fuerat, tuto reddita forma loco eſt.
Ara mihi poſita eſt parvo conjuncta ſacello:
Hæc adolet flammis cum ſtrue farra ſuis.
At cur pace lates, motiſque recluderis armis?
Nec mora, quæſiti reddita cauſſa mihi eſt.
Vt populo reditus pateant ad bella profecto,
Tota patet dempta janua noſtra ſera.
Pace fores obdo: ne qua diſcedere poſſit:
Cæſareoque diu numine clauſus ero.

Dixit

Dixit: & attollens oculos diverſa tuentes,
Adſpexit toto quidquid in orbe fuit.
Pax erat, & veſtri, Germanice, cauſſa triumphi
Tradiderat domitas jam tibi Rhenus aquas.
Iane fac æternos, pacem, paciſque miniſtros:
Neve ſuum præſta deſerat autor opus.
Quod tamen ex ipſis licuit mihi diſcere faſtis:
Sacravere patres hac duo templa die.
Accepit Phœbo Nymphaque Coronide natum
Inſula, dividua quam premit amnis aqua.
Iupiter in parte eſt cepit locus unus utrunque.
Iunctaque ſunt magno templa nepotis avo.
QVis vetat & ſtellas, ut quæq; oriturq; caditque,
Dicere? propoſiti pars fuit illa mei.
Felices animæ, quibus hæc cognoſcere primis,
Inque domos ſuperas ſcandere, cura fuit.
Credibile eſt, illos pariter vitiiſque jociſque
Altius humanis exſeruiſſe caput.
Non Venus, & vinum ſublimia pectora fregit,
Officiumque fori, militiave labor.
Nec levis ambitio perfuſaque gloria fuco,
Magnarumque fames ſollicitavit opum.
Admovere oculis diſtantia ſidera noſtris,
Ætheraque ingenio ſuppoſuere ſuo.
Sic petitur cœlum: non, ut ferat Oſſan Olympus,
Summaque Peliacus ſidera tangat apex.
Nos quoque ſub ducibus cœlum metabimur illis,
Ponemuſque ſuos ad vaga ſigna dies.
ERgo ubi nox aderit venturis tertia Nonis,
Sparſaque cœleſti rore madebit humus;
Octipedis fruſtra quærentur brachia Cancri:
Præceps occiduas ille ſubibit aquas.
INſtiterint imbres miſſi tibi nubibus atris;
Nona ſigna dabunt exoriente Lyra.
QVattuor adde dies ductis ex ordine Nonis;
Ianus Agonali luce piandus erit.

Nomi-

Nominis eſſe poteſt ſuccinctus cauſſa miniſter ;
Hoſtia cœlitibus quo feriente cadit.
Qui calido ſtrictos tincturus ſanguine cultros ,
Semper agatne rogat ; nec, niſi juſſus, agit.
Pars putat hoc feſtum priſcis Agñalia dictum ;
Vna ſit ut proprio littera dempta loco.
Pars,quia non veniant pecudes,ſed agantur,ab actu
Nomen Agonalem credit habere diem.
An, quia præviſos in aqua timet hoſtia cultros ,
A pecoris lux eſt ipſa notata metu ?
Fas etiam, fieri ſolitis ætate priorum
Nomina de ludis Græca tuliſſe diem.
Et prius antiquus dicebat Agonia ſermo ,
Veraque judicio eſt ultima cauſſa meo.
Vtque ea non certa eſt ; ita rex placare ſacrorum
Numina lanigeræ conjuge debet ovis.
Victima, quæ dextra cecidit victrice, vocatur.
Hoſtibus à domitis hoſtia nomen habet.
Ante, deos homini quod conciliare valeret ;
Far erat, & puri lucida mica ſalis.
Nondum pertulerat lacrymatas cortice myrrhas
Acta per æquoreas hoſpita navis aquas.
Thura nec Euphrates, nec miſerat India coſtum,
Nec fuerant rubri cognita fila croci.
Ara dabat fumos herbis contenta Sabinis ,
Et non exiguo laurus aduſta ſono.
Si quis erat, factis prati de flore coronis ,
Qui poſſet violas addere ; dives erat.
Hic, qui nunc aperit percuſſi viſcera tauri,
In ſacris nullum culter habebat opus.
Prima Ceres avidæ gaviſa eſt ſanguine porcæ ;
Vlta ſuas merita cæde nocentis opes.
Nam ſata vere novo teneris lactentia ſuccis
Eruta ſetigeræ comperit ore ſuis.
Sus dederat pœnas. exemplo territus hujus
Palmite debueras abſtinuiſſe caper.

Quem

Quem ſpectans aliquis dentes in vite prementem,
Talia non tacito verba dolore dedit:
Rode caper vitem: tamen hinc, cum ſtabis ad aram,
In tua quod ſpargi cornua poſſit, erit.
Verba fides ſequitur: noxa tibi deditus hoſtis
Spargitur affuſo cornua, Bacche, mero.
Culpa ſui nocuit: nocuit quoque culpa capellæ.
Quid bos? quid placidæ commeruiſtis oves?
Flebat Ariſtæus, quod apes cum ſtirpe necatas
Viderat incœptos deſtituiſſe favos.
Cærula quem genitrix ægra ſolata dolentem,
Addidit hæc dictis ultima verba ſuis:
Siſte puer lacrymas: Proteus tua damna levabit;
Quoque modo repares quæ periere dabit.
Decipiat ne te verſis tamen ille figuris;
Impediant geminas vincula firma manus.
Pervenit ad vatem juvenis: reſolutaque ſomno
Alligat æquorei brachia capta ſenis.
Ille ſuam faciem transformat & alterat arte:
Mox domitus vinclis in ſua membra redit.
Oraque cærulea tollens rorantia barba,
Qua, dixit repares arte requiris apes?
Obrue mactati corpus tellure juvenci:
Quòd petis à nobis, obrutus ille dabit.
Juſſa facit paſtor. fervent examina putri
De bove: mille animas una necata dedit.
Pavit ovis pratum: verbenas improba carpſit;
Quas pia Dis ruris ferre ſolebat anus.
Quid tuti ſupereſt? animam cum ponat in aris
Lanigerumque pecus, ruricolæque boves?
Placat equo Perſis radiis Hyperiona cinctum,
Ne detur celeri victima tarda deo.
Quæ ſemel eſt triplici pro virgine cæſa Dianæ,
Nunc quoque, pro nulla virgine, cerva cadit.
Exta canum vidi Triviæ libare Sabæos,
Et quicumque tuas accolit Hæme nives.

Cadi-

Cæditur & rigido cuſtodi ruris aſellus.
Cauſſa pudenda quidem eſt, ſed tamen apta, deo.
Feſta corymbiferi celebrabat Græcia Bacchi,
Tertia quæ ſolito tempore bruma refert.
Di quoque cultores in idem venere Lycæi,
Et quicumque loci non alienus erat:
Panes, & in Venerem Satyrorum prona juventus,
Quæque colunt amnes ſolaque rura deæ.
Venerat & ſenior pando Silenus aſello,
Qui rubroque avidas inguine terret aves.
Dulcia qui dignum nemus in convivia nacti,
Gramine veſtitis accubuere toris.
Vina dabat Liber: tulerat ſibi quiſque coronam,
Miſcendas large rivus agebat aquas.
Najades, effuſis aliæ ſine pectinis uſu,
Pars aderant poſitis arte manuque comis.
Illa ſuper ſuras tunicam collecta miniſtrat:
Altera diſſuto pectus aperta ſinu.
Exſerit hæc humerum: veſtes trahit illa per herbas;
Inpediunt teneros vincula nulla pedes.
Hinc aliæ Satyris incendia mitia præbent:
Pars tibi, qui pinu tempora nexa geris.
Te quoque, inexſtinctæ Silene libidinis, urunt.
Nequitia eſt, quæ te non ſinit eſſe ſenem.
At ruber hortorum deus & tutela Priapus,
Omnibus ex illis Lotide captus erat.
Hanc cupit, hanc optat, ſola ſuſpirat in illa:
Signaque dat nutu: ſollicitatque notis.
Faſtus ineſt pulchris, ſequiturque ſuperbia formam,
Irriſum vultu deſpicit illa ſuo.
Nox erat: & vino ſomnum faciente, jacebant
Corpora diverſis victa ſopore locis.
Lotis in herboſa ſub acernis ultima ramis,
Sicut erat luſu feſſa, quievit humo.
Surgit amans: animamque tenens, veſtigia furtim
Suſpenſo digitis fert taciturna gradu.

Vt tetigit niveæ ſecreta cubilia Nymphæ;
Ipſe, ſui flatus ne ſonet aura, cavet.
Et jam finitima corpus librabat in herba:
Illa tamen multi plena ſoporis erat.
Gaudet, & à pedibus tracto velamine, vota
Ad ſua felici cœperat ire via.
Ecce rudens rauco Sileni vector aſellus
Intempeſtivos edidit ore ſonos.
Territa conſurgit Nymphe: manibuſque Priapum
Rejicit: & fugiens concitat omne nemus.
At deus obſcœna nimium quoque parte paratus,
Omnibus ad lunæ lumina riſus erat.
Morte dedit pœnas autor clamoris: & hac eſt
Helleſpontiaco victima grata deo.
Intactæ fueratis aves ſolatia ruris,
Aſſuetum ſylvis, innocuumque genus;
Quæ facitis nidos; & plumis ova fovetis,
Et facili dulces editis ore ſonos.
Sed nihil iſta juvant: quia lingua crimen habetis,
Dique putant mentes vos aperire ſuas.
Nec tamẽ hoc falſum. nam dis, ut proxima quæq; eſt,
Nunc penna veras, nunc datis ore notas.
Tuta diu volucrum proles, tum denique caſa eſt,
Iuveruntque deos indiciis exta ſui.
Ergo ſæpe ſuo conjux abducta marito
Vritur in calidis alba columba focis.
Nec defenſa juvant Capitolia, quo minus anſer
Det jecur in lances, Inachi lauta, tuas.
Nocte deæ noctis criſtatus caditur ales;
Quod tepidum vigili provocet ore diem.
Interea Delphin clarum ſuper æthera ſidus
Tollitur: & patriis exſerit ora vadis.

POſtera lux hyemem medio diſcrimine ſignat.
Æquaque præterita, quæ ſuperabit, erit.

PRoxima proſpiciet Tithono Aurora relicto
Arcadiæ ſacrum pontificale deæ.

Te

Te quoque lux eadem, Turni ſoror, æde recepit,
Hic ubi virginea campus obitur aqua.
Vnde petam cauſſas horum, moremque ſacrorum?
Diriget in medio quis mea vela freto?
Ipſa mone, quæ nomen habes à carmine ductum,
Propoſitoque fave, ne tuus erret honor.
Orta prior Luna (de ſe ſi creditur ipſi)
A magno Tellus Arcade nomen habet.
Hinc fuit Evander: qui, quamquam clarus utroque,
Nobilior ſacræ ſanguine matris erat.
Quæ, ſimul æthereos animo conceperat ignes;
Ore dabat pleno carmina vera dei.
Dixerat hæc nato motus inſtare, ſibique,
Multaque præterea tempore nacta fidem.
Nam juvenis, nimium vera cum matre, fugatus
Deſerit Arcadiam, Parrhaſiumque larem.
Cui genitrix flenti, Fortuna viriliter, inquit,
Siſte precor lacrymas, iſta ferenda tibi eſt.
Sic erat in fatis, nec te tua culpa fugavit;
Sed Deus. Offenſo pulſus es urbe Deo.
Nec meriti pœnam pateris, ſed Numinis iram.
Eſt aliquid magnis crimen abeſſe malis.
Conſcia mens ut cuique ſua eſt, ita concipit intra
Pectora pro facto ſpemque metumque ſuo.
Nec tamen, ut primus, mare male talia paſſus.
Obruit ingentes iſta procella viros.
Paſſus idem eſt, Tyriis qui quondam pulſus ab oris
Cadmus, in Aonia conſtitit exſul humo.
Paſſus idem Tydeus, & idem Pagaſeus Iaſon,
Et quos præterea longa referre mora eſt.
Omne ſolum forti patria eſt, ut piſcibus æquor,
Vt volucri, vacuo quidquid in orbe patet.
Nec fera tempeſtas toto tamen errat in anno:
Et tibi, crede mihi, tempora veris erunt.
Vocibus Evander, & firmus mente parentis,
Nave ſecat fluctus, Heſperiamque tenet.

Iam

Iamque ratem docta monitu Carmentis in amnem
Egerat & Tuſcis obvius ibat aquis.
Fluminis illa latus, cui ſunt vada juncta Tarenti,
Adſpicit, & ſolas per loca ſola caſas.
Utque erat, immiſſis puppim ſtetit ante capillis,
Continuitque manum torva regentis iter.
Et procul in dextram tendens ſua brachia ripam,
Pinea non ſano ter pede texta ferit.
Neve daret ſaltum properans inſiſtere ripæ,
Vix eſt Evandri vixque retenta manu.
Dique petitorum, dixit, ſalvete locorum,
Tuque novos cœlo terra datura deos:
Fluminaque, & fontes quibus utitur hoſpita tellus,
Et nemorum Nymphæ, Naiadumque chori;
Eſte bonis avibus viſi natoque mihique:
Ripaque felici tacta ſit iſta pede.
Fallor? an hi fient ingentia mœnia colles?
Iuraque ab hac terra cætera terra petet?
Montibus his olim totus promittitur orbis.
Quis tantum fati credat habere locum?
Et jam Dardaniæ tangent hæc littora pinus.
Hic quoque cauſſa novi fœmina Martis erit.
Chare nepos, Palla, funeſta quid induis arma?
Indue. non humili vindice caſus eris.
Victa tamen vinces, everſaque Troja reſurges.
Obruet hoſtiles iſta ruina domos.
Urite victrices Neptunia Pergama flammæ:
Nunc minor hic, toto eſt altior orbe cinis.
Iam pius Æneas ſacra, & ſacra altera, patrem
Afferet. Iliacos accipe Veſta deos.
Tempus erit, quum vos, orbemque tuebitur idem,
Et fient ipſo ſacra colente deo,
Et penes Auguſtos patria tutela manebit.
Hanc fas imperii fræna tenere domum.
Inde nepos, natuſque dei, licet ipſe recuſet,
Pondera cœleſti mente paterna feret.

Vtque ego perpetuis olim ſacrabor in aris;
Sic Auguſta novam Iulia Numen erit.
Talibus ut dictis noſtros deſcendit in annos;
Subſtitit in medios præſcia lingua ſonos.
Puppibus egreſſus Latia ſtetit exſul in herba.
Felix, exſilium cui locus ille fuit.
Nec mora longa fuit. ſtabant nova tecta: nec alter
Montibus Auſoniis Arcade major erat.
Ecce boves illuc Erytheidas applicat heros,
Emenſus longi claviger orbis iter.
Dumq; huic hoſpitium domus eſt Tegeæa, vagantur
Incuſtoditæ læta per arva boves.
Mane erat: excuſſus ſomno Tirynthius hoſpes,
De numero tauros ſenſit abeſſe duos.
Nulla videt quærens taciti veſtigia furti:
Traxerat averſos Cacus in antra ferox;
Cacus Aventinæ timor atque infamia ſylvæ,
Non leve finitimis hoſpitibuſque malum.
Dira viro facies; vires pro corpore; corpus
Grande. pater monſtri Mulciber hujus erat.
Proque domo, longis ſpelunca receſſibus ingens
Abdita, vix ipſis invenienda feris.
Ora ſuper poſtes affixaque brachia pendent.
Squallidaque humanis oſſibus albet humus.
Servata male parte boum Iove natus abibat:
Mugitum rauco furta dedere ſono.
Accipio; revocamur, ait: vocemque ſecutus
Impia per ſylvas victor ad antra venit.
Ille aditum fracti præſtruxerat objice montis:
Vix juga moviſſent quinque bis illud onus.
Nititur hic humeris, (cœlum quoque ſederat illis)
Et vaſtum motu collabefactat onus.
Quod ſimul everſum eſt; fragor æthera terruit ipſum,
Ictaque ſubſedit pondere mollis humus.
Prima movet Cacus collata prælia dextra,
Remque ferox ſaxis ſtipitibuſque gerit.

Quis

Quis ubi nil agitur; patrias male fortis ad artes
Confugit, & flammas ore ſonante vomit.
Quas quoties proflat, ſpirare Typhoea credas,
Et rapidum Æthnæo fulgur ab igne jaci.
Occupat Alcides: adductaque clava trinodis
Ter quater adverſi ſedit in ore viri.
Ille cadit, mixtoſque vomit cum ſanguine fumos,
Et lato moriens pectore plangit humum.
Immolat ex illis taurum tibi Iupiter unum
Victor, & Evandrum ruricolaſque vocat.
Conſtituitque ſibi, quæ maxima dicitur, aram,
Hic ubi pars urbis de bove nomen habet.
Nec tacet Evandri mater, prope tempus adeſſe;
Hercule quo tellus ſit ſatis uſa ſuo.
At felix vates, ut dis gratiſſima vixit,
Poſſidet hunc Iani ſic dea menſe diem.
IDibus in magni caſtus Iovis æde ſacerdos
Semimaris flammis viſcera libat ovis:
Redditaque eſt omnis populo provincia noſtro,
Et tuus Auguſto nomine dictus avus.
Perlege diſpoſitas ceneroſa per atria ceras,
Contigerant nulli nomina tanta viro.
Africa victorem de ſe vocat: alter Iſauras
Aut Cretum domitas teſtificatur opes:
Hunc Numidæ faciunt, illum Meſſana ſuperbum:
Ille Numantina traxit ab urbe notam:
Et mortem, & nomen Druſo Germania fecit.
Me miſerum, virtus quam brevis illa fuit!
Si petat à victis, tot ſumet nomina Cæſar,
Quot numero gentes maximus orbis habet.
Ex uno quidam celebres, aut torquis adempti,
Aut Corvi titulos auxiliaris habent.
Magne, tuum nomen rerum eſt menſura tuarum:
Sed qui te vicit, nomine major erat.
Nec gradus eſt Fabios ſupra cognominis ullus.
Illa domus meritis maxima dicta ſuis.

Sed tamen humanis celebrantur honoribus omnes.
Hic ſocium ſummo cum Iove nomen habet.
Sancta vocant auguſta patres: auguſta vocantur
Templa, ſacerdotum rite dicata manu.
Hujus & augurium dependet origine verbi,
Et quodcunque ſua Iupiter auget ope.
Augeat imperium noſtri ducis, augeat annos:
Protegat & noſtras querna corona fores.
Auſpicibuſque deis tanti cognominis hæres
Omine ſuſcipiat, quo pater, urbis onus.
REſpiciet Titan actas ubi tertius idus;
Fient Parrhaſiæ ſacra relata deæ.
Nam prius Auſonias matres carpenta vehebant:
(Hæc quoque ab Evandri dicta parente reor.)
Mox honor eripitur, matronaque deſtinat omnis
Ingratos nulla prole novare viros.
Neve daret partus: ictu temeraria cœco
Viſceribus creſcens excutiebat onus.
Corripuiſſe patres auſas immitia nuptas,
Ius tamen ereptum reſtituiſſe, ferunt.
Binaque nunc pariter Tegeææ ſacra parenti
Pro pueris fieri virginibuſque jubent.
Scortea non illi fas eſt inferre ſacello,
Ne violent puros exanimata focos.
Si quis amas veteres ritus, aſſiſte precanti:
Nomina percipies non tibi nota prius.
Porrima placatur, Poſtvertaque, ſive ſorores,
Sive fugæ comites, Mænali diva, tuæ.
Altera, quod porro fuerat, ceciniſſe putatur:
Altera venturum poſtmodo quidquid erat.
CAndida te niveo poſuit lux proxima templo,
Qua fert ſublimes alta Moneta gradus.
Nunc bene proſpicies Latiam, Concordia, turbam:
Nunc te ſacratæ conſtituere manus.
Furius antiquam populi ſuperator Etruſci
Voverat: & voti ſolverat ille fidem,

Cauſſa,

Cauſſa, quod à patribus ſumptis ſeceſſerat armis
Vulgus: & ipſa ſuas Roma timebat opes.
Cauſſa recens melior. ſparſos Germania crines
Porrigit auſpiciis, dux venerande, tuis.
Inde triumphatæ libaſti munera gentis.
Templaque feciſti, quam colis ipſe, deæ.
Hæc tua conſtituit genitrix, & rebus & ara
Sola toro magni digna reperta Iovis.

HÆ*c ubi tranſierint; Capricorno Phœbe relicto,*
Per juvenis curres ſigna regentis aquas.

SE*ptimus hinc oriens cum ſe dimiſerit undis;*
Fulgebit toto jam Lyra nulla polo.

SI*dere ab hoc, ignis, venienti nocte, Leonis*
Qui micat in medio pectore, merſus erit.

TE*r quater evolvi ſignantes tempora faſtos;*
Nec ſementina eſt ulla reperta dies:
Cum mihi (ſenſit enim) lux hæc indicitur, inquit.
Muſa quid à faſtis non ſtata ſacra petis?
Vtque dies incerta ſacris, ſic tempore certo
Seminibus jactis eſt ubi fœtus ager;
State coronati plenum ad præſepe juvenci,
Cum tepido veſtrum vere redibit opus.
Ruſticus emeritum palo ſuſpendat aratrum:
Omne reformidat frigore vulnus humus.
Villice da requiem terræ, ſemente peracta:
Da requiem, terram qui coluere, viris.
Pagus agat feſtum: pagum luſtrate coloni,
Et date paganis annua liba focis.
Placentur frugum matres Telluſque Cereſque
Farre ſuo, gravidæ viſceribuſque ſuis.
Officium commune Ceres & Terra tuentur.
Hæc præbet cauſam frugibus; illa locum.
Conſortes operum, per quas correcta vetuſtas,
Quernaque glans victa eſt utiliore cibo;
Fructibus immenſis avidos ſatiate colonos,
Vt capiant cultus præmia digna ſui.

Vos date perpetuos teneris ſementibus auctus :
Nec nova per gelidas uſta ſit herba nives.
Cum ſerimus ; cœlum ventis aperite ſerenis :
Cum latet ; æetherea ſpargite ſemen aqua.
Neve graves cultis, Cerealia dona, cavete,
Agmine læſuro depopulentur aves.
Vos quoque ſubjectis formicæ parcite granis :
Poſt meſſem prædæ copia major erit.
Interea creſcat ſcabræ rubiginis expers ,
Nec vitio cœli palleat ulla ſeges.
Et neque deficiat macie ; neque pinguior æquo
Divitiis pereat luxurioſa ſuis.
Et careant loliis oculos vitiantibus agri ,
Nec ſterilis culto ſurgat avena ſolo.
Triticeos fœtus, paſſuraque farra bis ignem ;
Hordeaque ingenti fœnore reddat ager.
Hæc ego pro vobis, hæc vos optate coloni:
Efficiatque ratas utraque diva preces.
Bella diu tenuere viros. erat aptior enſis
Vomere : cedebat taurus arator equo.
Sarcula ceſſabant, verſique in pila ligones ;
Factaque de raſtri pondere caſſis erat :
Gratia dis, domuique tuæ : religata catenis
Iam pridem veſtro ſub pede bella jacent.
Sub juga bos veniat : ſub terras ſemen aratas.
Pax Cererem nutrit : pacis alumna Ceres.
A*T quæ venturas præcedit ſexta Calendas ,*
Hac ſunt Ledæis templa dicata deis.
Fratribus illa dies, fratres de gente deorum
Circa Iuturnæ compoſuere lacus.
I*Pſum nos carmen deduxit Pacis ad aram.*
Hæc erit à menſis fine ſecunda dies.
Frondibus Actiacis comptos redimita capillos
Pax ades : & toto mitis in orbe mane.
Dum deſint hoſtes, deſit quoque cauſſa triumphi.
Tu ducibus bello gloria major eris.

a gerat miles, quibus arma coërceat, arma:
Canteturque fera, nil niſi pompa, tuba.
rreat Æneadas & primus & ultimus orbis:
Si qua parum Romam terra timebit, amet.
ura, ſacerdotes, pacalibus addite flammis,
Albaque perfuſa victima fronte cadat.
que domus, quæ præſtat eam, cum pace perennet,
Ad pia propenſos vota rogate deos.
d jam prima mei pars eſt exacta laboris;
Cumque ſuo finem menſe libellus habet.

P. OVIDII NASONIS
ASTORVM
LIBER SECVNDVS.

Anus habet finem, cum carmine creſcat & annus,
Alter ut it menſis, ſic liber alter eat.
unc primum velis, elegi, majoribus itis:
Exiguum memini nuper eratis opus.
ſe ego vos habui faciles in amore miniſtros,
Cum luſit numeris prima juventa ſuis.
dem ſacra cano, ſignataque tempora faſtis.
Et quis ad hac illinc crederet eſſe viam?
æc mea militia eſt: ferimus, quæ poſſumus, arma,
Dextraque non omni munere noſtra vacat.
i mihi non valido torquentur pila lacerto,
Nec bellatoris terga premuntur equi:
Nec galea tegimur, nec acuto cingimur enſe;
(His habilis telis quilibet eſſe poteſt.)
At tua proſequimur ſtudioſo pectore Cæſar
Nomina: per titulos ingredimurque tuos.
Ergo ades, & placido paulum mea munera vultu
Reſpice; pacando ſiquid ab hoſte vacas.
FEbrua Romani dixere piamina patres:
Nunc quoque dant verbo plurima ſigna fidem.

Pontifices à Rege petunt & flamine lanas,
Quis veterum lingua Februa nomen erat.
Quaque capit lictor domibus purgamina certis,
Turbida cum mica farra; vocantur idem.
Nomen idem ramo; qui caſus ab arbore pura,
Caſta ſacerdotum tempora fronde tegit.
Ipſe ego Flaminiam poſcentem februa vidi:
Februa poſcenti pinea virga data eſt.
Deniq; quodcumq; eſt, quo corpora noſtra piantur,
Hoc apud intonſos nomen habebat avos.
Menſis ab his dictus: ſecta quia pelle Luperci
Omne ſolum luſtrant: idque piamen habent.
Aut quia placatis ſunt tempora pura ſepulcris,
Tunc cum ferales præteriere dies.
Omne nefas omnemque mali purgamine cauſſam
Credebant noſtri tollere poſſe ſenes.
Græcia principium moris dedit. illa nocentes
Impia luſtratos ponere facta putat.
Actoriden Peleus, ipſum quoque Pelea Phoci
Cæde per Hæmonias ſolvit Acaſtus aquas.
Vectam frænatis per inane draconibus Ægeus
Credulus, immerita Phaſida fovit ope.
Amphiaraides Naupacteo Acheloo
Solve nefas dixit. ſolvit & ille nefas.
Ah nimium faciles, qui triſtia crimina cædis
Fluminea tolli poſſe putatis aqua!
Sed tamen (antiqui ne neſcius ordinis erres)
Primus, ut eſt, Iani menſis, & ante fuit.
Qui ſequitur Ianum, veteris fuit ultimus anni,
Tu quoque ſacrorum, Termine, finis eras.
Primus erat Iani menſis, quia janua prima eſt.
Qui ſacer eſt imis manibus; imus erat.
Poſtmodo creduntur ſpatio diſtantia longo
Tempora bis quini continuaſſe viri.

PRincipio menſis Phrygiæ contermina matri
Soſpita delubris dicitur aucta novis.

Nunc

i ſunt quæris, illis ſacrata kalendis
la Deæ? longa procubuere die.
e ſimili caderent labefacta ruina,
ſacrati provida cura Ducis:
delubris ſentitur nulla ſenectus,
itis eſt homines; obligat ille deos.
um poſitor, templorum ſancte repertor;
beris, opto, mutua cura tui.
i cœleſtes, quos tu cœleſtibus, annos,
e tua maneant in ſtatione domo.
oque vicini lucus celebratur Averni;
petit æquoreas advena Tibris aquas.
trale Numa, Capitolinumque tonantem;
e Iovis ſummi cæditur arce bidens.
aves pluvias adopertus nubibus æther
itat, aut poſita ſub nive terra latet.
ximus Heſperias Titan abiturus in undas;
Gemmea purpureis cum juga demet equis;
te aliquis, tollens ad ſidera vultum,
t, Vbi eſt hodie, quæ Lyra fulſit heri?
Lyram quærit: medii quoq; terga Leonis,
quidas ſubito merſa notabit aquas.
Vem modo cælatum ſtellis Delphina videbas;
Is fugiet viſus nocte ſequente tuos.
it occultis felix in amoribus index:
ida cum domino ſeu tulit ille lyram.
mare non novit, quæ neſcit Ariona tellus?
mine currentes ille tenebat aquas.
ſequens agnam, lupus eſt à voce retentus,
e avidum fugiens reſtitit agna lupum:
anes, leporeſque, una jacuere ſub umbra,
ſtetit in ſaxo proxima cerva leæ.
e lite, loquax, cum Palladis alite, cornix
lit: & accipitri juncta columba fuit.
bia ſæpe tuis fertur, vocalis Arion,
nquam fraternis, obſtupuiſſe modis.

Nomen Arionium Siculas impleverat urbes,
Captaque erat lyricis Auſonis ora ſonis.
Inde Domum repetens puppim conſcendit Arion,
Atque ita quæſitas arte ferebat opes.
Forſitan, infelix, ventos undaſque timebas.
At tibi nave tua tutius æquor erat.
Namque gubernator deſtricto conſtitit enſe,
Cæteraque armata conſcia turba manu.
Quid tibi cum gladio? dubiam rege navita puppim.
Non hæc ſunt digitis arma tenenda tuis.
Ille metu pavidus Mortem non deprecor, inquit:
Sed liceat ſumpta pauca referre lyra.
Dant veniam, ridentq; moram. capit ille coronam;
Quæ poſſit crines, Phœbe, decere tuos.
Induerat Tyrio diſtinctam murice pallam:
Reddidit icta ſuos pollice chorda ſonos.
Flebilibus numeris veluti, canentia dura
Trajectus penna tempora, cantat olor.
Protinus in medias ornatus deſilit undas.
Spargitur impulſa cærula puppis aqua.
Inde (fide majus) tergo delphina recurvo
Se, memorant, oneri ſuppoſuiſſe novo.
Ille ſedet, citharamque tenet, pretiumque vehendi
Cantat, & æquoreas carmine mulcet aquas.
Di pia facta vident. aſtris delphina recepit
Iupiter, & ſtellas juſſit habere novem. (*chilles,*
NVnc mihi mille ſonos, quoque eſt memoratus A-
Vellem, Mæonide, pectus ineſſe tuum.
Dum canimus ſacras alterno pectine Nonas;
Maximus his factis accumulatur honos.
Deficit ingenium, majoraque viribus urgent.
Hæc mihi præcipuo eſt ore canenda dies.
Quid volui demens elegis imponere tantum
Ponderis? heroi res erat iſta pedis.
Sancte pater patriæ, tibi plebs, tibi curia nomen
Hoc dedit. hoc dedimus nos tibi nomen eques.

Res

nen ante dedit. ſero quoque vera tuliſti
nina : jam pridem tu pater orbis eras.
per terras, quod in æthere Iupiter alto ,
nen habes. hominum tu pater, ille deum.
le concedes ; facit hic tua magna tuendo
nia : tu dederas tranſilienda Remo.
tius, parvique Cures, Caninaque ſenſit..
duce Romanum eſt ſolis utrumque latus.
eve neſcio quid victæ telluris habebas:
odcunque eſt alto ſub Iove, Cæſar habet.
pis, hic caſtas duce ſe jubet eſſe maritas.
recipis luco ; reppulit ille nefas.
bi grata fuit : florent ſub Cæſare leges.
domini nomen ; Principis ille tenet.
emus incuſat : veniam dedit hoſtibus ille.
eleſtem fecit te pater ; ille patrem.
Im puer Idæus media tenus eminet alvo ,
Et liquidas mixto nectare fundit aquas.
tiam, ſi quis Borean horrere ſolebat ;
audeat. à Zephyris mitior aura venit.
Vintus ab æquoreis nitidū jubar extulit undis
Lucifer, & primi tempora veris erunt.
allare tamen : reſtant tibi frigora, reſtant ,
Magnaque diſcedens ſigna relinquet hyems.
Ertia nox veniet : cuſtodem protinus Vrſæ
Adſpicies geminos exſeruiſſe pedes.
r Hamadryadas jaculatricemque Dianam
Caliſto ſacri pars fuit una chori.
dea tangens arcus, Quos tangimus, arcus ,
Eſte meæ teſtes virginitatis, ait.
nthia laudavit. Promiſſaque fœdera ſerva ,
Et comitum princeps tu mihi, dixit, eris.
dera ſervaſſet, ſi non formoſa fuiſſet.
Cavit mortales : de Iove crimen habet.
ille feras Phœbe ſylvis venata redibat ;
Aut plus, aut medium ſole tenente diem.

Vt tetigit lucum (denſa niger ilice lucus
In medio gelidæ fons erat altus aquæ)
Hic ait, in ſylva, virgo Tegeæa, lavemur.
Erubuit falſo virginis illa ſono.
Dixerat & Nymphis; Nymphæ velamina ponunt.
Hanc pudet, & tardæ dat mala ſigna moræ.
Exuerat tunicas: uteri manifeſta tumore,
Proditur indicio ponderis ipſa ſui.
Cui dea, Virgineos perjura Lycaoni cœtus
Deſere, nec caſtas pollue, dixit, aquas.
Luna novum decies implerat cornibus orbem:
Quæ fuerat virgo credita, mater erat.
Læſa furit Iuno, formam mutatque puellæ.
Quid facis? invito eſt pectore paſſa Iovem.
Vtque feræ vidit turpes in pellice vultus,
Hujus in amplexus Iupiter, inquit, eat.
Vrſa per incultos errabat ſquallida montes,
Quæ fuerat ſummo nuper amata Iovi.
Iam tria luſtra puer furto conceptus agebat;
Cum mater nato eſt obvia facta ſuo.
Illa quidem, tanquam cognoſceret, adſtitit amens,
Et gemuit: gemitus verba parentis erant.
Hanc puer ignarus jaculo fixiſſet acuto,
Ni foret in ſuperas raptus uterque domos.
Signa propinqua micant. Prior eſt, quam dicimus Ar-(cton:
Arctophylax formam terga ſequentis habet.
Sævit adhuc, canamque adiit Saturnia Tethyn,
Mænaliam tectis ne lavet Arcton aquis.
IDibus agreſtis fumant altaria Fauni,
Hic, ubi diſcretas inſula rumpit aquas.
Hæc fuit illa dies, in qua Vejentibus armis
Ter centum Fabii, ter cecidere duo.
Vna domus vires & onus ſuſceperat urbis:
Sumunt gentiles arma profeſſa manus.
Egreditur caſtris miles generoſus ab iiſdem,
E quis dux fieri quilibet aptus erat.

is portæ dextra eſt via proxima Iano:
hanc noli, quiſquis es: omen habet.
refert Fabios exiſſe trecentos,
vacat culpa: ſed tamen omen habet.
paſſu Cremeram tetigere rapacem;
idus hibernis ille fluebat aquis.)
oco ponunt: diſtrictis enſibus ipſi
enum valido Marte per agmen eunt.
ter, quam cum Libyca de gente leones
dunt ſparſos lata per arva greges.
unt hoſtes, inhoneſtaque vulnera tergo
piunt: Thuſco ſanguine terra rubet.
um, ſic ſæpe cadunt. ubi vincere aperte
datur, inſidias armaque tecta parant.
s erat: campi claudebant ultima colles,
aque montanas occulere apta feras.
lio paucos armentaque rara relinquunt:
era virgultis abdita turba latet.
velut torrens undis pluvialibus auctus.
t nive, quæ Zephyro victa tepente fluit,
ta, perque vias fertur, nec, ut ante ſolebat,
arum clauſas margine finit aquas:
bii vallem latis diſcurſibus implent,
odque vident ſternunt: nec metus alter ineſt.
uitis generoſa domus? male creditur hoſti.
plex nobilitas perfida tela cave.
de perit virtus. in apertos undique campos
oſiliunt hoſtes, & latus omne tenent.
faciant pauci contra tot millia fortes?
uidve, quod in miſero tempore reſtet, adeſt?
aper longe ſylvis, latratibus actus
lmineo celeres diſſipat ore canes;
tamen ipſe perit ſic: non moriuntur inulti;
ulneraque alterna dantque feruntque manu.
dies Fabios ad bellum miſerat omnes:
d bellum miſſos perdidit una dies.

Vt tamen Herculeæ ſupereſſent ſemina gentis;
Credibile eſt ipſos conſuluiſſe deos.
Nam puer impubes, & adhuc non utilis armis,
Vnus de Fabia gente relictus erat.
Scilicet ut poſſes olim, tu Maxime, naſci;
Cui res cunctando reſtituenda foret.
Continuata loco tria ſidera, Corvus, & Anguis,
Et medius Crater inter utrumque latet.
Idibus illa latent: oriuntur nocte ſequenti:
Quæ tibi cur tria ſint tam ſociata canam.
Forte Iovi Phœbus feſtum ſolemne parabat:
(Non faciet longas fabula noſtra moras)
I mea, dixit, avis, ne quid pia ſacra moretur,
Et tenuem vivis fontibus affer aquam.
Corvus inauratum pedibus cratera recurvis
Tollit, & aereum pervolat altus iter.
Stabat adhuc duris ficus denſiſſima pomis,
Tentat eam roſtro, non erat apta legi.
Immemor imperii ſediſſe ſub arbore fertur,
Dum fierent tarda dulcia poma mora.
Iamq; ſatur, nigris longum rapit unguibus hydrum,
Ad dominumque redit, fictaque verba refert:
Hic mihi cauſſa moræ vivarum obſeſſor aquarum:
Hic tenuit fontes, officiumque meum.
Addis, ait, culpæ mendacia, Phœbus? & audes
Fatidicum verbis fallere velle deum?
At tibi, dum lactens hærebit in arbore ficus,
De nullo gelidæ fonte bibentur aquæ.
Dixit: & antiqui monumenta perennia facti
Anguis, avis, crater, ſidera juncta micant.
Tertia poſt Idus nudos aurora Lupercos
Adſpicit: & Fauni ſacra bicornis erunt.
Dicite Pierides ſacrorum quæ ſit origo:
Attigerint Latias unde petita domos.
Pana deum pecoris veteres coluiſſe feruntur
Arcades, Arcadiis plurimus ille jugis.

Teſtis

Teſtis erit Pholoe, teſtes Stymphalides undæ,
Quique citis Ladon in mare currit aquis;
Cinctaque pinetis nemoris juga Nonagrini,
Altaque Trœzene, Parrhaſiæque nives.
Pan erat armenti, Pan illic numen aquarum:
Munus ob incolumes ille ferebat oves.
Tranſtulit Evander ſylveſtria numina ſecum:
Hic, ubi nunc urbs eſt, tunc locus urbis erat.
Inde deum colimus, devectaque ſacra Pelaſgis.
Flamen ad hæc priſco more dialis erat.
Cur igitur currant; & cur, ſi currere mos eſt,
Nuda ferant poſita corpora veſte, rogas?
Ipſe Deus velox diſcurrere gaudet in altis
Montibus. & ſubitas concitat ipſe fugas.
Ipſe Deus nudus nudos jubet ire miniſtros:
Nec ſatis ad curſus commoda veſtis erat.
Ante Iovem genitum terras habuiſſe feruntur
Arcades: & Luna gens prior illa fuit.
Vita feris ſimilis nullos agitata per uſus,
Artis ahuc expers, & rude vulgus erat.
Pro domibus frondes norant, pro frugibus herbas;
Nectar erat palmis hauſta duabus aqua.
Nullus anhelabat ſub adunco vomere taurus,
Nulla ſub imperio terra colentis erat:
Nullus adhuc erat uſus equi, ſe quiſque ferebat.
Ibat ovis lana corpus amicta ſua.
Sub Iove durabant, & corpora nuda gerebant,
Docta graves imbres & tolerare Notos.
Nunc quoque detecti referunt monumenta vetuſti
Moris, & antiquas teſtificantur opes.
Sed, cur præcipue fugiat velamina Faunus,
Traditur antiqui fabula plena joci.
Forte comes dominæ juvenis Tirynthius ibat:
Vidit ab excelſo Faunus utrumque jugo.
Vidit, & incaluit, Montanaque numina dixit;
Nil mihi vobiſcum eſt: hic meus ardor erit.

Ibat odoratis humeros perfuſa capillis
Mæonis, aurato conſpicienda ſinu.
Aurea pellebant tepidos umbracula ſoles,
Quæ tamen Herculeæ ſuſtinuere manus.
Iam Bacchi nemus, & Tmoli vineta tenebat
Heſperus, & fuſco roſcidus ibat equo.
Antra ſubit roſis laqueata & pumice vivo.
Garrulus in primo limine rivus erat.
Dumque parant epulas potandaque vina miniſtri;
Cultibus Alciden induit illa ſuis.
Dat tenues tunicas Gætulo murice tinctas,
Dat teretem zonam, qua modo cincta fuit.
Ventre minor zona eſt: tunicarum vincla relaxat,
Vt poſſet magnas exſeruiſſe manus.
Fregerat armillas non illa ad brachia factas:
Scindebant magni vincula parva pedes.
Ipſa capit clavamque gravem, ſpoliumque leonis,
Conditaque in pharetra tela minora ſua.
Sic epulis functi, ſic dant ſua corpora ſomno,
Et poſitis juxta ſecubuere toris.
Cauſſa, repertori vitis quia ſacra parabant,
Quæ facerent pure, cum foret orta dies.
Noctis erat mediũ (quid non amor improbus audet?)
Roſcida per tenebras Faunus ad antra venit.
Vtque videt comites ſomno vinoque ſolutos;
Spem capit in dominis eſſe ſoporis idem,
Intrat: & huc illuc temerarius errat adulter,
Et præfert cautas, ſubſequiturque, manus.
Venerat ad ſtrati captata cubilia lecti,
Et felix prima ſorte futurus erat.
Vt tetigit fulvi ſetis hirſuta leonis
Vellera; pertimuit, ſuſtinuitque manus,
Attonituſque metu rediit: ceu ſæpe viator
Turbatum viſo rettulit angue pedem.
Inde tori, qui junctus erat, velamina tangit
Mollia, mendaci decipiturque nota.

Ad-

t: ſpondaque ſibi propriore recumbit:
midum cornu durius inguen erat.)
unicas ora ſubducit ab ima:
bant denſis aſpera crura pilis.)
ent antem cubito Tirynthius heros
lit. è ſummo decidit ille toro.
s. inclamat comites, & lumina poſcit
is. illatis iginibus acta patent.
t lecto graviter dejectus ab alto:
braque de dura vix ſua tollit humo.
Alcides, & qui videre jacentem:
amatorem Lyda puella ſuum.
us luſus, fallentes lumina veſtes
amat, & nudos ad ſua ſacra vocat.
regrinis cauſſas, mea Muſa, Latinas,
e ſuo noſter pulvere currat equus.
di Fauno caſa de more capella
t ad exiguas turba vocata dapes.
ue ſacerdotes verubus tranſſuta ſalignis
s parant, medias ſole tenente vias;
us, & frater, paſtoraliſque juventus,
us, & campo corpora nuda dabant:
us, & jaculis, & miſſo pondere ſaxi
hia per luſus experienda dabant.
ab excelſo, Per devia rura juvencos,
ule prædones, & Reme, dixit, agunt.
m erat armari. diverſis exit uterque
tibus. occurſu præda recepta Remi eſt.
iit, verubus ſtridentia detrahit exta:
ue ait: Hæc certe non niſi victor edet.
facit, Fabiique ſimul. venit irritus illuc
nulus, & menſas, oſſaque nuda videt.
& indoluit, Fabios potuiſſe Remumque
cere: Quintilios non potuiſſe ſuos.
manet facti. Poſito velamine currunt.
memorem famam, qui bene geſſit, habet.

For-

Forſitan & quæras cur ſit locus ille Lupercal,
Quæve diem tali nomine cauſſa notet.
Sylvia Veſtalis cœleſtia ſemina partu
Ediderat, patruo regna tenente ſuo.
Is jubet auferri parvos & in amne necari.
Quid facis? ex iſtis Romulus alter erit.
Iuſſa recuſantes peragunt lacrymoſa miniſtri.
Flent tamen, & geminos in loca juſſa ferunt.
Albula, quem Tyberin merſus Tyberinus in undis
Reddidit; hybernis forte tumebat aquis.
Hic, ubi nunc fora ſunt, lintres errare videres,
Quaque jacent valles, Maxime Circe, tuæ.
Huc, ubi venerunt (neque enim procedere poſſunt
Longius) ex illis unus & alter ait:
Ah quam ſunt ſimiles! ah quam formoſus uterque!
Plus tamen ex iſtis iſte vigoris habet.
Si genus arguitur vultu; niſi fallit imago,
Neſcio quem è vobis ſuſpicor eſſe deum.
At ſi quis veſtræ deus eſſet originis autor;
In tam præcipiti tempore ferret opem.
Ferret opem certe, ſi non ope mater egeret:
Quæ facta eſt uno mater & orba die.
Nata ſimul, moritura ſimul, ſimul ite ſub undas
Corpora. deſierat: depoſuitque ſinu.
Vagierant ambo pariter: ſenſiſſe putares.
Hi redeunt udis in ſua tecta genis.
Suſtinet impoſitos ſumma cavus alveus unda,
Heu quantum fati parva tabella tulit!
Alveus in limo ſylvis appulſus opacis.
Paulatim fluvio deficiente ſedet.
Arbor erat: remanent veſtigia: quæque vocatur
Romula nunc ficus, Rumina ficus erat.
Venit ad expoſitos (mirum) lupa fœta gemellos.
Quis credat pueris non nocuiſſe feram? [nutrit,
Non nocuiſſe parum eſt: prodeſt quoque. quos lupa
Perdere cognatæ ſuſtinuere manus.

& cauda teneris blanditur alumnis,
it lingua corpora bina ſua.
tos ſcires: timor abſuit. ubera ducunt;
bi promiſſa lactis aluntur ope.
nomen fecit: locus ille Lupercis.
a dati nutrix præmia lactis habet.
at Arcadia dictos à monte Lupercos?
us in Arcadia templa Lycæus habet.
uid exſpectas? non tu pollentibus herbis,
rece, nec magico carmine mater eris.
œcundæ patienter verbera dextræ:
ocer optatum nomen habebit avi.
it illa dies, dura cum ſorte maritæ
ebant uteri pignora rara ſui.
ihi, clamabat, prodeſt rapuiſſe Sabinas
ulus (hoc illo ſceptra tenente fuit:)
non vires, ſed bellum injuria fecit;
us fuerat non habuiſſe nurus.
ſub Eſquilio multis inciduus annis
nis magnæ nomine lucus erat.
i venerunt; pariter nuptæque viriquè
liciter poſito procubuere genu.
ubito motæ tremuere cacumina ſylvæ,
Dea per lucos mira locuta ſuos.
s matres, inquit, ſacer hircus inito.
tupuit dubio territa turba ſono.
r erat (nomen longis intercidit annis)
per ab Etruſca venerat exſul humo.
prum mactat. juſſæ ſua terga puellæ
libus exſectis percutienda dabant.
reſumebat decimo nova cornua menſe,
que pater ſubito, nuptaque mater erat.
ia Lucina: dedit hæc tibi nomina lucus:
ut quia principium tu Dea lucis habes.
e precor gravidis, facilis Lucina, puellis:
aturumque utero molliter aufer onus.

Orta

ORta dies fuerat. tu deſine credere ventis:
Perdidit illius temporis aura fidem.
Flamina non conſtant: & ſex reſerata diebus
Carceris Æolii janua lata patet.
IAm levis obliqua ſubſedit Aquarius urna.
Proximus ætherios excipe, Piſcis, equos.
Te memorant fratremque tuum (nam juncta micatis
Signa) duos tergo ſuſtinuiſſe deos.
Terribilem quondam fugiens Typhona Dione
Tunc, cum pro cœlo Iupiter arma tulit;
Venit ad Euphraten comitata Cupidine parvo;
Inque Palæſtinæ margine ſedit aquæ.
Populus, & cannæ riparum ſumma tenebant,
Spemque dabant ſalices, hos quoque poſſe tegi.
Dum latet; inſonuit vento nemus. illa timore
Pallet: & hoſtiles credit adeſſe manus.
Vtque ſinu tenuit natum, Succurrite Nymphæ,
Et Dis auxilium ferte duobus, ait.
Nec mora; proſiluit: piſces ſubiere gemelli.
Pro quo nunc, cernis ſidera numen habent.
Inde nefas ducunt genus hoc imponere menſis,
Ne violent timidi piſcibus ora, Syri.
PRoxima lux vacua eſt. At tertia dicta Quirino,
Qui tenet hoc nomen Romulus ante fuit.
Sive quod haſta quiris priſcis eſt dicta Sabinis:
(Bellicus à telo venit in aſtra deus.)
Sive ſuo regi nomen poſuere Quirites:
Seu quia Romanis junxerat ille Cures.
Nam pater armipotens poſtquam nova mœnia vidit,
Multaque Romulea bella peracta manu;
Iupiter, inquit, habet Romana potentia vires:
Sanguinis officio non eget illa mei.
Redde patri natum: quamvis intercidit alter,
Pro ſe, proque Remo, qui mihi reſtat, erit.
Vnus erit, quem tu tolles in cærula cœli,
Tu mihi dixiſti: ſint rata dicta Iovis.
Iupi-

nuerat. nutu tremefactus uterque
us : & cœli pondera movit Atlas.
: antiqui Capreæ dixere paludem :
tuis illic, Romule, jura dabas.
& removent ſubeuntia nubila cœlum,
vis effuſis decidit imber aquis.
at, hinc miſſis abrumpitur ignibus æther.
ga : Rex patriis aſtra petebat equis.
rat, falſaque patres in crimine cædis,
etque animis forſitan illa fides.
ul è Longa veniebat Iulius Alba :
que fulgebat : nec facis uſus erat.
ito motu ſepes tremuere ſiniſtra.
lit ille gradus : horruerantque comæ.
, & humano major, trabeaque decorus
ulus, in media viſus adeſſe via :
ſe ſimul : Prohibe lugere Quirites,
iolent lacrymis numina noſtra ſuis.
erant, placetq; novum pia turba Quirinum,
trias artes militiamque colant.
& in tenues oculis evanuit auras.
vocat hic populos : juſſaque verba refert.
Deo fiunt, collis quoque dictus ab illo eſt;
eferunt certi ſacra paterna dies.
oque cur eadem Stultorum feſta vocetur,
pe : parva quidem cauſſa, ſed apta ſubeſt.
buit doctos tellus antiqua colonos :
abant agiles aſpera bella viros.
at in gladio quam curvo laudis aratro :
lectus domino pauca ferebat ager.
tamen veteres jaciebant, farra metebant;
nitias Cereri farra reſecta dabant.
admoniti flammis torrenda dederunt,
ltaque peccato damna tulere ſuo.
modo verrebant nigras pro farre favillas;
nc ipſas ignes corripuere caſas,

Facta

Facta dea eſt Fornax: læti Fornace coloni
Orant, ut fruges temperet illa ſuas.
Curio legitimis tunc Fornacalia verbis
Maximus indicit: nec ſtata ſacra facit.
Inque foro multa circumpendente tabella
Signatur certa curia quæque nota.
Stultaque pars populi quæ ſit ſua curia neſcit:
Sed facit extrema ſacra relicta die.

Eſt honor & tumulis animas placare paternas;
Parvaque in exſtructas munera ferre pyras.
Parva petunt manes, pietas pro divite grata eſt
Munere. non avidos Styx habet ima deos.
Tegula porrectis ſatis eſt velata coronis
Et ſparſæ fruges, parvaque mica ſalis:
Inque mero mollita Ceres, violæque ſolutæ.
Hæc habeat media teſta relicta via.
Nec majora veto: ſed & his placabilis umbra eſt.
Adde preces, poſitis & ſua verba focis.
Hunc morem Æneas pietatis idoneus autor
Attulit in terras, juſte Latine, tuas.
Ille patris Genio ſolemnia dona ferebat:
Hinc populi ritus edidicere novos.
At quondam, dum longa gerunt pugnatibus armis
Bella; parentales deſeruere dies.
Non impune fuit. nam dicitur omine ab iſto
Roma ſuburbanis incaluiſſe rogis.
Vix equidem credo: buſtis exiſſe feruntur,
Et tacitæ queſti tempore noctis avi.
Perque vias urbis, latoſque ululaſſe per agros
Deformes animas vulgus inane, ferunt.
Poſt ea præteriti tumulis redduntur honores,
Prodigiiſque venit funeribuſque modus.
Dum tamen hæc fient, viduæ ceſſate puellæ:
Exſpectet puros pinea tæda dies.
Nec tibi, quæ cupidæ matura videbere matri;
Comat virgineas haſta recurva comas.

Conde

s Hymenææ faces, & ab ignibus atris
habent alias mœſta ſepulcra faces.
templorum foribus celentur opertis :
jacent aræ : ſtentque ſine igne foci.
næ tenues, & corpora functa ſepulcris
: nunc poſito paſcitur umbra cibo.
hoc ultra,quam quum de menſe ſuperſunt
i, quot habent carmina noſtra pedes.
a juſta ferunt, dixere Feralia lucem.
placandis Manibus illa dies.
in mediis reſidens annoſa puellis,
acit Tacita. nec tamen ipſa tacet.
tria thura tribus ſub limine ponit ,
revis occultum mus ſibi fecit iter.
tata tenet cum fuſco licia plumbo ,
em nigras verſat in ore fabas.
pice adſtrinxit, quod acu trajecit ahena ;
m menta torret in igne caput :
que inſtillat. vini quodcunque relictum eſt,
ſa, aut comites, plus tamen ipſa bibit.
nguas, inimicaque vinximus ora ,
diſcedens ; ebriaque exit anus.
à nobis, quæ ſit dea Muta, requires :
per antiquos quæ mihi nota ſenes.
mmodico Iuturnæ victus amore
s tulit, tanto non patienda deo.
o in ſylvis inter coryleta jacebat :
in cognatas deſiliebat aquas.
t hic Nymphas Latium quæcunq; tenebant,
cit in medio talia verba choro :
ipſa ſibi, vitatque quod expedit illi ,
a ſoror ; ſummo concubuiſſe deo.
e ambobus: nam quæ mea magna voluptas,
as veſtræ magna ſororis erat.
n prima fugienti obſiſtite ripa ,
a fluminea corpora mergat aqua.

Dixe-

Dixerat: annuerant Nymphæ Tyberinides omnes,
Quæque colunt thalamos, Ilia diva. tuos.
Forte fuit Nais, Lar nomine: prima ſed illi
Dicta bis, antiquum ſyllaba nomen erat,
Ex vitio poſitum. ſæpe illi dixerat Almo,
Nata tene linguam: nec tamen illa tenet.
Quæ, ſimul ac tetigit Iuturnæ ſtagna ſororis,
Effuge, ait, ripas, dicta referque Iovis.
Illa etiam Iunonem adiit: miſerataque nuptas:
Naida Iuturnam vir tuus, inquit, amat.
Iupiter intumuit: quaque eſt non uſa modeſte,
Eripit huic linguam: Mercuriumque vocat.
Duc hanc ad Manes: locus ille ſilentibus aptus.
Nympha, ſed infernæ Nympha paludis, erit.
Iuſſa Iovis fiunt. accepit lucus euntes.
Dicitur illa duci tunc placuiſſe ſuo.
Vim parat hic. vultu pro verbis illa precatur,
Et fruſtra muto nititur ore loqui.
Fitq; gravis, geminoſque parit, qui compita ſervant,
Et vigilant noſtra ſemper in æde, Lares.
PRoxima cognati dixere Chariſtia cari,
Et venit ad ſocios turba propinqua deos.
Scilicet à tumulis, & qui periere propinquis,
Protinus ad vivos ora referre juvat:
Poſtque tot amiſſos, quidquid de ſanguine reſtat,
Adſpicere, & generis dinumerare gradus.
Innocui veniant: procul hinc procul impius eſto
Frater, & in partus mater acerba ſuos:
Cui pater eſt vivax, qui matris digerit annos,
Quæ premit inviſam ſocrus iniqua nurum.
Tantalidæ fratres abſint, & Iaſonis uxor,
Et quæ ruricolis ſemina toſta dedit,
Et ſoror, & Progne, Tereuſque duabus iniquus:
Et quicunque ſuas per ſcelus auget opes.
Dis generis date thura boni: concordia fertur
Illa præcipue mitis adeſſe die,

ate dapes, ut grati pignus amoris
triat intinctos miſſa patella cibos.
te ubi ſuadebit placidos nox humida ſomnos,
rga precaturi ſumite vina manu.
ne vos, bene tu patriæ pater optime Cæſar,
cite ſuffuſo per ſacra verba mero.
Ox ubi tranſierit, ſolito celebretur honore,
Separat indicio qui deus arva ſuo.
ine, ſive lapis, ſive es defoſſus in agro
pes, ab antiquis tu quoque nomen habes.
o diverſa domini de parte coronant,
naque ſerta tibi, binaque dona ferunt.
it: huc ignem curto fert ruſtica teſtu.
nptum de tepidis ipſa colona focis.
ſenex minuit: conciſaque conſtruit alte,
ſolida ramos figere pugnat humo.
ſicco primas irritat cortice flammas.
at puer, & manibus lata caniſtra tenet.
ubi ter fruges medios immiſit in ignes;
rrigit inciſos filia parva favos.
tenent alii: libantur ſingula flammis.
ctant, & linguis candida turba favent.
itur & caſo communis Terminus agno:
ec queritur, lactans cum ſibi porca datur.
veniunt, celebrantque dapes vicinia ſimplex.
cantant laudes, Termine ſancte, tuas.
opulos urbeſque, & regna ingentia, finis:
nnis erit ſine te litigioſus ager.
a tibi ambitio eſt, nullo corrumperis auro:
gitima ſervas credita rura fide.
ſignaſſes olim Thyreatida terram;
rpora non letho miſſa trecenta forent:
foret Othryades congeſtis tectus in armis.
quantum patriæ ſanguinis ille dedit!
l nova cum fierent Capitolia? nempe deorum
uncta Iovi ceſſit turba locumque dedit.

C Ter-

Terminus (ut memorant veteres) inventus in æde
Reſtitit: & magno cum Iove templa tenet.
Nunc quoque, ſe ſupra ne quid niſi ſidera cernat,
Exiguum templi tecta foramen habent.
Termine poſt illud levitas tibi libera non eſt.
Qua poſitus fueris in ſtatione, mane:
Nec tu vicino quicquam concede roganti,
Ne videare hominem præpoſuiſſe Iovi.
Et ſeu vomeribus, ſeu tu pulſabere raſtris;
Clamato, Tuus eſt hic ager, ille tuus.
Eſt via, quæ populum Laurentes ducit in agros,
Quondam Dardanio regna petita duci.
Illa lanigeri pecoris tibi, Termine, fibris
Sacra videt fieri ſextus ab urbe lapis.
Gentibus eſt aliis tellus data limite certo;
Romanæ ſpatium eſt urbis & orbis idem.

NVnc mihi dicenda eſt regis fuga. traxit ab illa
Sextus ab extremo nomina menſe dies,
Vltima Tarquinius Romanæ gentis habebat
Regna: vir injuſtus, fortis ad arma tamen.
Ceperat hic alias, alias everterat urbes,
Et Gabios turpi fecerat arte ſuos.
Namque trium minimus, proles manifeſta Superbi,
In medios hoſtes nocte ſilente venit.
Nudarant gladios, Occidite, dixit, inermem;
Hoc cupiunt fratres, Tarquiniuſque pater,
Qui mea crudeli laceravit verbera terga,
(Dicere ut hoc poſſet, verbera paſſus erat.)
Luna fuit, ſpectant juvenem, gladioſque recondunt:
Tergaque deducta veſte notata vident.
Flent quoque, & ut ſecum tueatur bella precantur:
Callidus ignaris annuit ille viris.
Iamque potens, miſſo genitorem appellat amico,
Perdendi Gabios quod ſibi monſtret iter.
Hortus odoratis ſuberat cultiſſimus herbis,
Sectus humum rivo lene ſonantis aquæ.

Illic

Tarquinius mandata latentia nati
ccipit, & virga lilia ſumma metit.
tius ut rediit, decuſſaque lilia dixit;
lius, Agnoſco juſſa parentis, ait.
nora: principibus caſis ex urbe Gabina,
aduntur ducibus mœnia nuda ſuis.
(nefas viſu) mediis altaribus anguis
cit, & exſtinctis ignibus exta rapit.
ulitur Phœbus. ſors eſt ita reddita: Matri
ui dederit primus oſcula; victor erit.
la quiſque ſua matri properata dederunt,
on intellecto credula turba deo.
us erat ſtulti ſapiens imitator, ut eſſet
tus ab inſidiis, dire Superbe, tuis.
acens pronus matri dedit oſcula Terra;
editus offenſo procubuiſſe pede.
itur interea Romanis Ardea ſignis,
patitur longas obſidione moras.
vacat, & metuunt hoſtes committere pugnã;
uditur in caſtris: otia miles agit.
uinius juvenis ſocios dapibuſque meroque
ccipit. ex illis rege creatus ait:
nos ſollicitos pigro tenet Ardea bello,
ec ſinit ad patrios arma referre deos;
id in officio torus eſt ſocialis? & ecquid
njugibus noſtris mutua cura ſumus?
que ſuam laudat. ſtudiis certamina creſcunt,
fervet multo linguaque corque mero.
it cui dederat clarum Collatia nomen;
on opus eſt verbis, credite rebus, ait.
ſupereſt: tollamur equis, urbemque petamus.
icta placent: frenis impediuntur equi.
lerant dominos, regalia protinus illi
ecta petunt; cuſtos in fore nullus erat.
nurum regis fuſis per colla coronis,
veniunt poſito pervigilare mero.

Inde cito paſſu petitur Lucretia: cujus
Ante torum calathi, lanaque mollis erat.
Lumen ad exiguum famulæ data penſa trahebant:
Inter quas tenui ſic ait illa ſono:
Mittenda eſt domino (nunc nunc properate puellæ)
Quamprimum noſtra facta lacerna manu.
Quid tamen auditis? (nam plura audire poteſtis:)
Quantum de bello dicitur eſſe ſuper?
Poſtmodo victa cades; melioribus Ardea reſtas;
Improba; quæ noſtros cogis abeſſe viros.
Sint tantum reduces. ſed enim temerarius ille
Eſt meus; & ſtricto qualibet enſe ruit.
Mens abit, & morior, quoties pugnantis imago
Me ſubit: & gelidum pectora frigus habet.
Deſinit in lachrymis: inceptaque fila remiſit,
In gremio vultum depoſuitque ſuo.
Hoc ipſum decuit: lacrymæ decuere pudicam;
Et facies animo dignaque parque fuit.
Pone metum, veni, conjux ait. Illa revixit,
Deque viri collo dulce pependit onus.
Interea juvenis furiales regius ignes
Concipit, & cæco raptus amore furit.
Forma placet, niveuſque color, flavique capilli,
Quique aderat nulla factus ab arte decor.
Verba placent, & vox, & quod corrumpere non eſt:
Quoque minor ſpes eſt, hoc magis ille cupit.
Iam dederat cantus lucis prænuntius ales,
Cum referunt juvenes in ſua caſtra pedem.
Carpitur attonitos abſentis imagine ſenſus
Ille: recordanti plura magiſque placent.
Sic ſedit: ſic culta fuit: ſic ſtamina nevit:
Injectæ collo ſic jacuere comæ:
Hos habuit vultus: hæc illi verba fuerunt:
Hic color, hæc facies, hic decor oris erat.
Vt ſolet à magno fluctus langueſcere flatu;
Sed tamen à vento, qui fuit, unda tumet:

uamvis aberat placitæ præſentia formæ ,
uem dederat præſens forma ; manebat amor.
t ; & injuſti ſtimulis agitatus amoris ,
mparat indigno vimque metumque toro.
us in dubio eſt. Audebimus ultima, dixit.
derit : audentes Forſque Deuſque juvat.
mus audendo Gabios quoque. talia fatus
ſe latus cinxit : tergaque preſſit equi.
it arata juvenem Collatia porta ;
ndere jam vultus ſole parante ſuos.
s ut hoſpes init penetralia Collatini ,
niter excipitur : ſanguine junctus erat.
ntum animis erroris ineſt ! parat inſcia rerum
felix epulas hoſtibus illa ſuis.
tus erat dapibus: poſcunt ſua tempora ſomnum.
ox erat : & tota lumina nulla domo.
it, & aurata vagina liberat enſem ,
t venit in thalamos, nupta pudica, tuos.
te torum preſſit, Ferrum Lucretia mecum eſt ,
atus, ait, Regis, Tarquiniuſque vocor.
nihil : neque enim vocem vireſque loquendi ,
ut aliquid toto pectore mentis habet.
remit, ut quondam ſtabulis deprenſa relictis ,
rva ſub infeſto cum jacet agna lupo.
l faciat ? pugnet ? vincetur fœmina pugnans.
lamet ? at in dextra qui vetet enſis erat.
giat ? poſitis urgentur pectora palmis ;
unc primum externa pectora tacta manu.
t amans hoſtis, precibus, pretioque, miniſque.
ec prece, nec pretio, nec movet ille minis.
agis, Eripiam, dixit, pro crimine vitam :
lſus adulterii teſtis adulter ero.
rimam famulum ; cum quo deprenſa fereris.
ccubuit fama victa puella metu.
l victor gaudes ? hac te victoria perdet.
eu quanto regnis nox ſtetit una tuis !

Iamque erat orta dies. paſſis ſedet illa capillis,
Vt ſolet ad nati mater itura rogum.
Grandævumque patrem fido cum conjuge caſtris
Evocat: & poſita venit uterque mora.
Vtque vident habitum; quæ luctus cauſa requirunt:
Cui paret exſequias, quoque ſit icta malo.
Illa diu reticet, pudipundaque celat amictu
Ora. fluunt lacrymæ more perennis aquæ.
Hinc pater, hinc conjux lacrymas ſolantur, & orant,
Indicet: & cœco flentque paventque metu.
Ter conata loqui; ter deſtitit: auſaque quarto;
Non oculos ideo ſuſtulit illa ſuos;
Hoc quoque Tarquineo debebimus; Eloquar, inquit,
Eloquar infelix dedecus ipſa meum.
Quæque poteſt narrat. reſtabant ultima; flevit,
Et matronales erubuere genæ.
Dant veniam genitor facto conjuxque coactæ.
Quam, dixit, veniam vos datis, ipſa nego.
Nec mora, celato fixit ſua pectora ferro,
Et cadit in patrios ſanguinolenta pedes.
Tunc quoq; jam moriens, ne non procumbat honeſte,
Reſpicit, hæc etiam cura cadentis erat.
Ecce ſuper corpus communia damna gementes
Obliti decoris virque paterque jacent.
Brutus adeſt, tandemque animo ſua nomina fallit.
Fixaque ſemianimi corpore tela rapit.
Stillantemque tenens generoſo ſanguine cultrum,
Edidit impavidos ore minante ſonos:
Per tibi ego hunc juro caſtum fortemque cruorem,
Perque tuos manes; qui mihi numen erunt:
Tarquinium profuga pœnas cum ſtirpe daturum.
Iam ſatis eſt virtus diſſimulata diu.
Illa jacens ad verba oculos ſine lumine movit,
Viſaque concuſſa dicta probare coma.
Fertur in exſequias animi matrona virilis,
Et ſecum lacrymas, invidiamque trahit.

Vulnus

us inane patet. Brutus clamore Quirites
ncitat, & regis facta nefanda refert.
uinius cum prole fugit: capit annua conſul
ra. dies regnis illa ſuprema fuit.
Allimur? an veris prænuntia venit hirundo,
Et metuit, ne qua verſa recurrat hyems;
tamen, Progne, nimium properaſſe quereris:
rque tuo Tereus frigore lætus erit.
Amque duæ reſtant noctes de menſe ſecundo,
Marſque citos junctis curribus urget equos:
vero poſitum permanſit Equiria nomen:
uæ deus in campo perſpicit ipſe ſuo.
venis Gradive: locum tua tempora poſcunt,
gnatuſque tuo nomine menſis adeſt.
mus in portum, libro cum menſe peracto.
aviget hinc alia jam mihi linter aqua.

P. OVIDII NASONIS
FASTORVM
LIBER TERTIVS.

Bellice depoſitis clypeo pauliſper & haſta
Mars ades, & nitidas caſſide ſolve comas.
Forſitan ipſe roges, quid ſit cum Marte poetæ:
A te, qui canitur nomina menſis habet.
vides manibus peragi fera bella Minerva.
Non minus ingenuis artibus illa vacat.
adis exemplo ponenda tempora ſume
Cuſpidis. invenies & quid inermis agas.
ac quoque inermis eras, cum te Romana ſacerdos
Cepit; ut huic urbi ſemina magna dares.
via Veſtalis (quid enim vetat inde moveri?)
acra lavaturas mane petebat aquas.
tum erat ad mollem declivo tramite ripam:
Ponitur è ſumma fictilis urna coma.

Feſſa reſedit humo, ventoſque accepit aperto
Pectore, turbatas reſtituitque comas.
Dum ſedet; umbroſæ ſalices, volucreſque canoræ
Fecerunt ſomnos, & leve murmur aquæ.
Blanda quies furtim victis obrepſit ocellis,
Et cadit à mento languida facta manus.
Mars videt hanc, viſamque cupit, potiturque cupitæ:
Et ſua divina furta fefellit ope.
Somnus abit; jacet ipſa gravis. jam ſcilicet intra
Viſcera Romanæ conditor urbis erat.
Languida conſurgit: neſcit cur languida ſurgat,
Et peragit tales arbore nixa ſonos:
Vtile ſit fauſtumque, precor, quod imagine ſomni
Vidimus: an ſomno clarius illud erat?
Ignibus Iliacis aderam, cum lapſa capillis
Decidit ante ſacros lanea vitta focos.
Inde duæ pariter (viſu mirabile) palmæ
Surgunt. ex illis altera major erat:
Et gravibus ramis totum protexerat orbem;
Contigeratque ſua ſidera ſumma coma.
Ecce meus ferrum patruus molitur in illas.
Terreor admonitu: corque timore micat.
Martia Picus avis gemino pro ſtipite pugnant
Et lupa. tuta per hos utraque palma fuit.
Dixerat: & plenam non firmis viribus urnam
Suſtulit. implerat, dum ſua viſa refert.
Intereà creſcente Remo, creſcente Quirino,
Cœleſti tumidus pondere venter erat.
Quo minus emeritis exiret curſibus annus,
Reſtabant nitido jam duo ſigna Deo.
Sylvia fit mater: Veſtæ ſimulachra feruntur
Virgineas oculis oppoſuiſſe manus.
Ara deæ certe tremuit, pariente miniſtra,
Et ſubiit cineres territa flamma ſuos.
Hoc ubi cognovit contemptor Amulius æqui:
(Nam raptas fratri victor habebat opes)

Amne

jubet mergi geminos. ſcelus unda refugit.
icca pueri deſtituuntur humo.
quis infantes neſcit creviſſe ferino,
icum expoſitis ſæpe tuliſſe cibos?
go te, tantæ nutrix Laurentia gentis,
taceam veſtras Fauſtule pauper opes.
honos veniet, cum Laurentalia dicam:
eptus geniis illa December habet.
a ter ſenos proles adoleverat annos,
uberat flavæ jam nova barba comæ.
bus agricolis, armentorumque magiſtris
dæ fratres jura petita dabant.
omum veniunt prædonum ſanguine læti,
redigunt actos in ſua jura boves.
us audierant: animos pater editus auget,
udet in parvis nomen habere caſis,
leoque cadit trajectus Amulius enſe,
naque longævo reſtituuntur avo.
a conduntur: quæ, quamvis parva fuerunt;
tamen expediit tranſiluiſſe Remo.
nodo quæ fuerant ſylvæ, pecorumque receſſus,
s erat. æternæ cum pater urbis ait:
r armorum, de cujus ſanguine natus
dor (& ut credar pignora multa dabo)
rincipium Romano dicimus anno:
nus de patrio nomine menſis erit.
ta fit: patrioque vocat de nomine menſem.
itur hæc pietas grata fuiſſe Deo.
nen ante omnes Martem coluere priores.
dederat ſtudiis bellica turba ſuis.
a Cecropidæ, Minoia Creta Dianam,
canum tellus Hypſipylea colit:
em Sparte, Pelopeiadeſque Mycenæ:
igerum Fauni Mænalis ora caput.
Latio venerandus erat; quia præſidet armis:
na feræ genti remque decuſque dabant.

Quod ſi forte vacas ; peregrimos inſpice faſtos :
Menſis in his etiam nomine Martis erit.
Tertius Albanis, quintus fuit ille Faliſcis :
Sextus apud populos, Hernica terra, tuos ,
Inter Aricinos, Albanaque tempora conſtat ,
Factaque Telegoni mœnia celſa manu.
Quintum Laurentes, bis quintum Æquicolus acer ,
A tribus hunc primum turba forenſis habet.
Et tibi cum proavis, miles Peligne, Sabinis
Convenit. huic genti quartus utrique Deus.
Romulus hos omnes ut vinceret ordine ſaltem ,
Sanguinis autori tempora prima dedit.
Nec totidem veteres, quot nunc, habuere Kalendas.
Ille minor geminis menſibus annus erat.
Nondum tradiderat victas victoribus artes
Græcia, facundum, ſed male forte genus.
Qui bene pugnabat, Romanam noverat artem :
Mittere qui poterat pila ; diſertus erat.
Quis tunc aut Hyadas, aut Plëiadas Atlanteas
Senſerat ? aut geminos eſſe ſub axe polos ?
Eſſe duas Arctos ? quarum Cynoſura petatur
Sidoniis : Helicen Graja carina notet ?
Signaque quæ longo frater percenſeat anno ,
Ire per hæc uno Menſe ſororis equos ?
Libera currebant, non obſervata per annum
Sidera. conſtabat ſed tamen eſſe deos.
Non illi cœlo labentia ſigna tenebant ;
Sed ſua : quæ magnum perdere crimen erat.
Illa quidem fœno ; ſed erat reverentia fœno ,
Quantam nunc aquilas cernis habere tuas.
Pertica ſuſpenſos portabat longa maniplos.
Vnde maniplaris nomina miles habet.
Ergo animi indociles, & adhuc ratione carentes ,
Menſibus egerunt luſtra minora decem.
Annus erat ; decimum cum Luna receperat orbem.
Hic numerus magno tunc in honore fuit.

uia tot digiti, per quos numerare ſolemus,
u quia bis quino fœmina menſe parit,
uod aduſque decem numero creſcente venitur;
rincipium ſpatiis ſumitur inde novis.
patres centum denos ſecrevit in orbes
omulus: haſtatos inſtituitque decem.
tidem princeps totidem pilanus habebat
orpora: legitimo quique merebat equo.
etiam partes totidem Tatienſibus ille,
uoſque vocant Ramnes, Luceribuſque dedit.
etos igitur numeros ſervavit in anno.
oc luget ſpatio fœmina mœſta virum.
dubites, prima fuerint quin ante Kalendæ
Iartis; ad hæc amimum ſigna referre potes.
rea flaminibus, quæ toto perſtitit anno;
ollitur: & frondes ſunt in honore novæ.
ia tunc regis poſita viret arbore Phœbi;
nte tuas itidem curia priſca fores.
a quoque ut niteat folio velata recenti;
edit ab Iliacis laurea cana focis.
le quod arcana fieri novus ignis in æde
icitur, & vires flamma refecta capit.
mihi parva fides annos hinc iſſe priores;
Inna quod hoc cœpta eſt menſe Perenna coli.
c etiam veteres initi memorantur honores
Id ſpatium belli, perfide Pœne, tui.
ique quintus ab hoc fuerat Quintilis: & inde
ncipit, à numero nomina quiſquis habet.
nus oliviferis Romam deductus ab arvis
ompilius menſes ſenſit abeſſe duos.
hoc à Samio doctus, qui poſſe renaſci
Nos putat; Egeria ſive monente ſua.
tamen errabant etiam tunc tempora; donec
Caſaris in multis hæc quoque cura fuit.
hæc ille deus tantæque propaginis autor
Credidit officiis eſſe minora ſuis:

Promiſſumque ſibi voluit prænoſcere cœlum:
Nec deus ignotas hoſpes inire domos.
Ille moras ſolis, quibus in ſua ſigna rediret,
Traditur exactis diſpoſuiſſe notis.
Is decies ſenos tercentum & quinque diebus
Iunxit, & è pleno tempora quarta die.
Hic anni modus eſt. in luſtrum accedere debet,
Quæ conſumatur partibus una dies.

SI licet occultos monitus audire deorum
Vatibus; ut certe fama licere putat;
Cum ſis officiis, Gradive, virilibus aptus;
Dic mihi matronæ cur tua feſta colant.
Sic ego. ſic poſita dixit mihi caſſide Mavors:
(Sed tamen in dextra miſſilis haſta fuit)
Nunc primum ſtudiis pacis, Deus utilis armis,
Advocor: & greſſus in nova caſtra fero.
Nec piget incepti. juvat hac quoque parte morari:
Hoc ſolam ne ſe poſſe Minerva putet.
Diſce Latinorum vates operoſe dierum
Quod petis: & memori pectore dicta nota.
Parva fuit, ſi prima velis elementa referre,
Roma: ſed in parva ſpes tamen hujus erat.
Mœnia jam ſtabant populis anguſta futuris
Credita, ſed turbæ tunc nimis ampla ſuæ.
Quæ fuerit noſtri ſi quæris regia nati;
Adſpice de canna ſtraminibuſque domum.
In ſtipula placidi capiebat munera ſomni.
Et tamen ex illo venit in aſtra toro.
Jamque loco majus nomen Romanus habebat:
Nec conjux illi, nec ſocer ullus erat.
Spernebat generos inopes vicinia dives:
Et male credebar ſanguinis autor ego.
In ſtabulis habitaſſe, & oves paviſſe, nocebat,
Iugeraque inculti pauca tenere ſoli.
Cum pare quæque ſuo coeunt volucreſque feræque.
Atque aliquam, de qua procreet, anguis habet.

Externis dantur connubia gentibus. at, quæ
Romano vellet nubere, nulla fuit.
Indolui: patriamque dedi tibi, Romule, mentem:
Tolle preces, dixi: quod petis, arma dabunt.
Feſta para Conſo: Conſus tibi cætera dicet;
Illo feſta die dum ſua ſacra canes.
Intumuere Cures, & quos dolor attigit idem.
Tunc primum generis intulit arma ſocer.
Iamque fere raptæ matrum quoq; nomen habebant,
Tractaque erant longo bella propinqua mora.
Conveniunt nuptæ dictam Iunonis in ædem:
Quas inter mea ſic eſt nurus auſa loqui:
O pariter raptæ, quoniam hoc commune tenemus,
Non ultra lente poſſumus eſſe piæ.
Stant acies: ſed utra di ſint pro parte rogandi;
Eligite. hinc conjux, hinc pater arma tenet.
Quærendum eſt, viduæ fieri malitis, an orbæ.
Conſilium vobis forte piumque dabo.
Conſilium dederat. parent: crineſque reſolvunt,
Mœſtaque funerea corpora veſte tegunt.
Iam ſteterant acies ferro mortique paratæ:
Iam lituus pugnæ ſigna daturus erat;
Cum raptæ veniunt inter patreſque viroſque,
Inque ſinu natos pignora cara tenent.
Vt medium campi ſciſſis tetigere capillis;
In terram poſito procubuere genu.
Et, quaſi ſentirent, blando clamore nepotes
Tendebant ad avos brachia parva ſuos.
Qui poterat, clamabat avum tunc denique viſum.
Et qui vix poterat, poſſe coactus erat.
Tela viris animique cadunt: gladiiſque remotis
Dant ſoceri generis accipiuntque manus.
Laudataſque tenent natas, ſcutoque nepotem
Fert avus: hic ſcuti dulcior uſus erat.
Inde diem, primaſque meas celebrare Kalendas
Oebaliæ matres non leve munus habent.

Aut quia committi ſtrictis mucronibus auſæ
Finierant lacrymis Martia bella ſuis:
Vel quod erat de me feliciter Ilia mater;
Rite colunt matres ſacra, diemque meum.
Quid? quod hyems adoperta gelu tunc deniq; cedit,
Et pereunt victæ ſole tepente nives.
Arboribus redeunt detonſæ frigore frondes,
Vividaque in gravido palmite gemma tumet.
Quæque diu latuit, nunc qua ſe tollat in auras.
Fertilis occultas invenit herba vias.
Nunc fœcundus ager: pecoris nunc hora creandi:
Nunc avis in ramo tecta laremque parat:
Tempora jure colunt Latiæ fœcunda parentes:
Quarum militiam votaque partus habet.
Adde, quod excubias ubi Rex Romanus agebat,
Qui nunc Eſquilias nomina collis habet;
Illic à nuribus Iunoni templa Latinis
Hac ſunt, ſi memini, publica facta die.
Quid moror, & variis onero tua pectora cauſſis?
Eminet ante oculos quod petis ecce tuos.
Mater amat nuptas: matrum me turba frequentat.
Hæc vos præcipue tam pia cauſſa decet.
Ferte Deæ flores: gaudet florentibus herbis
Hæc dea. de tenero cingite flore caput.
Dicite, tu nobis lucem, Lucina, dediſti;
Dicite, tu voto parturientis ades.
Si qua tamen gravida eſt; reſoluto crine precetur,
Vt ſolvat partus molliter illa ſuos.
QVis mihi nunc dicet quare cœleſtia Martis
Arma ferant Salii Mamuriumque canant?
Nympha mone, nemori ſtagnoque operata Dianæ:
Nympha Numæ conjux ad tua facta veni.
Vallis Aricinæ ſylva præcinctus opaca
Eſt lacus, antiqua relligione ſacer.
Hic latet Hippolytus loris direptus equorum:
Vnde nemus nullis illud aditur equis.

pendent longas velantia ſepes,
ſita eſt merita multa tabella deæ.
ens voti frontem redimita coronis
ina lucentes portat ab urbe faces.
enent manibus fortes pedibuſque fugaces;
rit exemplo poſtmodo quiſque ſuo.
incerto lapidoſus murmure rivus:
, ſed exiguis hauſtibus inde bibi.
eſt, quæ præbet aquas, dea grata Camœnis;
Numæ conjux conſiliumque fuit.
pio nimium promptos ad bella Quirites
liri placuit jure, deumque metu.
ata leges, ne fortior omnia poſſet:
otaque ſunt pure tradita ſacra coli.
ur feritas, armiſque potentius æquum eſt,
cum cive pudet conſeruiſſe manus.
e aliquis modo trux viſa jam vertitur ara,
aque dat tepidis farraque ſalſa focis.
leum genitor rutilas per nubila flammas
rgit, & effuſis æthera ſiccat aquis.
alias miſſi cecidere frequentius ignes.
x pavet: & vulgi pectora terror habet.
lea, Ne nimium terrere; piabile fulmen
, ait: & ſævi flectitur ira Iovis.
oterunt ritum Picus Faunuſque piandi
radere: Romani numen uterque ſoli.
ine vi tradent. adhibe tu vincula captis.
tque ita, qua poſſint; edidit, arte capi.
s Aventino ſuberat niger ilicis umbra,
uo poſſis viſo dicere, numen ineſt.
edio gramen, muſcoque adoperta virenti
Manabat ſaxo vena perennis aquæ.
ferè ſoli, Faunus Picuſque bibebant.
luc venit, & Fonti rex Numa mactat ovem,
naque odorati diſponit pocula Bacchi,
Cumque ſuis antro conditus ipſe latet.

Ad

Ad ſolitos veniunt ſylveſtria numina fontes,
Et relevant multo pectora ſicca mero.
Vina quies ſequitur. gelido Numa prodit ab antro,
Vinclaque ſopitas addit in arcta manus.
Somnus ut abſceſſit; pugnando vincula tentant
Rumpere: pugnantes fortius illa tenent.
Tunc Numa, Di nemorum factis ignoſcite noſtris,
Si ſcelus ingenio ſcitis abeſſe meo:
Quoque modo poſſit fulmen, monſtrate, piari.
Sic Numa: Sic quatiens cornua Faunus ait.
Magna petis: nec quæ monitu tibi diſcere noſtro
Fas ſit. habent fines numina noſtra ſuos.
Di ſumus agreſtes, & qui dominemur in altis
Montibus. arbitrium eſt in ſua tecta Iovi.
Hunc tu non poteris per te deducere cœlo:
At poteris noſtra forſitan uſus ope.
Dixerat hæc Faunus: par eſt ſententia Pici.
Deme tamen nobis vincula, Picus ait.
Iupiter huc veniet valida perductus ab arte:
Nubila promiſſi Styx mihi teſtis erit.
Emiſſi laqueis quid agant, quæ carmina dicant;
Quæque trahant ſuperis ſedibus arte Iovem;
Scire nefas homini eſt. nobis conceſſa canentur,
Quæque pio dici vatis ab ore licet.
Eliciunt cœlo te Iupiter. Vnde minores
Nunc quoque te celebrant, Eliciumque vocant.
Conſtat Aventinæ tremuiſſe cacumina ſylvæ,
Terraque ſubſedit pondere preſſa Iovis.
Corda micant Regis, totoque è corpore ſanguis
Fugit, & hirſutæ diriguere comæ.
Vt rediit animus, Da certa piamina, dixit,
Fulminis, altorum rexque paterque deum:
Si tua contigimus manibus donaria puris:
Hoc quoque, quod petitur, ſi pia lingua rogat.
Annuit oranti: ſed verum ambage remota
Abdidit, & dubio terruit ore virum.

Cæde

Cæde caput dixit. cui rex, Parebimus, inquit:
Cædenda eſt hortis eruta cepa meis.
Addidit hic, Hominis ſumes: ait ille, capillos.
Poſtulat hic animam: cui Numa, Piſcis, ait.
Riſit: & his, inquit, Facito mea tela procures
O vir colloquio non abigende deum.
Sed tibi, protulerit cum totum craſtinus orbem
Cynthius; imperii pignora certa dabo.
Dixit, & ingenti tonitru ſuper æthera motum
Fertur, adorantem deſtituitque Numam.
Ille redit lætus, memoratque Quiritibus acta.
Tarda venit dictis difficiliſque fides.
At certe credetis, ait, ſi verba ſequetur
Exitus: en, audi craſtina, quiſquis ades.
Protulerit terris cum totum Cynthius orbem,
Iupiter imperii pignora certa dabit.
Diſcedunt dubii, promiſſaque tarda videntur,
Dependetque fides à veniente die.
Mollis erat tellus rorata mane pruina;
Ante ſui populus limina regis adeſt.
Prodit, & in ſolio medius conſedit acerno.
Innumeri circa ſtantque ſilentque viri.
Ortus erat ſummo tantummodo margine Phœbus:
Sollicitæ mentes ſpeque metuque pavent.
Conſtitit, atque caput niveo velatus amictu
Iam bene dis notas ſuſtulit ille manus.
Atque ita, Tempus adeſt promiſſi muneris, inquit:
Pollicitam dictis Iupiter adde fidem.
Dum loquitur, totum jam ſol emoverat orbem,
Et gravis æthereo venit ab axe fragor.
Ter tonuit ſine nube deus, tria fulgura miſit:
Credite dicenti; mira, ſed acta loquor.
A media cœlum regione dehiſcere cœpit:
Summiſere oculos cum duce turba ſuo.
Ecce levi ſcutum verſatum leniter aura
Decidit. à populo clamor ad aſtra venit.

Tollit

Tollit humo munus caſa prius ille juvenca,
Quæ dederat nulli colla premenda jugo.
Atque ancile vocat; quod ab omni parte reciſum eſt
Quemque notes oculis, angulus omnis abeſt.
Tunc, memor imperii ſortem conſiſtere in illo,
Conſilium multà calliditatis init.
Plura jubet fieri ſimili calata figura;
Error ut ante oculos inſidiantis eat,
Mamurius, morum, fabræne exactior artis,
Difficile eſt ulli dicere, clauſit opus.
Cui Numa munificus, Facti pete præmia, dixit:
Si mea nota fides, irrita nulla petes.
Iam dederat Saliis (à ſaltu nomina ducta)
Armaque, & ad certos verba canenda modos.
Tunc ſic Mamurius, Merces mihi gloria detur,
Nominaque extremo carmine noſtra ſonent.
Inde ſacerdotes operi promiſſa vetuſto
Præmia perſolvunt, Mamuriumque vocant.
Nubere ſi qua voles, quamvis properabitis ambo;
Differ: habent parvæ commoda magna moræ.
Arma movent pugnam, pugna eſt aliena maritis,
Condita cum fuerint; aptius omen erit.
His etiam conjux apicati ſancta dialis
Lucibus impexas debet habere comas.

TErtia nox demiſſa ſuos ubi moverit ortus;
Conditus è geminis piſcibus alter erit.
Nam duo ſunt: auſtris hic eſt; aquilonibus ille
Proximus. à vento nomen uterque tenet.

CVm croceis rorare genis Tithonia conjux
Cœperit, & quintæ tempora lucis aget;
Sive eſt Arctophylax, ſive eſt piger ille Bootes;
Mergetur, viſus effugietque tuos.
At non effugiet Vindemitor. hoc quoque cauſſam
Vnde trahat ſidus parva docere mora eſt.
Ampelon intonſum Satyro nymphaque creatum
Fertur in Iſmariis Bacchus amaſſe jugis.

Tradi-

huic vitem pendentem frondibus ulmi,
unc de pueri nomine nomen habet.
t in ramo pictis temerarius uvas;
. amiſſum Liber in aſtra tulit.
s ubi è terra clivoſum ſcandet Olympum
œbus, & alatis æthera carpet equis;
ades, caſtaque colis penetralia Veſtæ;
re: Iliacis thuraque pone foeis.
innumeris, quos maluit ille mereri,
t titulis pontificalis honor.
ternis æterni numina præſunt
s. imperii pignora juncta vides,
is Trojæ, digniſſima præda ferenti,
ravis Æneas tutus ab hoſte fuit.
Ænea tangit cognata ſacerdos
na. cognatum, Veſta, tuere caput.
cta fovet ille manu, bene vivitis ignes.
e inexſtincti, flammaque duxque precor.
nota eſt Martis Nonis: ſacrata quod illis
Templa putant lucos Vejovis ante duos.
s ut ſaxo lucum circumdedit alto;
bet huc, dixit, confuge: tutus eris.
de tenui Romanus origine crevit!
a vetus quam non invidioſa fuit!
en ignaro novitas tibi nominis obſtet;
quis iſte deus, curve vocetur ita.
eſt juvenis: juveniles adſpice vultus.
ice deinde: manu fulmina nulla tenet.
a poſt auſos cœlum affectare Gigantes
pta Iovi: primo tempore inermis erat.
Oſſa novis, & Pelion altius Oſſa
t, & in ſolida fixus Olympus humo.
eque capra ſimul: Nymphæ paviſſe feruntur
ides. infanti lac dedit illa Iovi.
vocor ad nomen. Vegrandia farra coloni,
male creverunt, veſcaque parva vocant.

Vis

Vis ea ſi verbi eſt, cur non ego Vejovis ædem
Ædem non magni ſuſpicer eſſe Iovis?
Iamque ubi cœruleum variabunt ſidera cœlum;
Suſpice: Gorgonei colla videbis equi.
Creditur hic cæſa gravida cervice Meduſæ
Sanguine reſperſis proſiluiſſe comis.
Huic ſupra nubes & ſubter ſidera lapſo,
Cœlum pro terra, pro pede penna fuit.
Iamque indignanti nova fræna receperat ore;
Cum levis Aonias ungula fodit aquas.
Nunc fruitur cœlo, quod pennis ante petebat:
Et nitidus ſtellis quinque decemque micat.

P*Rotinus adſpicies venienti nocte Coronam*
Gnoſſida. Theſeo crimine facta dea eſt.
Iam bene perjuro mutarat conjuge Bacchum,
Quæ dedit ingrato fila regenda viro.
Sorte tori gaudens, Quid flebam ruſtica, dixit;
Vtiliter nobis perfidus ille fuit.
Interea Liber depexis crinibus Indos
Vincit, & Eoo dives ab orbe redit.
Inter captivas facie præſtante puellas
Grata nimis Baccho filia regis erat.
Flebat amans conjux, ſpatiataque litore curvo
Edidit incultis talia verba comis:
En iterum fluctus ſimiles audite querelas:
En iterum lacrymas accipe, arena, meas.
Dicebam (memini) perjure, & perfide Theſeu.
Ille abiit. eadem crimina Bacchus habet.
Nunc quoque nulla viro, clamabo, fœmina credat:
Nomine mutato cauſſa relata mea eſt.
O utinam mea ſors, qua primum cœperat, iſſet,
Iamque ego præſenti tempore nulla forem!
Quid me in deſertis morituram, Liber, arenis
Servabas? potui dedoluiſſe ſemel.
Bacche levis, leviorque tuis, quæ tempora cingunt,
Frondibus, in lacrymas cognite Bacche meas;

Au-

Auſus es ante oculos adducta pellice noſtros
Tam bene compoſitum ſollicitare torum?
Heu ubi pacta fides? ubi, quæ jurare ſolebas?
(Me miſeram, quoties hæc ego verba loquor!)
Theſea culpabas, fallacemque ipſe vocabas:
Iudicio peccas turpius ipſe tuo.
Neſciat hoc quiſquam, tacitiſque doloribus urar:
Ne toties falli digna fuiſſe puter.
Præcipue cupiam cælari Theſea: ne te
Conſortem culpæ gaudeat eſſe ſuæ.
At, puto, præpoſita eſt fuſca mihi candida pellex,
Eveniat noſtris hoſtibus ille color.
Quid tamen hoc refert? vitio tibi gratior ipſo eſt.
Quid facis? amplexus inquinat illa tuos.
Bacche fidem præſta, nec præfer amoribus ullam
Conjugis, aſſuevi ſemper amare virum.
Ceperunt matrem formoſi cornua tauri;
Me tua: ſed lædit ille pudendus amor.
Ne noceat quod amo: nec enim tibi Bacche nocebat,
Quod flammas nobis faſſus es ipſe tuas.
Nec quod nos uris, mirum facis. ortus in igne
Diceris, & patria raptus ab igne manu.
Illa ego ſum, cui tu ſolitus promittere cœlum,
Heu mihi, pro cœlo qualia dona fero!
Dixerat: audierat jamdudum verba querentis
Liber, ut à tergo forte ſecutus erat.
Occupat amplexu, lacrymaſque per oſcula ſiccat,
Et, Pariter cœli ſumma petamus, ait.
Tu mihi juncta toro, mihi juncta vocabula ſumes;
Nam tibi mutatæ Libera nomen erit.
Sintque tuæ tecum faciam monumenta coronæ;
Vulcanus Veneri quam dedit: illa tibi.
Dicta facit: gemmaſq; novem transformat in ignes,
Aurea per ſtellas nunc micat illa novem.
S Ex ubi ſuſtulerit totidemque emiſerit orbes,
Purpureum rapido qui vehit axe diem;

Altera gramineo ſpectabis Equiria campo,
Quem Tyberis curvis in latus urget aquis.
Qui tamen ejecta ſi forte tenebitur unda,
Cœlius accipiet pulverulentus equos.
IDibus eſt Anna feſtum geniale Perenna,
Haud procul à ripis, advena Tybri, tuis.
Plebs venit, ac virides paſſim disjecta per herbas
Potat, & accumbit cum pare quiſque ſua.
Sub Iove pars durat: pauci tentoria ponunt:
Sunt, quibus è ramis frondea facta caſa eſt:
Pars ſibi pro rigidis calamos ſtatuere columnis:
Deſuper extenſas impoſuere togas,
Sole tamen vinoque calent: annoſque precantur,
Quot ſumunt cyathos, ad numerumque bibunt,
Invenies illic, qui Neſtoris ebibat annos:
Quæ ſit per calices facta Sibylla ſuos.
Illic & cantant, quidquid didicere theatris,
Et jactant faciles ad ſua verba manus:
Et ducunt poſito duras cratere choreas,
Cultaque diffuſis ſaltat amica comis.
Cum redeunt, titubant, & ſunt ſpectacula vulgi:
Et fortunatos obvia turba vocat.
Occurrit nuper (viſa eſt mihi digna relatu)
Pompa: ſenem potum pota trahebat anus.
Quæ tamen hæc dea ſit quoniam rumoribus errat;
Fabula propoſito nulla tegenda meo.
Arſerat Æneæ Dido miſerabilis igne:
Arſerat extructis in ſua fata rogis.
Compoſituſq; ignis, tumulique in marmore carmen
Hoc breve, quod moriens ipſa reliquit, erat:
Præbuit Æneas & cauſſam mortis & enſem:
Ipſa ſua Dido concidit uſa manu.
Protinus invadunt Numidæ ſine vindice regnum;
Et potitur capta Maurus Iarba domo:
Seq; memor ſpretum, Thalamis tamen, inquit, Eliſæ,
En ego, quem toties reppulit illa, fruor.

Diffu-

Diffugiunt Tyrii quo quemque agit error, ut olim
Amiſſo dubiæ rege vagantur apes.
Tertia nudatas acceperat area meſſes,
Inque cavos ierant tertia muſta lacus;
Pellitur Anna domo: lacrymanſque ſororia linquit
Mœnia: germanæ juſta dat ante ſuæ.
Mixta bibunt molles lacrymis unguenta favillæ;
Vertice libatas accipiuntque comas.
Terque vale dixit: cineres ter ad ora relatos
Preſſit, & eſt illis viſa ſubeſſe ſoror.
Nacta ratem comiteſque fugæ, pede labitur æquo;
Mœnia reſpiciens, dulce ſororis opus.
Fertilis eſt Melite ſterili vicina Coſyræ
Inſula; quam Libyci verberat unda freti:
Hanc petit hoſpitio regis confiſa vetuſto.
Hoſpes opum dives rex ibi Battus erat.
Qui poſtquam didicit caſus utriuſque ſororis;
Hæc, inquit, tellus quantulacunque tua eſt.
Et tamen hoſpitii ſervaſſet ad ultima munus.
Sed timuit magnas Pygmalionis opes.
Signa recenſebat bis Sol ſua, tertius ibat
Annus: & exſilio terra paranda nova eſt.
Frater adeſt, belloque petit. Rex arma peroſus,
Nos ſumus imbelles, tu fuge ſoſpes, ait.
Iuſſa fugit, ventoque ratem committit, & undis.
Aſperior quovis æquore frater erat.
Eſt prope piſcoſos lapidoſi Cratidis amnes
Parvus ager: Cameren incola turba vocat.
Illuc curſus erat. nec longius abfuit inde,
Quam quantum novies mittere funda poteſt.
Vela cadunt primo, & dubia librantur ab aura.
Findite remigio, navita dixit, aquas.
Dumque parant torto ſubducere carbaſa lino,
Percutitur rapido puppis adunca Noto.
Inque patens æquor fruſtra pugnante magiſtro
Fertur, & ex oculis viſa refugit humus.

Aſſiliunt fluctus, imoque à gurgite pontus
Vertitur, & canas alveus haurit aquas.
Vincitur ars vento: nec jam moderator habenis
Vtitur: at votis is quoque poſcit opem.
Iactatur tumidas exſul Phœniſſa per undas,
Humidaque oppoſita lumina veſte tegit.
Tunc primum Dido felix eſt dicta ſorori,
Et quæcunque aliquam corpore preſſit humum.
Ducitur ad Laurens ingenti flamine littus
Puppis: & expoſitis omnibus, hauſta perit.
Iam pius Æneas regno nataque Latini
Auctus erat: populos miſcueratque duos.
Littore dotali ſolo comitatus Achate,
Secretum nudo dum pede carpit iter;
Adſpicit errantem: nec credere ſuſtinet Annam
Eſſe (quid in Latios illa veniret agros?)
Dum ſecum Æneas; Anna eſt, exclamat Achates,
Ad nomen vultus ſuſtulit illa ſuos.
Heu fugiat? quid agat? quos terra quærat hiatus?
Ante oculos miſeræ fata ſororis erant.
Senſit, & alloquitur trepidam Cythereius heros:
Flet tamen admonitu mortis, Eliſa, tuæ,
Anna, per hanc juro, quam quondam audire ſolebas,
Tellurem fato proſperiore dari;
Perque deos comites, hac nuper ſede locatos;
Sæpe meas illos increpuiſſe moras.
Nec timui de morte tamen: metus abfuit iſte.
Hei mihi, credibili fortior illa fuit!
Ne refer. adſpexi non illo corpore digna
Vulnera, Tartareas auſus adire domos.
At tu, ſeu ratio te noſtris appulit oris,
Sive deus; regni commoda carpe mei.
Multa tibi memores, nil non debemus Eliſæ,
Nomine grata tuo, grata ſororis eris.
Talia dicenti (neque enim ſpes altera reſtat)
Credidit: errores expoſuitque ſuos.

Vtque

Vtque domum intravit Tyrios induta paratus;
Incipit Æneas: cætera turba ſilet.
Hanc tibi cur tradam, pia cauſſa, Lavinia conjux,
Eſt mihi. conſumpſi naufragus hujus opes.
Orta Tyro eſt: regnum Libyca poſſedit in ora:
Quam precor ut cara more ſororis ames.
Omnia promittit, falſumque Lavinia vultus
Mente premit tacita, diſſimulatque metus.
Donaque cum videat præter ſua lumina mitti
Multa palam, mitti clam quoque multa putat.
Non habet exactum quid agat, furialiter odit,
Et parat inſidias, & cupit ulta mori.
Nox erat. ante torum viſa eſt adſtare ſororis
Squallenti Dido ſanguinolenta coma.
Effuge, ne dubita; mœſtum, ſoror, effuge tectum.
Sub verbum querulas impulit aura fores.
Exſilit: & velox humili ſuper arva feneſtra
Se jacit. audacem fecerat ipſe timor.
Cumque metu rapitur, tunica velata recincta
Currit, ut auditis territa dama lupis.
Corniger hanc tumidis rapuiſſe Numicius undis
Creditur, & ſtagnis occuluiſſe ſuis.
Sidonis interea magno clamore per agros
Quæritur, apparent ſigna notaque pedum.
Ventum erat ad ripas. inerant veſtigia ripis,
Suſtinuit tacitas conſcius amnis aquas.
Ipſa loqui viſa eſt, Placidi ſum Nympha Numici:
Amne perenne latens. Anna Perenna vocor.
Protinus erratis læti veſcuntur in agris,
Et celebrant largo ſeque diemque mero.
Sunt quibus hæc Luna eſt, quia menſibus impleat annum:
Pars Themin, Inachiam pars putat eſſe bovem.
Invenies, qui te Nymphen Atlantida dicant;
Teque Iovi primos, Anna, dediſſe cibos:
Hæc quoq; quam referam, noſtras pervenit ad aures
Fama: nec à veri diſſidet illa fide.

Plebs vetus, & nullis etiam nunc tuta tribunis,
Fugit: & in ſacri vertice montis erat.
Iam quoque, quem ſecum tulerant, defecerat illis
Victus, & humanis uſibus apta Ceres.
Orta ſuburbanis quadam fuit Anna Bovillis
Pauper, ſed multæ ſedulitatis, anus.
Illa, levi mitra canos incincta capillos,
Fingebat tremula ruſtica liba manu.
Atque ita per populum fumantia mane ſolebat
Dividere. hæc populo copia grata fuit.
Pace domi facta, ſignum poſuere perenne:
Quod ſibi defectis illa ferebat opem.
Nunc mihi, cur cantent, ſupereſt, obſcœna puellæ,
Dicere. nam coeunt, certaque probra canunt.
Nuper erat dea facta. venit Gradivus ad Annam:
Et cum ſeducta talia verba facit:
Menſe meo coleris: junxi mea tempora tecum:
Pendet ab officio ſpes mihi magna tuo.
Armifer armiferæ correptus amore Minervæ
Vror: & hoc longo tempore vulnus alo.
Effice, Di ſtudio ſimiles coeamus in unum.
Conveniunt partes hæ tibi, comis anus.
Dixerat. illa deum promiſſo ludit inani,
Et ſtultam dubia ſpem trahit uſque mora.
Sæpius inſtanti; Mandata peregimus, inquit:
Evicta eſt precibus: vix dedit illa manus.
Credit amans, thalamoſque parat. deducitur illuc
Anna tegens vultus, ut nova nupta, ſuos.
Oſcula ſumpturus ſubito Mars adſpicit Annam.
Nunc pudor eluſum, nunc ſubit ira deum,
Ludis amatorem caræ, nova diva, Minervæ.
Nec res hac Veneri gratior ulla fuit.
Inde joci veteres obſcœnaque verba canuntur:
Et juvat hanc magno verba dediſſe deo.
Præteriturus eram gladios in principe fixos;
Cum ſic à caſtis Veſta locuta focis:

Ne dubita meminiſſe: meus fuit ille ſacerdos;
Sacrilegæ telis me petiere manus.
Ipſa virum rapui ſimulacraque nuda reliqui.
Quæ cecidit ferro, Cæſaris umbra fuit.
Ille quidem cœlo poſitus Iovis atria vidit:
Et tenet in magno templa dicata foro.
At quicunque nefas auſi prohibente deorum
Numine, polluerant pontificale caput;
Morte jacent merita. teſtes eſtote Philippi,
Et quorum ſparſis oſſibus albet humus.
Hoc opus, hæc pietas, hæc prima elementa fuerunt
Cæſaris; ulciſci juſta per arma patrem.
POſtera cum teneras Aurora refecerit herbas;
Scorpius à prima parte videndus erit.
TErtia poſt Idus lux eſt celeberrima Baccho.
Bacche fave vati, dum tua feſta cano.
Nec referam Semelen; ad quam niſi fulmina ſecum
Iupiter afferret; parvus inermis eras:
Nec puer ut poſſes maturo tempore naſci,
Expletum patrio corpore matris onus.
Sithonas & Scythicos longum eſt narrare trimphos;
Et domitas gentes thurifer Inde tuas.
Tu quoque Thebanæ mala præda tacebere matris,
Inque tuum furiis acte Lycurge genu.
Ecce libet ſubitos piſces, Tyrrhenaque monſtra
Dicere, ſed non eſt carminis hujus opus.
Carminis hujus opus, cauſſas exponere; quare
Vilis anus populos ad ſua liba vocet.
Ante tuos ortus aræ ſine honore fuerunt,
Liber, & in gelidis herba reperta focis.
Te memorant Gange, totoque Oriente ſubacto;
Primitias magno ſepoſuiſſe Iovi.
Cinnama tu primus captivaque thura dediſti,
Deque triumphato viſcera toſta bove.
Nomine ab autoris ducunt Libamina nomen,
Libaque: quod ſanctis pars datur inde focis,

Liba deo fiunt : ſuccis quia dulcibus idem
Gaudet, & à Baccho mella reperta ferunt.
Ibat arenoſo Satyris comitatus ab Hebro.
(Non habet ingratos fabula noſtra jocos)
Iamq; erat ad Rhodopen, Pangæaq; flumina ventũ;
Ærifera comitum cum crepuere manus.
Ecce novæ coeunt volucres tinnitibus actæ,
Quoſque movent ſonitus æra, ſequuntur apes.
Colligit errantes, & in arbore claudit inani
Liber : & inventi præmia mellis habet.
Vt Satyri læviſque ſenex tetigere ſaporem ;
Quærebant flavos per nemus omne favos.
Audit in exeſa ſtridorem examinis ulmo :
Adſpicit & ceras, diſſimulatque ſenex.
Vtque piger pandi tergo reſidebat aſelli ;
Applicat hunc ulmo corticibuſque cavis.
Conſtitit ipſe ſuper ramoſo ſtipite nixus :
Atque avide trunco condita mella petit.
Millia crabronum coeunt, & vertice nudo
Spicula defigunt oraque prima notant.
Ille cadit præceps, & calce feritur aſelli :
Inclamatque ſuos auxiliumque rogat.
Concurrunt Satyri, turgentiaque ora parentis
Rident ; percuſſo claudicat ille genu.
Ridet & ipſe deus : limumque inducere monſtrat,
Hic paret monitis, & linit ora luto.
Melle pater fruitur : liboque infuſa calenti
Iure repertori ſplendida mella damus.
Fœmina cur præſit, non eſt rationis operta.
Fœmineos thyrſo concitat ille choros.
Cur anus hoc faciat quæris? vinoſior ætas
Hæc erat, & gravidæ munera vitis amat.
Cur hedera cincta eſt? hedera eſt gratiſſima Baccho.
Hoc quoque cur ita ſit, dicere nulla mora eſt.
Nyſiadas Nymphas, puerum quærente noverca,
Hanc frondem cunis oppoſuiſſe ferunt.

Reſtat,

Reſtat, ut inveniam; quare toga libera detur
Luce geri pueris, candide Bacche, tua.
Sive, quod ipſe puer ſemper, juveniſque videris;
Et media eſt ætas inter utrumque tibi:
Seu quia tu pater es, patres ſua pignora natos
Commendant curæ numinibuſque tuis.
Sive, quod es Liber, veſtis quoque libera per te
Sumitur, & vitæ liberioris iter.
An quia, cum colerent priſci ſtudioſius agros,
Et faceret patrio rure ſenator opus,
Et caperet faſces à curvo conſul aratro,
Nec crimen duras eſſet habere manus;
Ruſticus ad ludos populus veniebat in urbem:
Sed dis, non ſtudiis ille dabatur honos.
Luce ſua ludos uvæ commentor habebat:
Quos cum tædifera nunc habet ille dea.
Ergo ut tironum celebrare frequentia poſſit;
Viſa dies dandæ non aliena togæ.
Mite caput pater huc placataque cornua vertas.
Et des ingenio vela ſecunda meo.
Itur ad Argeos, (qui ſint, ſua pagina dicet)
Hac, ſi commemini, præteritaque die.
Stella Lycaoniam vergit declivis ad Arcton
Milvius. hac illa nocte videnda venit.
Quid dederit volucri, ſi vis cognoſcere, cœlum:
Saturnus regnis à Iove pulſus erat.
Concitat iratus validos Titanas in arma,
Quæque fuit fatis debita tentat opem.
Matre ſatus Terra, monſtrum mirabile, taurus
Parte ſui ſerpens poſteriore fuit.
Hunc triplici muro lucis incluſerat atris
Parcarum monitu Styx violenta trium.
Viſcera qui tauri flammis adolenda dediſſet,
Sors erat, æternos vincere poſſe deos.
Immolat hunc Briareus facta ex adamante ſecuri:
Et jam jam flammis exta daturus erat.

Iupiter alitibus rapere imperat. attulit illi
Milvius: & meritis venit in aſtra ſuis.
VNa dies media eſt: & fiunt ſacra Minervæ,
Nominaque à junctis quinque diebus habent.
Sanguine prima vacat. nec fas concurrere ferro.
Cauſſa, quod eſt illa nata Minerva die.
Altera, treſque ſuper raſa celebrantur arena:
Enſibus exſertis bellica læta dea eſt.
Pallada nunc pueri teneræque orate puellæ.
Qui bene placarit Pallada; doctus erit.
Pallade placata, lanam mollire puellæ
Diſcant, & plenas exonerare colos.
Illa etiam ſtantes radio percurrere telas
Erudit, & rarum pectine denſat opus.
Hanc cole, qui maculas læſis de veſtibus aufers:
Hanc cole, velleribus quiſquis ahena paras.
Nec quiſquam invita faciet bene vincula plantæ
Pallade; ſit Tychio dôctior ille licet.
Et licet antiquo manibus collatus Epeo
Sit prior; irata Pallade, mancus erit.
Vos quoque, Phœbea morbos qui pellitis arte;
Munera de veſtris pauca referte deæ.
Nec vos turba feri ſenſu fraudata magiſtri
Spernite. diſcipulos atrahit illa novos.
Quique moves cœlum, tabulamque coloribus uris,
Quique facis docta mollia ſaxa manu.
Mille dea eſt operum: certe dea carminis illa eſt,
Si mereor, ſtudiis adſit amica meis.
Cælius ex alto qua mons deſcendit in æquum;
Hic ubi non plana eſt, ſed prope plana via;
Parva licet videas captæ delubra Minervæ,
Quæ dea natali cœpit habere ſuo.
Nominis in dubiò cauſa eſt. capitale vocamus
Ingenium ſollers: ingenioſa dea eſt.
An quia de capitis fertur ſine matre paterni
Vertice cum clypeo proſiliiſſe ſuo?

An quia perdomitis ad nos captiva Faliſcis
Venit: & hoc ſigno litera prima docet?
An quod habet legem, capitis quæ pendere pœnas
Ex illo jubeat furta recepta loco?
A quacunque trahis ratione vocabula Pallas;
Pro ducibus noſtris ægida ſemper habe.
Summa dies è quinque tubas luſtrare canoras
Admonet, & forti ſacrificare deæ.
Nunc potes ad Solem ſublato dicere vultu,
Hic here Phryxeæ vellera preſſit ovis.
Seminibus toſtis ſceleratæ fraude novercæ
Suſtulerat nullas, ut ſolet, herba comas.
Mittitur ad Tripodas, certa qui ſorte reportet,
Quam ſterili terræ Delphicus edat opem.
Hic quoque corruptus cum ſemine nuntiat Helles
Et juvenis Phryxi funera ſorte peti.
Uſque recuſantem cives, & tempus, & Ino
Compulerant regem juſſa nefanda pati.
Et ſoror, & Phryxus velati tempora vittis,
Stant ſimul ante aras: junctaque fata gemunt.
Adſpicit hos, ut forte pependerat æthere mater,
Et ferit attonita pectora nuda manu:
Inque draconigenam nimbis comitantibus urbem
Deſilit: & natos eripit inde ſuos:
Utque fugam capiant aries nitidiſſimus auro
Traditur. ille vehit per freta longa duos.
Dicitur infirma cornu tenuiſſe ſiniſtra
Fœmina; cum de ſe nomina fecit aquæ.
Pæne ſimul periit, dum vult ſuccurrere lapſæ
Frater: & extentas porrigit uſque manus.
Flebat, ut amiſſa gemini conſorte pericli,
Cæruleo junctam neſcius eſſe deo.
Litoribus tactis aries fit ſidus, at hujus
Pervenit in Colchas aurea lana domos.

TRes ubi luciferos veniens præmiſerit Eos;
Tempora nocturnis æqua diurna feret.

INde quater paſtor ſaturos ubi clauſerit hædos;
Canuerint herbæ rore recente quater;
Ianus adorandus, cumque hoc Concordia mitis,
Et Romana ſalus, araque Pacis erit.
LVna regit menſes, hujus quoque tempora menſis,
Finit Aventino Luna colenda jugo.

P. OVIDII NASONIS
FASTORVM
LIBER QVARTVS.

ALma fave, dixi, geminorum mater Amorum.
Ad vatem vultus rettulit illa ſuos.
Quid tibi, ait, mecum? certe majora canebas,
Num vetus in molli pectore vulnus habes.
Scis dea, reſpondi, de vulnere. riſit. & aer,
Protinus ex illa parte ſerenus erat.
Saucius, aut ſanus, numquam tua ſigna reliqui:
Tu mihi propoſitum, tu mihi ſemper opus.
Quæ decuit primis ſine crimine luſimus annis,
Nunc teritur noſtris area major equis.
Tempora cum cauſſis annalibus eruta priſcis,
Lapſaque ſub terras, ortaque ſigna cano.
Venimus ad quartum, quo tu celeberrima, menſem:
Et vatem, & menſem ſcis Venus eſſe tuos.
Mota Cytherea leviter mea tempora myrto
Contigit: &, Cœptum perfice, dixit, opus.
Senſimus: & cauſſæ ſubito patuere dierum.
Dum licet, & ſpirant flamina, navis eat.
Si qua tamen pars te de faſtis tangere debet,
Cæſar, in Aprili quod tuearis, habes.
Hic ad te magna deſcendit origine menſis:
Et fit adoptiva nobilitate tuus.
Hoc pater Iliades, cum longum ſcriberet annum,
Vidit: & autores rettulit ipſe ſuos:

Vtque fero Marti primam dedit ordine ſortem,
Quod ſibi naſcendi proxima cauſſa fuit.
Sic Venerem gradibus multis in gente receptam
Alterius voluit menſis habere locum.
Principiumque ſui generis, revolutaque quærens
Sæcula, cognatos venit aduſque deos.
Dardanon Electra quis neſcit Atlantide natum?
Scilicet Electram concubuiſſe Iovi?
Hujus Erichthonius: Tros eſt generatus ab illo:
Aſſaracum creat hic: Aſſaracuſque Capyn.
Proximus Anchiſes: cum quo commune parentis
Non dedignata eſt nomen habere Venus.
Hinc ſatus Æneas (pietas ſpectata per ignes)
Sacra, patremque humeris, altera ſacra, tulit.
Venimus ad felix aliquando nomen Iuli:
Vnde domus Teucros Iulia tangit avos.
Poſthumus hinc, qui, quod ſylvis eſt natus in altis,
Sylvius in Latia gente vocatus erat.
Iſque, Latine, tibi pater eſt: ſubit Alba Latinum:
Proximus eſt titulis Epitus, Alba, tuis.
Ille dedit captæ repetita vocabula Trojæ,
Et tuus eſt idem, Calpete, factus avus.
Cumque patris regnum poſt hunc Tiberinus haberet;
Dicitur in Thuſcæ gurgite merſus aquæ:
Iam tamen Agrippam natum, Remulumq; nepotem
Viderat. in Remulum fulmina miſſa ferunt.
Venit Aventinus poſt hos; locus unde vocatur,
Mons quoque: poſt illum tradita regna Procæ:
Quem ſequitur duri Numitor germanus Amuli.
Ilia cum Lauſo de Numitore ſati.
Enſe cadit patrui Lauſus: placet Ilia Marti:
Teque parit gemino juncte Quirine Remo.
Ille ſuos ſemper Venerem Martemque parentes
Dixit: & emeruit vocis habere fidem.
Neve ſecuturi poſſent neſcire nepotes;
Tempora dis generis continuata dedit.

Sed Veneris menſem Grajo ſermone notatum
Auguror. à ſpumis eſt dea dicta maris.
Nec tibi ſit mirum Græco rem nomine dici.
Itala nam tellus Græcia major erat.
Venerat Evander plena cum claſſe ſuorum:
Venerat Alcides; Grajus uterque genus.
Hoſpes Aventinis armentum pavit in herbis
Claviger: & tanto eſt Albula pota deo.
Dux quoque Naritius: teſtes Læſtrygones exſtant:
Et quod adhuc Circes nomina littus habet.
Et jam Telegoni, jam mœnia Tiburis udi
Stabant: Argolicæ quæ poſuere manus.
Venerat Atridæ fatis agitatus Haleſus;
A quo ſe dictam terra Faliſca putat.
Adjice Trojanæ ſuaſorem Antenora pacis,
Et generum Æneiden, Appule Daune, tuum.
Serus ab Iliacis, & poſt Antenora, flammis
Attulit Æneas in loca noſtra deos.
Hujus erat Solymus Phrygia comes unus ab Ida:
A quo Sulmonis mœnia nomen habent:
Sulmonis gelidi, patriæ, Germanice, noſtræ.
Me miſerum, Scythico quam procul illa ſolo eſt!
Euge age; tam longas ſed ſupprime, Muſa, querelas:
Non tibi ſunt mœſta ſacra canenda lyra.
Quo non livor adit? ſunt qui tibi menſis honorem
Eripuiſſe velint, invideantque, Venus.
Nam, quia Ver aperit tunc omnia, denſaque cedit
Frigoris aſperitas, fœtaque terra patet;
Aprilem memorant ab aperto tempore dictum:
Quem Venus injecta vindicat alma manu.
Illa quidem totum digniſſima temperat annum:
Illa tenet nullo regna minora deo:
Iuraque dat cœlo, terræ, natalibus undis;
Perque ſuos initus continet omne genus.
Illa deos omnes (longum eſt numerare) creavit:
Illa ſatis cauſſas arboribuſque dedit:

Illa

Illa rudes animos hominum contraxit in unum:
Et docuit jungi cum pare quemque ſua. (*ptas?*
Quid genus omne creat volucrum, niſi blanda volu-
Nec coeant pecudes, ſi levis abſit amor.
Cum mare trux aries cornu decertat: & idem
Frontem dilectæ lædere parcit ovis.
Depoſita ſequitur taurus feritate juvencam,
Quem toti ſaltus, quem nemus omne tremit.
Vis eadem, lato quodcunque ſub æquore vivit,
Servat, & innumeris piſcibus implet aquas.
Prima feros habitus homini detraxit: ab illa
Venerunt cultus multaque cura ſolo.
Primus amans carmen vigilatum nocte negata
Dicitur ad clauſas concinuiſſe fores:
Eloquiumque fuit duram exorare puellam:
Proque ſua cauſa quiſque diſertus erat.
Mille per hanc artes notæ: ſtudioque placendi,
Quæ latuere prius multa reperta ferunt.
Hanc quiſquam titulo menſis ſpoliare ſecundi
Audeat? à nobis ſit furor iſte procul. (*aucta;*
Quid, quod ubique potens, templiſque frequentibus
Vrbe tamen noſtra jus dea majus habet?
Pro Troja, Romane, tua Venus arma ferebat:
Cum gemuit teneram cuſpide læſa manum,
Cæleſteſque duas Trojano judice vicit.
(Ah nolim victas hoc meminiſſe deas!)
Aſſaracique nurus dicta eſt: ut ſcilicet olim
Magnus Idæos Cæſar haberet avos.
Nec Veneri tempus, quam ver, erat aptius ullum.
Vere nitent terræ: vere remiſſus ager.
Nunc herba rupta tellure cacumina tollunt,
Nunc tumido gemmas cortice palmes agit.
Et formoſa Venus formoſo tempore digna eſt:
Vtque ſolet, Marti continuata ſuo eſt.
Vere monet curvas materna per æquora puppes
Ire: nec hibernas jam timuiſſe minas.

Rite deam colitis Latiæ matreſque nuruſque,
Et vos, quis vitta longaque veſtis abeſt:
Aurea marmoreo redimicula demite collo:
Nunc alii flores, nunc nova danda roſa eſt.
Vos quoque ſub viridi myrto jubet ipſa lavari:
Cauſſaque cur jubeat, diſcite; certa ſubeſt.
Littore ſiccabat ſudantes rore capillos.
Viderunt Satyri, turba proterva, deam.
Senſit, & oppoſita texit ſua tempora myrto.
Tuta fuit facto: voſque referre jubet.
Diſcite nunc quare Fortunæ thura virili
Detis eo, gelida qui locus humet aqua.
Accipit ille locus poſito velamine cunctas,
Et vitium nudi corporis omne videt.
Vt tegat hoc, celetque viros, Fortuna virilis
Præſtat: & hoc parvo thure rogata facit.
Nec pigeat tritum niveo cum lacte papaver
Sumere, & expreſſis mella liquata favis.
Cum primum cupido Venus eſt deducta marito;
Hoc bibit, ex illo tempore nupta fuit.
Illam ſupplicibus verbis placate: ſub illa
Et forma, & mores, & bona fama manet.
Roma pudicitia proavorum tempore lapſa eſt:
Cumeam, veteres, conſuluiſtis anum.
Templa jubet fieri Veneri: quibus ordine factis,
Inde Venus verſo nomina corde tenet.
Semper ad Æneadas placido pulcherrima vultu
Reſpice: totque tuas diva tuere nurus.
Dum loquor, elatæ metuendus acumine caudæ
Scorpius in virides præcipitatur aquas.
NOx ubi tranſierit, cœlumque rubeſcere primo
Cœperit, & tactæ rore querentur aves,
Semuſtamque facem vigilata nocte viator
Ponet, & ad ſolitum ruſticus ibit opus;
Plejades incipient humeros relevare paternos:
Quæ ſeptem dici, ſex tamen eſſe ſolent.

Seu

Seu quod in amplexus ſex hinc venere deorum:
Nam Steropen Marti concubuiſſe ferunt:
Neptuno Halcyonen, & te formoſa Celæno:
Majan, & Electram, Taygetamque Iovi:
Septima mortali Merope tibi, Siſyphe, nupſit.
Pœnitet: & facti ſola pudore latet.
Sive quod Electra Trojæ ſpectare ruinas
Non tulit: ante oculos oppoſuitque manum.
TEr ſine perpetuo cœlum verſetur in axe,
Ter jungat Titan, terque reſolvat equos;
Protinus inflexo Berecynthia tibia cornu
Flabit, & Idææ feſta parentis erunt.
Ibunt ſemimares, & inania tympana tundent,
Æraque tinnitus ære repulſa dabunt.
Ipſa ſedens molli comitum cervice feretur
Vrbis per medias exululata vias.
Scena ſonat, ludique vocant: ſpectate Quirites,
Et fora Marte ſuo litigioſa vacent.
Quærere multa libet. ſed me ſonus æris acuti
Terret, & horrendo lotos adunca ſono.
Da dea quam ſciter. doctas Cybeleia neptes
Vidit: & has curæ juſſit adeſſe meæ.
Pandite mandati memores, Heliconis alumnæ,
Gaudeat aſſiduo cur dea magna ſono.
Sic ego. ſic Erato (menſis Cythereius illi
Ceſſit; quod teneri nomen amoris habet)
Reddita Saturno ſors hæc erat, Optime regum
A nato ſceptris excutiere tuis.
Ille ſuam metuens, ut quæque erat edita prolem
Devorat: immerſam viſceribuſque tenet.
Sæpe Rhea queſta eſt toties fœcunda, nec unquàm
Mater; & indoluit fertilitate ſua.
Iupiter ortus erat, pro magno teſte vetuſtas
Creditur. acceptam parce movere fidem.
Veſte latens ſaxum cœleſti gutture ſedit.
Sic genitor fatis decipiendus erat.

Ardua jam dudum reſonat tinnitibus Ide;
Tutus ut infanti vagiat ore puer.
Pars manibus clypeos, galeas pars tundit inanes:
Hoc Curetes habent, hoc Corybantes opus.
Res latuit patrem: priſcique imitamina facti
Æra deæ comites raucaque terga movent.
Cymbala pro galeis, pro ſcutis tympana pulſant:
Tibia dat Phrygios, ut dedit ante, modos.
Deſierat. cœpi: Cur huic genus acre leonum
Præbent inſolitas ad juga curva jubas?
Deſieram. cœpit: Feritas mollita per illam
Creditur. id curru teſtificata ſuo eſt.
At cur turrifera caput eſt onerata corona?
An primis turres urbibus illa dedit?
Annuit. Vnde venit, dixi, ſua membra ſecandi
Impetus? ut tacui, Pieris orſa loqui.
Phryx puer in ſylvis facie ſpectabilis altis
Turrigeram caſto junxit amore deam.
Hunc ſibi ſervari voluit, ſua templa tueri:
Et dixit, Semper fac puer eſſe velis.
Ille fidem juſſis dedit, & , Si mentiar, inquit,
Vltima, qua fallam, ſit Venus illa mihi.
Fallit: & in Nympha Sagaritide deſinit eſſe,
Quod fuit. hinc pœnas exigit ira deæ.
Naida vulneribus ſuccidit in arbore factis.
Illa perit. fatum Naidos arbor erat.
Hic furit: & , credens thalami procumbere tectum,
Effugit, & curſu Dindyma ſumma petit.
Et modo, Tolle faces; Remove, modo, verbera, clamat:
Sæpe Palæſtinas jurat adeſſe deas.
Ille etiam ſaxo corpus laniavit acuto,
Longaque in immundo pulvere tracta coma eſt.
Voxque fuit, Merui: meritas do ſanguine pœnas.
Ah pereant partes, quæ nocuere mihi!
'Ah pereant! dicebat adhuc. onus inguinis aufert,
Nullaque ſunt ſubito ſigna relicta viri.

Venit

Venit in exemplum furor hic, molleſque miniſtri
Cadunt jactatis vilia membra comis:
Talibus Aoniæ facunda voce Camœnæ
Reddita quæſiti cauſſa furoris erat.
Hoc quoque dux operis moneas precor; unde petita
Venerit. an noſtra ſemper in urbe fuit?
Dindymon, & Cybelen, & amœnam fontibus Idam
Semper, & Iliacas Mater amavit opes.
Cum Trojam Æneas Italos portaret in agros;
Eſt dea ſacriferas pone ſecuta rates.
Sed nondum fatis Latio ſua numina poſci
Senſerat: aſſuetis ſubſtiteratque locis.
Poſt, ut Roma potens opibus jam ſæcula quinque
Vidit, & edomito ſuſtulit orbe caput;
Carminis Euboici fatalia verba ſacerdos
Inſpicit, inſpectum tale fuiſſe ferunt.
Mater abeſt: matrem jubeo Romane requiras.
Cum veniet caſta eſt accipienda manu.
Obſcuræ ſortis patres ambagibus errant:
Quæve parens abſit, quove petenda loco.
Conſulitur Pæan, Divumque acceſſite matrem,
Inquit: in Idæo eſt invenienda jugo.
Mittuntur proceres. Phrygiæ tunc ſceptra tenebat
Attalus: Auſoniis rem negat ille viris.
Mira canam. longa tremuit cum murmure tellus,
Et ſic eſt adytis diva locuta ſuis:
Ipſa peti volui: nec ſit mora: mitte volentem.
Dignus Roma locus, quo Deus omnis eat.
Ille ſoni terrore pavens, Proficiſcere, dixit:
Noſtra eris. in Phrygios Roma refertur avos.
Protinus innumeræ cadunt pineta ſecures
Illa, quibus fugiens Phryx pius uſus erat.
Mille manus coeunt, & picta coloribus uſtis
Cœleſtum matrem concava puppis habet.
Illa ſui per aquas fertur tutiſſima nati,
Longaque Phryxeæ ſtagna ſororis adit:

Rhœ-

Rhœteumque capax, Sigeaque littora tranſit,
Et Tenedum, & veteres Eetionis opes.
Cyclades excipiunt, Lesbo poſt terga relicta,
Quaque Cariſteis frangitur unda vadis.
Tranſit & Icarium, lapſas ubi perdidit alas
Icarus, & vaſta nomina fecit aquæ.
Tunc læva Creten, dextra Pelopeidas undas
Deſerit: & Veneris ſacra Cythera petit.
Hic mare Trinacrium, candens ubi tingere ferrum
Brontes, & Steropes, Æmonideſque ſolent:
Æquoraque Afra legit, Sardoaque regna ſiniſtris
Reſpicit à remis, Auſoniamque tenet.
Oſtia contigerat: qua ſe Tiberinus in altum
Dividit, & campo liberiore natat.
Omnis eques, miſtaque gravis cum plebe ſenatus,
Obvius ad Tuſci fluminis ora venit.
Procedunt pariter matres, natique, virique,
Quæque colunt ſanctos virginitate focos.
Sedula fune viri contento brachia laſſant.
Vix ſubit adverſas hoſpita navis aquas.
Sicca diu fuerat tellus: ſitis uſſerat herbas:
Sedit limoſo preſſa carina vado:
Quiſquis adeſt operi, plus quam pro parte laborat,
Adjuvat & fortes voce ſonante manus.
Illa velut medio ſtabilis ſedet inſula ponto.
Attoniti monſtro ſtantque paventque viri.
Claudia Quinta genus Clauſo referebat ab alto:
Nec facies impar nobilitate fuit.
Caſta quidem: ſed non eſt credita, rumor iniquus
Læſerat, & falſi criminis acta rea eſt.
Cultus, & ornatos varie prodiſſe capillos,
Obfuit: ad rigidos promptaque lingua ſonos,
Conſcia mens recti famæ mendacia ridet:
Sed nos in vitium credula turba ſumus.
Hæc ubi caſtarum proceſſit ab agmine matrum,
Et manibus puram fluminis hauſit aquam;
Ter

Ter caput irrorat, ter tollit ad athera palmas.
Quicunque adſpiciunt, mente carere putant.
Summiſſoque genu, vultus in imagine diva
Figit, & hos edit crine jacente ſonos;
Supplicis alma tua genitrix fœcunda deorum
Accipe ſub certa conditione preces.
Caſta negor. ſi tu damnas; meruiſſe fatebor,
Morte luam pœnas judice victa dea.
Sed ſi crimen abeſt; tu noſtra pignora vita
Re dabis, & caſtas caſta ſequere manus.
Dixit: & exiguo funem conamine traxit:
(Mira, ſed in ſcena teſtificata loquor)
Mota dea eſt ſequiturq; ducem, laudatque ſequendo.
Index latitia fertur ad aſtra ſonus.
Fluminis ad flexum veniunt: Tiberina priores
Atria dixerunt, unde ſiniſtra abit.
Nox aderat: querno religant in ſtipite funem,
Dantque levi ſomno corpora functa cibo.
Lux aderat. querno ſolvunt à ſtipite funem:
Ante tamen poſito thura dedere foco.
Ante coronarunt puppem: ſine labe juvencam
Mactarunt, operum conjugiique rudem.
Eſt locus, in Tyberim qua lubricus influit Almo,
Et nomen magno perdit in amne minor.
Illic purpurea canus cum veſte ſacerdos
Almonis, dominam ſacraque lavit aquis.
Exululant comites. furioſaque tibia flatur,
Et feriunt molles taurea terga manus.
Claudia pracedit lato celeberrima vultu;
Credita vix tandem teſte pudica dea.
Ipſa ſedens plauſtro porta eſt invecta Capena:
Sparguntur juncta flore recente boves.
Naſica accepit: templi non perſtitit autor.
Auguſtus nunc eſt: ante Metellus erat.
Subſtitit hic Erato. mora fit. ſic catera quaro:
Dic, inquam, parva cur ſtipe quarat opes?

Con-

Contulit æs populus, de quo delubra Metellus
Fecit, ait. dandæ mos ſtipis inde manet.
Cur vicibus factis ineunt convivia, quæro,
Tunc magis, indictas concelebrantque dapes.
Quod bene mutarit ſedem Berecynthia, dixit;
Captant mutatis ſedibus omen idem.
Inſtiteram, quare primi Megaleſia ludi
Vrbe forent noſtra: cum dea (ſenſit enim)
Illa deos, inquit, peperit. ceſſere parenti,
Principiumque dati mater honoris habet.
Cur igitur Gallos, qui ſe excidere, vocamus?
Cum tantum à Phrygia Gallica diſtet humus?
Inter, ait, viridem Cybelen altaſque Celenas,
Amnis it inſana, nomine Gallus, aqua.
Qui bibit inde, furit. procul hinc diſcedite, quis eſt
Cura bonæ mentis. qui bibit inde, furit.
Non pudet herboſum, dixi, poſuiſſe moretum
In dominæ menſis? an ſua cauſſa ſubeſt?
Lacte mero veteres uſi narrantur, & herbis;
Sponte ſua ſi quas terra ferebat, ait.
Candidus elixæ miſcetur caſeus herbæ;
Cognoſcat priſcos ut dea priſca cibos.
POſtera cum cœlo motis Pallantias aſtris
Fulſerit; & niveos Luna levarit equos:
Qui dicet, Quondam ſacrata eſt colle Quirini
Hac fortuna die Publica; verus erit.
TErtia lux (memini) ludis erit: hac mihi quidam
Spectanti ſenior, contiguuſque loco,
Hæc, ait, illa dies, Libycis qua Cæſar in oris
Perfida magnanimi contudit arma Iubæ.
Dux mihi Cæſar erat, ſub quo meruiſſe tribunus
Glorior, officio præfuit ille meo.
Hanc ego militia ſedem, tu pace paraſti,
Inter bis quinos uſus honore viros.
Plura locuturi ſubito ſubducimur imbre.
Pendula cœleſtes Libra movebat aquas.

Ante tamen, quam ſumma dies ſpectacula ſiſtat ;
Enſifer Orion æquore merſus erit.
PRoxima victricem cum Romam inſpexerit Eos,
Et dederit Phœbo ſtella fugata locum ;
Circeus erit pompa celeber numeroque deorum :
Primaque ventoſis palma petetur equis.
Hinc Cereris ludi : non eſt opus indice cauſſa.
Sponte dea munus, promeritumque patet.
Panis erant primis virides mortalibus herbæ.
Quas tellus nullo ſollicitante dabat.
Et modo carpebant vivax è ceſpite gramen ;
Nunc epulæ tenera fronde cacumen erant.
Poſtmodo glans nata eſt. bene erat, jam glande reper-
Duraque magnificas quercus habebat opes, (ta :
Prima Ceres homine ad meliora alimenta vocato
Mutavit glandes utiliore cibo.
Illa jugo tauros collum præbere coegit :
Tunc primum ſoles eruta vidit humus.
Æs erat in pretio : chalybis jam maſſa placebat.
Heu heu perpetuo debuit illa tegi !
Pace Ceres læta eſt. & vos orate coloni
Perpetuam pacem, pacificumque ducem.
Farra deæ, micæque licet ſalientis honorem
Detis, & in veteres thurea grana focos.
Et ſi thura aberunt ; unctas accendite tædas.
Parva bonæ Cereri, ſint modo caſta, placent.
A bove ſuccincti cultros removete miniſtri :
Bos aret : ignavam ſacrificate ſuem.
Apta jugo cervix non eſt ferienda ſecuri.
Vivat, & in dura ſæpe laboret humo.
Exigit ipſe locus, raptus ut virginis edam.
Plura recognoſces : pauca docendus eris.
Terra tribus ſcopulis vaſtum procurrit in æquor
Trinacris, à poſitu nomen adepta loci.
Grata domus Cereri, multas ea poſſidet urbes ,
In quibus eſt culto fertilis Enna ſolo.

Fri-

Frigida cœleſtum matres Arethuſa vocarat.
Venerat ad ſacras & dea flava dapes.
Filia, conſuetis ut erat comitata puellis,
Errabat nudo per ſua prata pede.
Valle ſub umbroſa locus eſt adſpergine multa
Vvidus ex alto deſilientis aquæ.
Tot fuerant illic, quot habet natura, colores,
Pictaque diſſimili flore nitebat humus.
Quam ſimul adſpexit; Comites accedite, dixit,
Et mecum plenos flore referte ſinus.
Præda puellares animos oblectat inanis,
Et non ſentitur ſedulitate labor.
Hæc implet lento calathos è vimine nexos:
Hæc gremium; laxos degravat illa ſinus.
Illa legit calthas: huic ſunt violaria curæ:
Illa papavereas ſubſecat ungue comas.
Has Hyacinthe tenes, illas Amarante moraris:
Pars thyma, pars rorem, pars meliloton amant.
Plurima lecta roſa eſt; ſunt & ſine nomine flores:
Ipſa crocos tenues, liliaque alba legit.
Carpendi ſtudio paulatim longius itur,
Et dominam caſu nulla ſecuta comes.
Hanc videt, & viſam patruus velociter aufert:
Regnaque cæruleis in ſua portat equis.
Illa quidem clamabat, Io cariſſima mater
Auferor, ipſa ſuos abſciderat que ſinus.
Panditur interea Diti via: namque diurnum
Lumen inaſſueti vix patiuntur equi.
At chorus æqualis cumulatæ flore miniſtræ,
Perſephone, clamant, ad tua dona veni.
Et clamata ſilet. montes ululatibus implent,
Et feriunt mœſta pectora nuda manu.
Attonita eſt plangore Ceres (modo venerat Ennam)
Nec mora, Me miſeram, filia, clamat, ubi es?
Mentis inops rapitur. ut quas audire ſolemus
Threicias fuſis Mænadas ire comis.

Vt vitulo mugit ſua mater ab ubere rapto,
Et quærit fœtus per nemus omne ſuos;
Sic dea, nec retinet gemitus, & concita curſu
Fertur, & è campis incipit Enna tuis.
Inde puellaris nacta eſt veſtigia plantæ,
Et preſſam noto pondere vidit humum.
Forſitan illa dies erroris ſumma fuiſſet,
Si non turbaſſent ſigna reperta ſues.
Iamque Leontinos Aniſenaque flumina curſu
Præterit, & ripas herbifer Aci tuas:
Præterit & Cyanen, & fontes lenis Anapi,
Et te verticibus non adeunde Gela.
Liquerat Ortygiam, Megareaque, Pantagienque,
Quaque Simethæas accipit æquor aquas.
Antraque Cyclopum poſitis exuſta caminis,
Quique locus curvæ nomina falcis habet:
Himeraque, & Didymen, Agrigentaque, Tauromenonque,
Sacrarumque Melam paſcua læta boum.
Hinc Camerinan adit, Thapſonq; & Heloria tempe,
Quaque jacet Zephyro ſemper apertus Eryx.
Iamque Peloriaden, Lilybeaque, jamque Pachynon
Luſtrarat; terræ cornua prima ſuæ.
Quacunque ingreditur, miſeris loca cuncta querelis
Implet; ut amiſſum cum gemit ales Ityn.
Perque vices, modo Perſephone, modo Filia clamat,
Clamat, & alternis nomen utrumque ciet.
Sed neque Perſephone Cererem, nec filia matrem
Audit: & alternis nomen utrumque perit.
Vnaque, paſtorem vidiſſet an arva colentem,
Vox erat, Hac greſſus ecqua puella tulit?
Iam color unus ineſt rebus, tenebriſque teguntur
Omnia: jam vigiles conticuere canes.
Alta jacet vaſti ſuper ora Typhoeos Ætna,
Cujus anhelatis ignibus ardet humus:
Illic accendit geminas pro lampade pinus:
Hinc Cereris ſacris nunc quoque tæda datur.

Eſt

Eſt ſpecus exeſi ſtructura pumicis aſper ;
Non homini facilis, non adeunda feræ :
Quo ſimulac venit ; frenatos curribus angues
Iunxit, & æquoreas ſicca pererrat aquas.
Effugit ad Syrteis. & te Zanclæa Charybdis.
Et vos Niſæi naufraga monſtra canes ,
Hadriacumque patens late, bimaremq; Corinthum.
Sic venit ad portus, Attica terra, tuos.
Hic primum gelido ſedit mœſtiſſima ſaxo.
Illud Cecropidæ nunc quoque triſte vocant.
Sub Iove duravit multis immota diebus ,
Et lunæ patiens, & pluvialis aquæ.
Fors ſua cuique loco eſt. qui nunc Cerealis Eleuſis
Dicitur, hic Celei rura fuere ſenis.
Ille domum glandes excuſſaque mora rubetis
Portat, & arſuris arida ligna focis.
Filia parva duas redigebat monte capellas ;
Et tener in cunis filius æger erat.
Mater, ait virgo, (mota eſt dea nomine matris)
Quid facis in ſolis incomitata locis ?
Perſtitit & ſenior, quamvis onus urget : & orat
Tecta ſuæ ſubeat quantulacunque caſæ.
Ille negat (ſimularat anum, mitraque capillos
Preſſerat) inſtanti talia dicta refert :
Soſpes eas, ſemperque parens : mihi filia rapta eſt.
Heu melior quanto ſors tua ſorte mea eſt !
Dixit: &, ut lacryma (neq; enim lacrymare deorũ eſt)
Decidit in tepidos lucida gutta ſinus ;
Flent pariter, molles animis virgoque ſenexque.
E quibus hæc juſti verba fuere ſenis :
Sic tibi, quam raptam quæris, ſit filia ſoſpes ;
Surge : nec exiguæ deſpice tecta caſæ.
Cui dea ſic inquit, Sciſti, quâ cogere poſſes.
Seque levat ſaxo, ſubſequiturque ſenem.
Dux comiti narrat, quam ſit ſibi filius æger ,
Nec capiat ſomnos, invigiletque malis.

Illa

Illa ſoporiferum, parvos initura Penates,
Colligit agreſti lene papaver humo.
Dum legit; oblito fertur guſtaſſe palato,
Longamque imprudens exſoluiſſe famem.
Quæ quia principio poſuit jejunia noctis;
Tempus habent menſæ ſidera viſa ſibi.
Limen ut intravit, luctus videt omnia plena.
Iam ſpes in puero nulla ſalutis erat.
Matre ſalutata (mater Menalina vocatur)
Iungere dignata eſt os puerile ſuo.
Pallor abit, ſubitaſque vident in corpore vires.
Tantus cœleſti venit ab ore vigor.
Tota domus læta eſt. hoc eſt, materque, paterque
Nataque: tres illi tota fuere domus.
Mox epulas ponunt, liquefacta coagula lacte,
Pomaque, & in ceris aurea mella ſuis.
Abſtinet alma Ceres, ſomnique papavera cauſſas
Dat tibi cum tepido lacte bibenda puer.
Noctis erat medium, placidique ſilentia ſomni;
Triptolemum gremio ſuſtulit illa ſuo:
Terque manu permulſit eum: tria carmina dixit;
Carmina mortali non referenda ſono:
Inque foco corpus pueri vivente favilla
Obruit, humanum purget ut ignis onus.
Excutitur ſomno ſtulte pia mater: & amens,
Quid facis? exclamat: membraque ab igne rapit.
Cui dea, Dum non es, dixit, ſcelerata, fuiſti:
Irrita materno ſunt mea dona metu.
Iſte quidem mortalis erit: ſed primus arabit,
Et ſeret, & culta præmia tollet humo.
Dixit: & egrediens nubem trahit, inque dracones
Tranſit, & alifero tollitur axe Ceres.
Sunion expoſitum, Piræaque tuta receſſu
Linquit, & in dextrum quæ jacet ora latus.
Hinc init Ægæum; quo Cycladas adſpicit omnes;
Ioniumque capax, Icariumque legit:

Per-

Perque urbes Aſiæ longum petit Helleſpontum:
Diverſumque locis alta pererrat iter.
Nam modo thurilegos Arabas, modo deſpicit Indos:
Hinc Libs, hinc Meroe, ſiccaque terra ſubeſt.
Nunc adit Heſperios, Rhenũ, Rhodanumq; Padumque,
Teque futuræ parens Tibri potentis aquæ.
Quo feror? immenſum eſt erratas dicere terras:
Præteritus Cereri nullus in orbe locus.
Errat & in cœlo: liquidique immania ponti
Alloquitur gelido proxima ſigna polo.
Parrhaſides ſtellæ (namque omnia noſſe poteſtis,
Æquoreas nunquam cum ſubeatis aquas)
Perſephonen natam miſeræ monſtrate parenti.
Dixerat. huic Helice talia verba refert:
Crimine nox vacua eſt. Solem de virgine rapta
Conſule; qui late facta diurna videt.
Sol aditus, Quam quæris, ait, ne vana labores,
Nupta Iovis fratri tertia regna tenet.
Queſta diu ſecum, ſic eſt affata Tonantem:
(Maximaque in vultu ſigna dolentis erant)
Si memor es de quo mihi ſit Proſerpina nata;
Dimidium curæ debet habere tuæ.
Orbe pererrato, ſola eſt injuria facti
Cognita commiſſi: præmia raptor habet.
At neque Perſephone digna eſt prædone marito,
Nec gener hoc nobis more parandus erat.
Quid gravius victore Gyge captiva tuliſſem;
Quam nunc te cœli ſceptra tenente tuli?
Verum impune ferat: nos hæc patiemur inulta,
Reddat, & emendet facta priora novis.
Iupiter hanc lenit, factumque excuſat amore,
Nec gener eſt nobis ille pudendus, ait.
Non ego nobilior. poſita eſt mihi regia cœlo.
Poſſidet alter aquas: alter inane Chaos.
Sed ſi forte tibi non eſt mutabile pectus;
Statque ſemel juncti rumpere vincla tori;

Hoc quoque tentemus, ſiquidem jejuna remanſit;
Sin minus; Inferni conjugis uxor erit.
Tartara juſſus adit ſumptis Caducifer alis:
Speque redit citius, viſaque certa refert.
Rapta tribus, dixit, ſolvit jejunia granis.
Punica quæ in lento cortice poma tegunt.
Non ſecus indoluit, quam ſi modo rapta fuiſſet,
Mœſta parens, longa vixque refecta mora eſt.
Atque, ita nec nobis cœlum eſt habitabile, dixit:
Tartarea recipi me quoque valle jube.
Et factura fuit: pactus niſi Iupiter eſſet,
Bis tribus & cœlo menſibus illa foret.
Tunc demum vultumque Ceres animumque recepit,
Impoſuitque ſuæ ſpicea ſerta comæ:
Largaque provenit ceſſatis meſſis in arvis.
Et vix congeſtas area cepit opes.
Alba decent Cererem. Veſtis Cerealibus albas
Sumite, nunc pulli velleris uſus abeſt.
OCcupat Apriles Idus cognomine Victor
Iupiter: hac illi ſunt data templa die.
Hac quoque, ni fallor, populo digniſſima noſtro
Atria Libertas cœpit habere ſua.
LVce ſecutura tutos pete, navita, portus:
Ventus ab occaſu grandine mixtus erit.
Sit licet, & fuerit; tamen hac Mutinenſia Cæſar
Grandine militia contudit arma ſua.
TErtia poſt veneris cum lux ſurrexerit Idus;
Pontifices forda ſacra litate bove.
Forda ferens bos eſt fœcundaque dicta ferendo:
Hinc etiam fœtus nomen habere putant.
Nunc gravidū pecus eſt: gravida quoq; ſemine terra.
Telluri plenæ victima plena datur.
Pars cadit arce Iovis: ter denas curia vaccas
Accipit; & largo ſparſa cruore madet.
Aſt ubi viſceribus vitulos rapuere miniſtri,
Sectaque fumoſis exta dedere focis;

Igne cremat vitulos, quæ natu maxima virgo eſt:
Luce Palis populos purget ut ille cinis,
Rege Numa, fructu non reſpondente labori,
Irrita decepti vota colentis erant,
Nam modo ſiccus erat gelidis aquilonibus annus,
Nunc ager aſſidua luxuriabat aqua;
Sæpe Ceres primis dominum fallebat in herbis,
Et levis obſeſſo ſtabat avena ſolo:
Et pecus ante diem partus edebat acerbos:
Agnaque naſcendo ſæpe necabat ovem.
Silva vetus nullaque diu violata ſecuri
Stabat; Mænalio ſacra relicta deo.
Ille dabat tacitis animo reſponſa quieto
Noctibus. hic geminas rex Numa mactat oves.
Prima cadit Fauno: leni cadit altera Somno.
Sternitur in duro vellus utrumque ſolo.
Bis caput intonſum fontana ſpargitur unda.
Bis ſua faginea tempora fronde tegit.
Vſus abeſt Veneris: nec fas animalia menſis
Ponere: nec digitis anulus ullus ineſt.
Veſper ubi eſt; tectum ſupra nova vellera corpus
Ponit, adorato per ſua verba deo.
Interea placidam redimita papavere frontem
Nox venit, & ſecum ſomnia nigra trahit.
Faunus adeſt: oviumque premens pede vellera duro,
Edidit à dextro talia verba toro:
Morte boum tibi, rex, tellus placanda duarum:
Dat ſacris animas una necata duas.
Excutitur terrore quies: Numa viſa reſolvit:
Et ſecum ambages cæcaque viſa refert:
Expedit errantem nemori gratiſſima conjux,
Et dixit, Gravidæ poſceris exta bovis.
Exta bovis gravidæ dantur. fœcundior annus
Provenit, & fructum terra pecuſque ferunt.
Hanc quondam Cytherea diem properantius ire
Iuſſit, & admiſſos præcipitavit equos:

Vt titulum imperii quam primum luce ſequenti
Auguſto juvenis proſpera bella darent.

SEd jam præteritas ubi quartus Lucifer Idus
Reſpicit; hac Hyades Dorida nocte tenent.

TErtia poſt Hyadas cum lux erit orta remotas:
Carcere partitos circus habebit equos.
Cur igitur miſſæ junctis ardentia tædis
Terga ferant vulpes; cauſſa docenda mihi eſt.
Frigida Carſeolis nec olivis apta ferendis
Terra, ſed ad ſegetes ingenioſus ager.
Hac ego Pelignos natalia rura petebam,
Parva, ſed aſſiduis humida ſemper aquis.
Hoſpitis antiqui ſolitas intravimus ædes:
Dempſerat emeritis jam juga Phœbus equis.
Is mihi multa quidem, ſed & hæc narrare ſolebat,
Vnde meum præſens inſtrueretur opus:
Hoc, ait, in campo (campumque oſtendit) habebat
Rus breve cum duro parca colona viro.
Ille ſuam peragebat humum: ſive uſus aratri,
Seu curvæ falcis, ſive bidentis erat.
Hæc modo verrebat ſtantem tibicine villam:
Nunc matris plumis ova fovenda dabat.
Aut virides malvas, aut fungos colligit albos;
Aut humilem grato calfacit igne focum.
Et tamen aſſiduis exercet brachia telis,
Adverſuſque minas frigoris arma parat.
Filius hujus erat primo laſcivus in ævo,
Addideratque annos ad duo luſtra duos.
Is capit extremi vulpem convalle ſalicti:
Abſtulerat multas illa cohortis aves.
Captivam ſtipula fœnoque involvit, & ignes
Admovet: urentes effugit illa manus,
Qua fugit, incendit veſtitos meſſibus agros:
Damnoſis vires ignibus aura dabat.
Factũ abiit: monumenta manent, nam dicere certam
Nunc quoque lex vulpem Carſeolana vetat.

Vtque luat pœnas genus hoc, Cerialibus ardet :
Quoque modo ſegetes perdidit, ipſa perit.

PRoxima cum veniet terras viſura patentes
Memnonis in roſeis lutea mater equis :
De duce lanigeri pecoris qui perdidit Hellen
Sol abit : egreſſo victima major adeſt.
Vacca ſit an taurus, non eſt cognoſcere promptum :
Pars prior apparet : poſteriora latent.
Seu tamen eſt taurus, ſive hoc eſt fœmina ſignum ;
Iunone invita munus amoris habet.

NOx abiit, oriturque aurora. Palilia poſcor.
Non poſcor fruſtra, ſi favet alma Pales.
Alma Pales faveas paſtoria ſacra canenti ;
Proſequor officio ſi tua facta meo.
Certe ego de vitulo cinerem ſtipulamque fabalem
Sæpe tuli plena, februa toſta, manu.
Certe ego tranſilii poſitas ter in ordine flammas ,
Vdaque rorales laurea miſit aquas.
Mota dea eſt ; operique favet : navalibus exit
Puppis. habent ventos jam mea vela ſuos.
I, pete virgineâ populus ſuffimen ab ara :
Veſta dabit. Veſtæ munere purus eris.
Sanguis equi ſuffimen erit, vitulique favilla ,
Tertia res duræ culmen inane fabæ.
Paſtor oves ſaturas ad prima crepuſcula luſtret.
Vnda prius ſpargat, virgaque verrat humum.
Frondibus & fixis decorentur ovilia ramis ,
Et tegat ornatas longa corona fores.
Cærulei fiant puro de ſulfure fumi ,
Tectaque fumanti ſulfure balet ovis.
Vre mares oleas, tedamque, herbaſque Sabinas ,
Et crepet in mediis laurus aduſta focis.
Libaque de milio milii fiſcella ſequatur
Ruſtica præcipue eſt hoc dea læta cibo.
Adde dapes in utrunque ſuas : dapibuſque refectus
Sylvicolam tepido lacte precare Palen.

Con-

Conſule, dic, pariter pecori pecoriſque magiſtris:
Effugiat ſtabulis noxa repulſa meis.
Sive ſacro pavi, ſedive ſub arbore ſacra,
Pabulaque è buſtis inſcia carpſit ovis,
Si nemus intravi vetitum, noſtriſve fugatæ
Sunt oculis Nymphæ, ſemicaperque deus,
Si mea falx ramo lucum ſpoliavit opaco,
Vnde data eſt ægræ fiſcina frondis ovi;
Da veniam culpæ: nec, dum degrandinat, obſit
Agreſti fano ſuppoſuiſſe pecus.
Ne noceat turbaſſe lacus. ignoſcite Nymphæ;
Mota quod obſcuras ungula fecit aquas.
Tu dea pro nobis fontes fontanaque placa
Numina, tu ſparſos per nemus omne deos.
Nec Dryadas, nec nos videamus labra Dianæ,
Nec Faunum, medio cum premit arva die.
Pelle procul morbos. valeant homineſque gregeſque,
Et valeant vigiles, provida turba, canes.
Neve minus multas redigam, quam mane fuerunt,
Neve gemam referens vellera rapta lupo.
Abſit iniqua fames herbæ, frondeſque ſuperſint,
Quæque lavent artus, quæque bibantur, aquæ.
Vbera plena premam. referat mihi caſeus æra,
Dentque viam liquido vimina rara ſero.
Sitque ſalax aries, conceptaque ſemina conjux
Reddat, & in ſtabulis multa ſit agna meis.
Lanaque proveniat nullas læſura puellas,
Mollis, & ad teneras quamlibet apta manus.
Quæ precor eveniant: & nos faciamus ad annum
Paſtorum dominæ grandia liba Pali.
His dea placanda eſt: hæc tu converſus ad ortus
Dic quater: & vivo perlue rore manus.
Dum licet, appoſita veluti cratere camella
Lac niveum potes, purpureamque ſapam.
Moxque per ardentes ſtipulæ crepitantis acervos
Trajicias celeri ſtrenua membra pede.

Expoſitus mos eſt. moris mihi reſtat origo.
Turba facit dubium : cœptaque noſtra tenet.
Omnia purgat edax ignis, vitiumque metalli
Excoquit. idcirco cum duce purgat oves.
An, quia cunctarum contraria ſemina rerum
Sunt duo diſcordes ignis & unda dei ;
Iunxerunt elementa patres : aptumque putarunt
Ignibus & ſparſa tingere corpus aqua.
An, quod in his vita cauſa eſt ; hæc perdidit exul
His nova fit conjux : hæc duo magna putant.
(Vix equidem credo) ſunt qui Phaethonta referri
Credant, & nimias Deucalionis aquas.
Pars quoque, cum ſaxis paſtores ſaxa ferebant ;
Scintillam ſubito proſiluiſſe ferunt.
Prima quidem periit : ſtipulis excepta ſecunda eſt :
Hoc argumentum flamma Palilis habet.
An magis hunc morem pietas Æneia fecit,
Innocuum victo cui dedit ignis iter ?
Hoc tamen eſt vero propius : cum condita Roma eſt,
Transferri juſſos in nova tecta lares :
Mutanteſque domum tectis agreſtibus ignem,
Et ceſſatura ſuppoſuiſſe caſa.
Per flammas ſaliiſſe pecus, ſaliiſſe colonos :
Quod fit natali nunc quoque, Roma, tuo.
Ipſe locum vati caſus facit. urbis origo
Venit. ades factis magne Quirine tuis.
Iam luerat pœnas frater Numitoris, & omne
Paſtorum gemino ſub duce vulgus erat.
Contrahere agreſtes, & mœnia ponere utrique
Convenit. ambigitur nomina ponat uter.
Nil opus eſt dixit, certamine, Romulus, ullo.
Magna fides avium eſt : experiamur aves.
Res placet. alter init nemoroſi ſaxa Palati :
Alter aventinum mane cacumen init.
Sex Remus, hic volucres bis ſex videt ordine : pacto
Statur : & arbitrium Romulus urbis habet.

Apta

Apta dies legitur, qua mœnia ſignet aratro.
Sacra Palis ſuberant: inde movetur opus.
Foſſa fit ad ſolidum: fruges jaciuntur in ima.
Et de vicino terra petita ſolo.
Foſſa repletur humo, plenaque imponitur ara,
Et novus accenſo fungitur igne focus.
Inde premens ſtivam deſignat mœnia ſulco:
Alba jugum niveo cum bove vacca tulit.
Vox fuit hæc regis, Condenti Iupiter urbem,
Et genitor Mavors, Veſtaque mater ades:
Quoſque pium eſt adhibere deos, advertite cuncti:
Auſpicibus vobis hoc mihi ſurgat opus.
Longa ſit huic ætas. dominæque potentia terræ:
Sitque ſub hac oriens occiduuſque dies.
Ille precabatur: tonitru dedit omina lævo
Iupiter: & lævo fulmina miſſa polo.
Augurio læti jaciunt fundamina cives,
Et novus exiguo tempore murus erat.
Hoc Celer urget opus, quem Romulus ipſe vocarat;
Sintque Celer curæ dixerat iſta tuæ.
Neve quis aut muros, aut factam vomere foſſam
Tranſeat; audentem talia dede neci.
Quod Remus ignorans, humiles contemnere muros
Cœpit: &, His populus, dicere, tutus erit?
Nec mora, tranſiliit. retro Celer occupat auſum.
Ille premit duram ſanguinolentus humum.
Hæc ubi rex didicit; lacrymas introrſus obortas
Devorat, & clauſum pectore vulnus habet.
Flere palam non vult, exemplaque fortia ſervat,
Sicque meos muros tranſeat hoſtis, ait.
Dat tamen exſequias: nec jam ſuſpendere fletum
Suſtinet; & pietas diſſimulata patet:
Oſculaque applicuit poſito ſuprema feretro:
Atque ait, Invito frater adempte vale.
Arſuroſque artus unxit: fecere quod ille
Fauſtulus, & mœſtas Acca ſoluta comas.

Tunc juvenes nondum facti flevere Quirites:
Vltima plorato ſubdita flamma rogo eſt.
Vrbs oritur (quis tunc hoc illi credere poſſet?)
Victorem terris impoſitura pedem.
Cuncta regas; & ſis ſub magno Cæſare ſemper:
Sæpe etiam plures nominis hujus habe.
Et quoties ſteteris domito ſublimis in orbe;
Omnia ſint humeris inferiora tuis.
Dicta Pales nobis: idem Vinalia dicam.
Vna tamen media eſt inter utramque dies.
Numina vulgares Veneris celebrate puellæ.
Multa profeſſarum quæſtibus apta Venus.
Poſcite thure dato formam, populique favorem:
Poſcite blanditias, dignaque verba loco.
Cumque ſua dominæ date grata ſiſymbria myrto.
Textaque compoſita juncea vincla roſa.
Templa frequentari Collinæ proxima portæ
Nunc decet: à Siculo nomina colle tenet.
Vtque Syracuſas Arethuſidas abſtulit armis
Claudius, & bello te quoque cepit, Eryx;
Carmine vivacis Venus eſt tranſlata Sibyllæ,
Inque ſuæ ſtirpis maluit urbe coli.
Cur igitur feſtum Veneris Vinalia dicant;
Quæritis, & quare ſit Iovis iſta dies.
Turnus, an Æneas Latiæ gener eſſet Amatæ
Bellum erat: Hetruſcas Turnus adorat opes.
Clarus erat, ſumptiſque ferox Mezentius armis;
Et vel equo magnus, vel pede major erat.
Quem Rutuli Turnuſque ſuis adſciſcere tentant
Partibus. hæc contra dux ita Tuſcus ait:
Stat mihi non parvo virtus mea. vulnera teſtor,
Armaque, quæ ſparſi ſanguine ſæpe meo.
Qui petis auxilium, non grandia divide mecum
Præmia. de lacubus proxima muſta tuis.
Nulla mora eſt operæ: veſtrum dare: vincere noſtrum.
Quam velit Æneas iſta negata mihi!

An-

Annuerant Rutuli. Mezentius induit arma.
Induit Æneas: alloquiturque Iovem:
Hoſtica Tyrrheno vota eſt vindemia regi.
Iupiter è Latio palmite muſta feres.
Vota valent meliora; cadit Mezentius ingens,
Atque indignanti pectore plangit humum.
Venerat Autumnus calcatis ſordibus uvis:
Redduntur merito debita vina Iovi.
Dicta dies hinc eſt Vinalia. Iupiter illa
Vendicat: & feſtis gaudet ineſſe ſuis.
SEx ubi, quæ reſtent, luces Aprilis habebit;
In medio curſu tempora veris erunt.
Et fruſtra pecudem quæres Athamantidos Helles:
Signaque dant imbres: exoriturque Canis.
Hac mihi Numento Romam cum luce redirem,
Obſtitit in media candida turba via.
Flamen in antiquũ lucum Rubiginis ibat,
Exta canis flammis, exta daturus ovis.
Protinus acceſſi: ritus ne neſcius eſſem,
Edidit hæc flamen verba, Quirine, tuus:
Aſpera Rubigo parcas Cerealibus herbis,
Et tremat in ſumma lene cacumen humo.
Tu ſata ſideribus cœli nutrita ſecundis
Creſcere, dum fiant falcibus apta, ſinas.
Vis tua non levis eſt quæ tu frumenta notaſti;
Mœſtus in amiſſis illa colonus habet.
Nec venti tantum Cereri nocuere, nec imbres;
Nec ſic marmoreo pallet aduſta gelu;
Quantum, ſi culmos Titan incalfacit udos,
Tunc locus eſt iræ diva timenda tuæ.
Parce precor, ſcabraſque manus à meſſibus aufer;
Neve noce cultis: poſſe nocere ſat eſt.
Nec teneras ſegetes, ſed durum amplectere ferrum:
Quodque poteſt alios perdere; perde prior.
Vtilius gladios & tela nocentia carpes:
Nil opus eſt illis: otia mundus agat.

Sarcula nunc, duruſque bidens, & vomer aduncus
Ruris opes niteant. inquinet arma ſitus.
Conatuſque aliquis vagina ducere ferrum ;
Adſtrictum longa ſentiat eſſe mora.
At tu ne viola Cererem : ſemperque colonus
Abſenti poſſit ſolvere vota tibi.
Dixerat. à dextra villis mantile ſolutis
Cumque meri patera thuris acerra fuit.
Thura focis vinumque dedit, fibraſque bidentis :
Turpiaque obſcœna vidimus exta canis.
Tum mihi, Cur detur ſacris nova victima quæris :
(Quæſieram) Cauſſam percipe flamen ait.
Eſt Canis (Icarium dicunt) quo ſidere moto
Toſta ſitit tellus, præcipiturque ſeges.
Pro cane ſidereo canis hic imponitur aræ :
Et quare fiat, nil niſi nomen habet.
CVm Phrygis Aſſaraci Tithonia fratre relicto
Suſtulit immenſo ter jubar orbe ſuum ;
Mille venit variis florum dea nexa coronis :
Scena joci morem liberioris habet.
Exit & in Majas feſtum florale Kalendas.
Tunc repetam : nunc me grandius urget opus.
Aufert Veſta diem : cognati Veſta recepta eſt
Limine. ſic juſti conſtituere patres.
Phœbus habet partem : Veſtæ pars altera ceſſit :
Quod ſupereſt illis, tertius ipſe tenet.
State Palatinæ laurus, prætextaque quercu
Stet domus, æternos treis habet una deos.

P. OVI-

P. OVIDII NASONIS FASTORVM LIBER QVINTVS.

QVæritis unde putē Majo data nomina menſi.
Non ſatis eſt liquido cognita cauſa mihi.
Vt ſtat, & incertus qua ſit ſibi neſcit eundum;
Cum videt ex omni parte viator iter;
Sic, quia poſſe datur diverſas reddere cauſſas;
Quo ferar ignoro: copiaque ipſa nocet.
Dicite quæ fontes Aganippidos Hippocrenes
Grata Meduſæi ſigna tenetis equi.
Diſſenſere deæ. quarum Polyhymnia cœpit
Prima, ſilent aliæ: dictaque mente notant.
Poſt chaos, ut primum data ſunt tria corpora mundo,
Inque novas ſpecies omne receſſit opus;
Pondere terra ſuo ſubſedit, & æquora traxit:
At cœlum levitas in loca ſumma tulit.
Sol quoque cum ſtellis nulla gravitate retentus,
Et vos lunares exſiluiſtis equi.
Sed neque terra diu cœlo, neque cætera Phœbo
Sidera cedebant: par erat omnis honor.
Sæpe aliquis ſolio, quod tu Saturne tenebas;
Auſus de media plebe ſedere deus.
Et latus Oceano quiſquam deus advena junxit:
Tethys & extremo ſæpe recepta loco eſt.
Donec Honor, placidoque decens Reverentia vultu
Corpora legitimis impoſuere toris.
Hinc ſata Majeſtas, quæ mundum temperat omnem:
Quaque die partu eſt edita; magna fuit.
Nec mora: conſedit medio ſublimis olympo,
Aurea purpureo conſpicienda ſinu.
Conſedere ſimul Pudor & Metus, omne videret
Numen ad hanc vultus compoſuiſſe ſuos.

Protinus intravit mentes ſuſpectus honorum.
Fit pretium dignis: nec ſibi quiſque placet.
Hic ſtatus in cœlo multos permanſit in annos:
Dum ſenior fatis excidit arce deus.
Terra feros partus immania monſtra Gigantes
Edidit: auſuros in Iovis ire domum.
Mille manus illis dedit, & pro cruribus angues:
Atque ait, In magnos arma movete deos.
Exſtruere hi montes ad ſidera ſumma parabant,
Et magnum bello ſollicitare Iovem.
Fulmina de cœli jaculatus Iupiter arce
Vertit in autores pondera vaſta ſuos.
His bene Majeſtas armis defenſa deorum
Reſtat: & ex illo tempore culta manet.
Aſſidet inde Iovi: Iovis eſt fidiſſima cuſtos:
Et præſtat ſine vi ſceptra tenenda Iovi.
Venit & in terras: coluerunt Romulus illam
Et Numa: mox alii, tempore quiſque ſuo.
Illa patres in honore ſuo matreſque tuetur:
Illa comes pueris virginibuſque venit.
Illa datos faſces commendat, eburque curule;
Illa coronatis alta triumphat equis.
Finierat voces Polyhymnia. dicta probarunt
Clioque, & curvæ ſcita Thaleja lyræ.
Excipit Vranie: fecere ſilentia cuncta:
Et vox audiri nulla, niſi illa, poteſt.
Magna fuit quondam capitis reverentia cani,
Inque ſuo pretio ruga ſenilis erat.
Martis opus juvenes animoſaque bella gerebant:
Et pro dis aderant in ſtatione ſuis.
Viribus illa minor, nec habendis utilis armis
Conſilio patriæ ſæpe ferebat opem.
Nec niſi poſt annos patuit tunc curia ſeros:
Nomen & ætatis mite ſenatus habet.
Iura dabat populo ſenior: finitaque certis
Legibus eſt ætas; unde petatur honos.

Et

Et medius juvenum, non indignantibus ipſis,
Ibat: & interior, ſi comes unus erat.
Verba quis auderet coram ſene digna rubore
Dicere? cenſuram longa ſenecta dabat.
Romulus hoc vidit: ſelectaque corpora patres
Dixit. ad hos urbis ſumma relata nova eſt.
Hinc ſua majores tribuiſſe vocabula Majo
Tangor, & ætati conſuluiſſe ſuæ.
Et Numitor dixiſſe poteſt, Da Romule menſem
Hunc ſenibus, nec avum ſuſtinuiſſe nepos.
Nec leve propoſiti pignus ſucceſſit honoris:
Junius à juvenum nomine dictus adeſt.
Tunc ſic neglectos hedera redimita capillos,
Prima ſui cœpit Calliopeja chori:
Duxerat Oceanus quondam Titanida Tethyn,
Qui terram liquidis, qua patet, ambit aquis.
Hinc ſata Pleione cum cœlifero Atlante
Jungitur, ut fama eſt: Pleiadaſque parit.
Quarum Maja ſuas forma ſuperaſſe ſorores
Traditur, & ſummo concubuiſſe Jovi.
Hæc enixa jugo cupreſſifera Cyllenes
Æthereum volucri qui pede carpit iter.
Arcades hunc, Ladonque rapax, & Mænalus ingens
Rite colunt, Luna credita terra prior.
Exſul ab Arcadia Latios Evander in agros
Venerat: impoſitos attuleratque deos.
Hic, ubi nunc Roma eſt, orbis caput; arbor, & herbæ,
Et pauca pecudes, & caſa rara fuit.
Quo poſtquam ventum eſt; Conſiſtite præſcia mater,
Nam locus imperii rus erit iſtud, ait.
Et matri, & vati paret Nonacrius heros.
Inque peregrina conſtitit hoſpes humo.
Sacraque multa quidem, ſed Fauni prima bicornis
Has docuit gentes, alipidiſque dei.
Semicaper coleris cincturis Faune Lupercis,
Cum luſtrant celebres vellera ſecta vias.

At tu materno donaſti nomine menſem
Inventor curvæ, furibus apte, fidis.
Nec pietas hæc prima tua eſt: ſeptena putaris
Pleiadum numero fila dediſſe lyræ.
Hæc quoque deſierat: laudata eſt voce ſororum.
Quid faciam? turbæ pars habet omnis idem.
Gratia Pieridum nobis æqualiter adſit,
Nullaque laudetur pluſve minuſve mihi.

AB Iove ſurgat opus: prima mihi nocte videnda
Stella eſt in cunas officioſa Iovis.
Noſcitur Oleniæ ſidus pluviale Capellæ:
Illa dati cœlum præmia lactis habet.
Nais Amalthea Cretæa nobilis Ida
Dicitur in ſylvis occuluiſſe Iovem.
Huic fuit hædorum mater formoſa duorum
Inter Dictæos conſpicienda greges;
Cornibus aereis, atque in ſua terga recurvis:
Vbere, quod nutrix poſſet habere Iovis.
Lac dabat illa deo. ſed fregit in arbore cornu,
Truncaque dimidia parte decoris erat.
Suſtulit hoc Nymphe: cinxitque decentibus herbis,
Et plenum pomis ad Iovis ora tulit.
Ille ubi res cœli tenuit, ſolioque paterno
Sedit, & invicto nil Iove majus erat;
Sidera nutricem, nutricis fertile cornu
Fecit, quæ dominæ nunc quoque nomen habent.
Præſtitibus Majæ Laribus videre Kalendæ,
Aram conſtitui, parvaque ſigna deum.
Voverat illa quidem Curius: ſed longa vetuſtas
Deſtruit, & ſaxo longa ſenecta nocet.
Cauſſa tamen poſiti fuerat cognominis illis,
Quod præſtant oculis omnia tuta ſuis.
Stant quoque pro nobis, & præſunt mœnibus urbis,
Et ſunt præſentes, auxiliumque ferunt.
Et canis ante pedes ſaxo fabricatus eodem
Stabat. Quæ ſtandi cum Lare cauſſa fuit?

Servat uterq; domum: domino quoque fidus uterque.
Compita grata deo: compita grata cani:
Exagitant & Lar, & turba Diania fures:
Pervigilantque Lares; pervigilantque canes.
Bina gemellorum quærebam ſigna deorum
Viribus annoſa facta caduca mora:
Mille Lares geniumque ducis, qui tradidit illos,
Vrbs habet, & vici numina trina colunt.
Quo feror? Auguſtus menſis mihi carminis hujus
Ius habet: interea diva canenda Bona eſt.
Eſt moles nativa loco (res nomina fecit)
Appellant ſaxum: pars bona mentis ea eſt.
Huic Remus inſtiterat fruſtra, quo tempore fratri
Prima Palatinæ regna dediſtis aves.
Templa patres illic oculos exoſa viriles
Leniter acclivi conſtituere jugo.
Dedicat hæc veteris Clauſorum nominis hæres
Virgineo nullum corpore paſſa virum.
Livia reſtituit: ne non imitata maritum
Eſſet, & ex omni parte ſecuta virum.
POſtera cum roſeam pulſis Hyperionis aſtris
In matutinis lampada tollet equis;
Frigidus Argeſtes ſummas mulcebit ariſtas,
Candidaque à Calabris vela dabuntur aquis.
At ſimul inducent obſcura crepuſcula noctem;
Pars Hyadum toto de grege nulla latet.
Ora micant Tauri ſeptem radiantia flammis,
Navita quas Hyadas Grajus ab imbre vocat.
Pars Bacchum nutriſſe putat: pars credidit eſſe
Tethyos has neptes, Oceanique ſenis.
Nondum ſtabat Atlas humeros oneratus olympo;
Cum ſatis eſt forma conſpiciendus Hyas.
Hunc ſtirps Oceani maturis nixibus Æthra
Edidit, & Nymphas: ſed prior ortus Hyas.
Dum nova lanugo eſt, pavidos formidine cervos
Terret, & eſt illi præda benigna lepus.

At

At poſtquam virtus annis adolevit; in apros
Audet & hirſutas comminus ire leas.
Dumque petit latebras fœtæ catuloſque leænæ;
Ipſe fuit Libycæ præda cruenta leæ.
Mater Hyan, & Hyan mœſtæ flevere ſorores,
Cervicemque polo ſuppoſiturus Atlas.
Victus uterque parens tamen eſt pietate ſororum.
Illa dedit cœlum: nomina fecit Hyas.
Mater ades florum, ludis celebranda jocoſis:
Diſtuleram partes menſe priore tuas.
Incipis Aprili: tranſis in tempora Maji.
Alter te fugiens, cum venit alter, habet.
Cum tua ſint, cedantque tibi confinia menſum;
Convenit in laudes ille vel ille tuas.
Circus in hunc exit, clamataque palma theatris:
Hoc quoque cum circi munere carmen eat.
Ipſa doce quæ ſcis. hominum ſententia fallax.
Optima tu proprii nominis autor eris.
Sic ego, ſic noſtris reſpondet diva rogatis:
Dum loquitur, vernas afflat ab ore roſas.
Chloris eram, quæ Flora vocor, corrupta Latino
Nominis eſt noſtri littera Græca ſono.
Chloris eram Nymphe campi felicis, ubi audis
Rem fortunatis ante fuiſſe viris.
Quæ fuerit mihi forma, grave eſt narrare modeſtæ:
Sed generum matri repperit illa deum.
Ver erat: errabam. Zephyrus conſpexit: abibam.
Inſequitur: fugio. fortior ille fuit.
Et dederat fratri Boreas jus omne rapinæ,
Auſus Erichthea præmia ferre domo.
Vim tamen emendat dando mihi nomina nuptæ:
Inque meo non eſt ulla querela toro.
Vere fruor ſemper: ſemper nitidiſſimus annus.
Arbor habet frondes. pabula ſemper humus.
Eſt mihi fœcundus dotalibus hortus in agris.
Aura fovet: liquidæ fonte rigatur aqua.

Hunc

Hunc meus implevit generoſo flore maritus:
Atque ait, Arbitrium tu dea floris habe.
Sæpe ego digeſtos volui numerare colores;
Nec potui. numero copia major erat.
Roſcida cum primum foliis excuſſa pruina eſt,
Et variæ radiis intepuere comæ;
Conveniunt pictis incinctæ veſtibus Horæ,
Inque leves calathos munera noſtra legunt.
Protinus accedunt Charites, nectuntque coronas,
Sertaque cœleſtes implicitura comas.
Prima per immenſas ſparſi nova ſemina gentes.
Vnius tellus ante coloris erat.
Prima Therapnæo feci de ſanguine florem:
Et manet in folio ſcripta querela ſuo.
Tu quoque nomen habes cultos Narciſſe per hortos:
Infelix, quod non alter, & alter eras!
Quid Crocon, aut Acin referam, Cinyraq; creatum,
De quorum per me ſanguine ſurgit honor?
Mars quoque, ſi neſcis, per noſtras editus artes.
Iupiter hoc ut adhuc neſciat, uſque precor.
Sancta Iovem Iuno, nata ſine matre Minerva,
Officio doluit non eguiſſe ſuo.
Ibat, ut Oceano quereretur facta mariti:
Reſtitit ad noſtras feſſa labore fores.
Quam ſimul adſpexi; Quid te Saturnia, dixi,
Attulit? exponit quem petat illa locum.
Addidit & cauſſam. verbis ſolabar amicis:
Non, inquit, verbis cura levanda mea eſt.
Si pater eſt factus neglecto conjugis uſu
Iupiter, & ſolus nomen utrumque tenet;
Cur ego deſperem fieri ſine conjuge mater,
Et parere intacto, dummodo caſta, viro?
Omnia tentabo latis medicamina terris,
Et freta, Tartareos excutiamque ſinus.
Vox erat in curſu: vultum dubitantis habebam.
Neſcio quid Nymphe poſſe videris, ait.

Ter volui promittere opem, ter lingua retenta eſt:
Ira Iovis magni cauſſa timoris erat.
Fer precor auxilium dixit: celabitur auctor,
Et Stygiæ numen teſtificabor aquæ.
Quod petis Oleniis, inquam, mihi miſſus ab arvis
Flos dabit, eſt hortis unicus ille meis.
Qui dabat hoc, dixit, ſterilem quoque tange juvencam:
Mater erit. tetigi: nec mora, mater erat.
Protinus hærentem decerpſi pollice florem.
Tangitur: & tacto concipit illa ſinu.
Iamque gravis Thracen, & læva Propontidos intrat;
Fitque potens voti: Marsque creatus erat.
Qui memor accepti per me natalis, Habeto
Tu quoque Romulea, dixit, in urbe locum.
Forſitan in teneris tantum mea regna coronis
Eſſe putes. tangit numen & arva meum.
Si bene floruerint ſegetes; erit area dives.
Si bene floruerit vinea; Bacchus erit.
Si bene floruerint oleæ; nitidiſſimus annus:
Poma quoque eventum temporis hujus habent.
Flore ſemel læſo pereunt viciæque fabæque:
Et pereunt lentes, advena Nile, tuæ:
Vina quaque in magnis operoſe condita cellis
Florent: & nebulæ dolia ſumma tegunt.
Mella meum munus: volucres ego mella daturas
Ad violam, & cythiſos, & thyma cana voco.
Nos quoq; idem facimus: tunc cum juvenilibus annis
Luxuriant animi, corporaque ipſa vigent.
Talia dicentem tacitus mirabar. at illa
Ius tibi dicendi eſt, ſi qua requiris, ait.
Dic dea, reſpondi, ludorum quæ ſit origo.
Vix bene deſieram; rettulit illa mihi.
Cætera luxuriæ nondum inſtrumenta vigebant:
Aut pecus, aut latam dives habebat humum.
Hinc etiam locuples, hinc ipſa pecunia dicta eſt.
Sed jam de vetito quiſque parabat opes.

Vene-

Venerat in morem populi depaſcere ſaltus:
Idque diu licuit, pœnaque nulla fuit.
Vindice ſervabat nullo ſua publica vulgus,
Iamque in privato paſcere inertis erat.
Plebis ad ædiles perducta licentia talis
Publicios: animus defuit ante viris.
Rem populus recipit: multam ſubiere nocentes:
Vindicibus laudi publica cura fuit.
Multa data eſt ex parte mihi: magnoque favore
Victores ludos inſtituere novos.
Parte locant clivi, qui tunc erat ardua rupes:
Vtile nunc iter eſt: Publiciumque vocant.
Annua credideram ſpectacula facta; negavit:
Addidit & dictis altera verba ſuis.
Nos quoque tangit honor: feſtis gaudemus, & aris:
Turbaque cœleſtes ambitioſa ſumus.
Sæpe deos aliquis peccando fecit iniquos:
Et pro delictis hoſtia blanda fuit.
Sæpe Iovem vidi, cum jam ſua mittere vellet
Fulmina; thure dato ſuſtinuiſſe manum.
At ſi negligimur; magnis injuria pœnis
Solvitur: & juſtum præterit ira modum.
Reſpice Theſtiaden: flammis abſentibus arſit.
Cauſſa eſt: quod Phœbes ara ſine igne fuit.
Reſpice Tantaliden: eadem dea tela tenebat.
Virgo eſt: & ſpretos bis tamen ulta focos.
Hippolyte infelix velles coluiſſe Dionen,
Cum conſternatis diripereris equis.
Longa referre mora eſt collecta oblivia damnis.
Me quoque Romani præteriere patres.
Quid facerem, per quod fierem manifeſta doloris?
Exigerent noſtræ qualia damna notæ?
Excidit officium triſti mihi: nulla tuebar
Rura: nec in pretio fertilis hortus erat.
Lilia deciderant: violas arere videres,
Filaque punicei languida facta croci.

Sæpe

Sæpe mihi Zephyrus, dotes corrumpere noli
Ipſa tuas, dixit: dos mihi vilis erat.
Florebant oleæ; venti nocuere protervi.
Florebant ſegetes: grandine læſa ſeges.
In ſpe vitis erat; cælum nigreſcit ab auſtris,
Et ſubita frondes decutiuntur aqua.
Nec volui fieri, nec ſum crudelis in ira:
Cura repellendi ſed mihi nulla fuit.
Convenere patres: & ſi bene floreat annus;
Numinibus noſtris annua feſta vovent.
Annuimus votis, conſul cum conſule ludos
Poſthumio Lenas perſoluere mihi.
Quærere conabar, quare laſcivia major
His foret in ludis, liberiorque jocus:
Sed mihi ſuccurrit: numen non eſſe ſeverum,
Aptaque deliciis munera ferre deam.
Tempora ſutilibus cinguntur tota coronis,
Et latet injecta ſplendida menſa roſa.
Ebrius incinctis philyra conviva capillis
Saltat, & imprudens utitur arte meri.
Ebrius ad durum formoſæ limen amicæ
Cantat. habent uncta mollia ſerta comæ.
Nulla coronata peraguntur ſeria fronte,
Nec liquidæ vinctis flore bibuntur aquæ.
Donec eras miſtus nullis Acheloe racemis;
Gratia ſumendæ non erat ulla roſæ.
Bacchus amat flores: Baccho placuiſſe coronam
Ex Ariadnæo ſidere noſſe potes.
Scena levis decet hanc: non eſt, mihi credite, non eſt
Illa cothurnatas inter habenda deas.
Turba quidem cur hos celebret meretricia ludos,
Non ex difficili cognita cauſſa fuit.
Non eſt de tetricis, non eſt de magna profeſſis:
Vult ſua plebejo ſacra patere choro.
Et monet ætatis ſpecie, dum floreat, uti:
Contemnunt ſpinam, cum cecidere roſæ.

Cur

Cur tamen, ut dantur veſtes Cerealibus albæ;
Sic eſt hæc cultu verſicolore decens?
An quia maturis albeſcit meſſis ariſtis,
Et color & ſpecies floribus omnis ineſt?
Annuit: & motis flores cecidere capillis;
Decidere in menſas ut roſa miſſa ſolet.
Lumina reſtabant: quorum me cauſſa latebat.
Cum ſic errores abſtulit illa meos.
Vel quia purpureis collucent floribus agri;
Lumina ſunt noſtros viſa decere dies:
Vel quia nec flos eſt hebeti nec flamma colore,
Atque oculos in ſe ſplendor uterque trahit;
Vel quia deliciis nocturna licentia noſtris
Convenit. à vero tertia cauſſa venit.
Eſt breve præterea, de quo mihi quærere reſtat,
Si liceat, dixi: dixit & illa, Licet.
Cur tibi pro Libycis clauduntur rete leænis
Imbelles capreæ, ſollicituſque lepus?
Non ſibi, reſpondit, ſylvas ceſſiſſe, ſed hortos,
Arvaque pugnaci non adeunda feræ.
Omnia finierat: tenues ſeceſſit in auras.
Manſit odor. poſſes ſcire fuiſſe deam.
Floreat ut toto carmen Naſonis in ævo;
Sparge precor donis pectora noſtra tuis.
NOcte minus quarta promet ſua ſidera Chiron
Semivir, & flavi corpore miſtus equi.
Pelion Hæmoniæ mons eſt obverſus in auſtros:
Summa virent pinu: cætera quercus habet.
Phillyrides tenuit: ſaxo ſtant antra vetuſto,
Quæ juſtum memorant incoluiſſe ſenem.
Ille manus olim miſſuras Hectora letho
Creditur in lyricis detinuiſſe modis.
Venerat Alcides exhauſta parte laborum,
Iuſſaque reſtabant ultima pæne viro.
Stare ſimul caſu Trojæ duo fata videres:
Hinc puer Æacides, hinc Iove natus erat.

Excipit hoſpitio juvenem Philyreius heros:
Et cauſſam adventus hic rogat, ille docet.
Reſpicit interea clavam ſpoliumque leonis:
Virque ait his armis, armaque digna viro.
Nec ſe, quin horrens auderent tangere ſetis
Vellus, Achillea continuere manus.
Dumque ſenex tractat ſquallentia tela venenis;
Excidit, & lævo fixa ſagitta pede eſt.
Ingemuit Chiron, traxitque è vulnere ferrum:
Et gemit Alcides, Hæmoniuſque puer.
Ipſe tamen lectas Pagaſæis collibus herbas
Temperat, & vana vulnera mulcet ope.
Virus edax ſuperabat opem: penituſque recepta
Oſſibus, & toto corpore peſtis erat.
Sanguine Centauri Lernææ ſanguis echidnæ
Miſtus, ad auxilium tempora nulla dabat.
Stabat ut ante patrem lacrymis perfuſus Achilles,
Sic flendus Peleus, ſi moreretur, erat.
Sæpe manus ægras manibus fingebat amicis:
Morum, quos fecit, præmia doctor habet.
Oſcula ſæpe dedit: dixit quoque ſæpe jacenti;
Vive precor: nec me care relinque pater.
Nona dies aderat, cum tu juſtiſſime Chiron
Bis ſeptem ſtellis corpora cinctus eras.

HVnc lyra curva ſequi cuperet; ſed idonea nondũ
Eſt via: nox aptum tertia tempus erit.

SCorpius in cœlo, cum cras luceſcere Nonas
Dicimus; à media parte videndus erit.

HInc ubi protulerit formoſa ter Heſperus ora,
Ter dederint Phœbo ſidera victa locum;
Ritus erit veteris nocturna Lemuria ſacri:
Inferias tacitis Manibus illa dabunt.
Annus erat brevior: nec adhuc pia Februa norant,
Nec tu dux menſum Iane biformis eras.
Iam tamen exſtincto cineri ſua dona ferebant;
Compoſitique nepos buſta piabat avi.

Men-

Menſis erat Majus majorum nomine dictus:
Qui partem priſci nunc quoque moris habet.
Nox ubi jam media eſt, ſomnoſque ſilentia prabent,
Et canis, & variæ conticuiſtis aves;
Ille memor veteris ritus, timiduſque deorum
Surgit. habent gemini vincula nulla pedes:
Signaque dat digitis medio cum pollice junctis;
Occurrat tacito ne levis umbra ſibi.
Cumque manus pure fontana perluit unda;
Vertitur, & nigras accipit ore fabas.
Averſuſque jacit: ſed dum jacit, Hac ego mitto:
His, inquit, redimo meque meoſque fabis.
Hæc novies dicit, nec reſpicit. umbra putatur
Colligere, & nullo terga vidente ſequi.
Rurſus aquam tangit, Temeſeaque concrepat æra,
Et rogat ut tectis exeat umbra ſuis.
Cum dixit novies, Manes exite paterni;
Reſpicit, & pure ſacra peracta putat.
Dicta ſit unde dies, quæ nominis exſtet origo,
Me fugit. ex aliquo eſt invenienda deo.
Plejade nate mone virga venerande potenti:
Sæpe tibi eſt Stygii regia viſa Iovis.
Venit adoratus Caducifer. Accipe cauſſam
Nominis. ex ipſo eſt cognita cauſſa deo.
Romulus ut tumulo fraternas condidit umbras,
Et male veloci juſta ſoluta Remo;
Fauſtulus infelix & paſſis Acca capillis
Spargebant lacrymis oſſa peruſta ſuis.
Inde domum redeunt, ſub prima crepuſcula mœſti,
Vtque erat in duro procubuere toro.
Vmbra cruenta Remi viſa eſt aſſiſtere lecto,
Atque hæc exiguo murmure verba loqui:
En ego dimidium veſtri parſque altera voti
Cernite ſim qualis: qui modo talis eram.
Qui modo ſi volucres habuiſſem regna jubentes;
In populo potui maximus eſſe meo:

Nunc

Nunc ſum elapſa rogi flammis & inanis imago.
Hæc eſt ex illo forma relicta Remo.
Heu ubi Mars pater eſt? ſi vos modo vera locuti,
Vberaque expoſitis ille ferina dedit.
Quem lupa ſervavit, manus hunc temeraria civis
Perdidit. ô quanto mitior illa fuit!
Sæve Celer crudelem animam per vulnera reddas:
Vtque ego, ſub terras ſanguinolentus eas.
Noluit hoc frater. pietas æqualis in illo eſt.
Quod potuit, lacrymas manibus ille dedit.
Hunc vos per lacrymas, per veſtra alimenta rogate,
Vt celebrem noſtro ſignet honore diem.
Mandantem amplecti cupiunt, & brachia tendunt.
Lubrica prenſantes effugit umbra manus.
Vt ſecum fugiens ſomnos abduxit imago;
Ad regem voces fratris uterque ferunt.
Romulus obſequitur, lucemque Remuria dixit
Illam, qua poſitis juſta feruntur avis.
Aſpera mutata eſt in lenem tempore longo
Littera, quæ toto nomine prima fuit.
Mox etiam Lemures animas dixere ſilentum:
Hic ſenſus verbi: vis ea vocis erat.
Fana tamen veteres illis clauſere diebus,
Vt nunc ferali tempore operta vides,
Nec viduæ tædis eadem, nec virginis apta
Tempora. quæ nupſit, non diuturna fuit.
Hac quoque de cauſſa, ſi te proverbia tangunt,
Menſe malum Majo nubere vulgus ait.
Sed tamen hæc tria ſunt ſub eodem tempore feſta.
Inter ſe nulla continuata die.

QVorum ſi mediis Bœoton Oriona quæres;
Falſus eris. ſigni cauſſa canenda mihi eſt.
Iupiter, & lato qui regnat in æquore frater,
Carpebant ſocias Mercuriuſque vias.
Tempus erat, quo verſa jugo referuntur aratra.
Et pronus ſaturæ lac bibit agnus ovis,

Forte

Forte ſenex Hyreus anguſti cultor agelli
Hos videt, exiguam ſtabat ut ante caſam.
Atque ita, Longa via eſt, nec tempora longa ſuperſunt,
Dixit: & hoſpitibus janua noſtra patet.
Addidit & vultum verbis: iterumque rogavit.
Parent promiſſis: diſſimulantque deos.
Tecta ſenis ſubeunt nigro deformia fumo:
Ignis in heſterno ſtipite parvus erat.
Ipſe genu nixus flammas excuſſit ab aura,
Et promit quaſſas comminuitque faces.
Stant calices. minor inde fabas, olus alter habebat:
Et ſpumat teſtu preſſus uterque ſuo.
Dumq; mora eſt, tremula dat vina rubentia dextra.
Accipit æquoreus pocula prima deus.
Quæ ſimul exhauſit; Da nunc bibat ordine, dixit,
Iupiter. audito palluit ille Iove.
Vt rediit animus; cultorem pauperis agri
Immolat, & magno torret in igne bovem:
Quæque puer quondam primis diffuderat annis,
Promit fumoſo condita vina cado.
Nec mora: flumineam lino celantibus ulvam
Sic quoque non altis incubuere toris.
Nunc dape, nunc poſito menſæ nituere Lyæo.
Terra rubens crater, pocula fagus erant.
Verba fuere Iovis, ſi quid fert impetus opta:
Omne feres. placidi verba fuere ſenis:
Cura fuit conjux prima mihi cara juventa
Cognita: nunc ubi ſit quæritis? urna tegit.
Huic ego juratus, vobis in verba vocatis,
Conjugio dixi ſola fruere meo.
Et dixi, & ſervo. ſed enim diverſa voluntas
Eſt mihi: nec conjux, ſed pater eſſe volo.
Annuerant omnes: omnes ad terga juvenci
Conſtiterant, pudor eſt ulteriora loqui.
Tunc ſuperinjecta texere madentia terra.
Jamque decem menſes: & puer ortus erat.

Hunc Hyreus, quia ſic genitus, vocat Vriona.
Perdidit antiquum littera prima ſonum.
Creverat immenſum. comitem ſibi Delia ſumpſit.
Ille deæ cuſtos, ille ſatelles erat.
Verba movent iras non circumſpecta deorum:
Quam nequeam, dixit, vincere, nulla fera eſt.
Scorpion immiſit Tellus: fuit impetus illi
Curva gemellipara ſpicula ferre deæ.
Obſtitit Orion. Latona nitentibus aſtris
Addidit: &, Meriti præmia, dixit, habe.

SEd quid & Orion, & cetera ſidera mundo
Cedere feſtinant, noxque coarctat iter?
Quid ſolito citius liquido jubar æquore tollit
Candida Lucifero præveniente dies?
Fallor? an arma ſonant? non fallimur: arma ſonabant:
Mars venit, & veniens bellica ſigna dedit:
Vltor ad ipſe ſuos cœlo deſcendit honores,
Templaque in auguſto conſpicienda foro.
Et deus eſt ingens, & opus. debebat in urbe
Non aliter nati Mars habitare ſui.
Digna giganteis hæc ſunt delubra trophæis:
Hinc fera Gradivum bella movere decet:
Seu quis ab Eoo nos impius orbe laceſſet:
Seu quis ab occiduo Sole domandus erit.
Perſpicit armipotens operis faſtigia ſummi:
Et probat invictos illa tenere deos.
Perſpicit in foribus diverſæ tela figuræ,
Armaque terrarum milite victa ſuo.
Hinc videt Ænean oneratum pondere caro,
Et tot Iuleæ nobilitatis avos:
Hinc videt Iliaden humeris ducis arma ferentem:
Claraque diſpoſitis acta ſubeſſe viris.
Spectat & Auguſto prætextum nomine templum,
Et viſum lecto Cæſare majus opus.
Voverat hoc juvenis tunc, cum pia ſuſtulit arma.
A tantis princeps incipiendus erat.

Ille manus tendens inſtanti milite juſto ,
In conjuratos talia dicta dedit :
Si mihi bellandi pater eſt, Veſtaque ſacerdos
Autor ; & ulciſci nomen utrumque paro ;
Mars ades : & ſatia ſcelerato ſanguine ferrum :
Stetque favor cauſſa pro meliore tuus.
Templa feres, & me victore vocaberis Vltor.
Voverat : & fuſo lætus ab hoſte redit.
Nec ſatis eſt meruiſſe ſemel cognomina Martis :
Perſequitur Parthi ſigna retenta manu.
Gens fuit & campis, & equis, & tuta ſagittis ,
Et circumfuſis invia fluminibus.
Addiderant animos Craſſorum funera genti,
Cum periit miles, ſignaque, duxque ſimul.
Signa decus belli Parthus Romana tenebat ,
Romanæque aquilæ ſignifer hoſtis erat.
Iſque pudor manſiſſet adhuc, niſi fortibus armis
Cæſaris Auſoniæ protegerentur opes.
Ille notas veteres, & longi dedecus ævi
Suſtulit. agnorunt ſigna recepta ſuos.
Quid tibi nunc ſolitæ mitti poſt terga ſagittæ ,
Quid loca, quid rapidi profuit uſus equi ?
Parthe, refers aquilas : victos quoque porrigis arcus,
Pignora jam noſtri nulla pudoris habes.
Rite deo templumque datum, nomenque Biſultor :
Emeritus voti debita ſolvit honor.
Sollemnes ludos Circi celebrate Quirites :
Non viſa eſt fortem ſcena decere deum.

PLejadas adſpicies omnes, totumque ſororum
Agmen ; ubi ante Idus nox erit una ſuper.
Tunc mihi non dubiis autoribus incipit æſtas ,
Et tepidi finem tempora veris habent.

IDibus ora prior ſtellantia tollere taurum
Indicat : huic ſigno fabula nota ſubeſt.
Præbuit, ut taurus, Tyriæ ſua terga puellæ
Jupiter, & falſa cornua fronte tulit.

Illa jubam dextra, læva retinebat amictus,
Et timor ipſe novi cauſſa decoris erat.
Aura ſinus implet: flavos movet aura capillos.
Sidoni ſic fueras adſpicienda Iovi.
Sæpe puellares ſubduxit ab æquore plantas,
Et metuit tactus aſſilientis aquæ:
Sæpe deus prudens tergum demiſit in undas;
Hæreat ut collo fortius illa ſuo.
Littoribus tactis ſtabat ſine cornibus ullis
Iupiter: inque deum de bove verſus erat.
Taurus init cælum: te Sidoni Iupiter implet:
Parſque tuum terræ tertia nomen habet.
Hoc alii ſignum Phariam dixere juvencam;
Quæ bos ex homine eſt, ex bove facta dea.
Tunc quoque priſcorum virgo ſimulacra virorum
Mittere roboreo ſcirpea ponte ſolet.
Corpora poſt decies ſenos qui credidit annos
Miſſa neci; ſceleris crimine damnat avos.
Fama vetus, tunc cum Saturnia terra vocata eſt;
Talia fatidici dicta fuiſſe ſenis:
Falcifero libata ſeni duo corpora gentes
Mittite, quæ Tuſcis excipiantur aquis.
Donec in hæc venit Tirynthius arva; quotannis
Triſtia Leucadio ſacra peracta Deo.
Illum ſtramineos in aquam miſiſſe Quirites.
Herculis exemplo corpora falſa jaci
Pars putat, ut ferrent juvenes ſuffragia ſoli,
Pontibus infirmos præcipitaſſe ſenes.
Tybri doce verum: tua ripa vetuſtior urbe eſt:
Principium ritus tu bene noſſe potes.
Tybris arundiferum medio caput extulit alveo,
Raucaque dimovit talibus ora ſonis:
Hæc loca deſertas vidi ſine mœnibus herbas:
Paſcebat ſparſas utraque ripa boves.
Et, quem nunc gentes Tyberim noruntq; timentque;
Tunc etiam pecori deſpiciendus eram.

Arcadis Evandri nomen tibi ſæpe refertur:
Ille meas remis advena torſit aquas.
Venit & Alcides turba comitatus Achiva:
Albula, ſi memini, tunc mihi nomen erat.
Excipit hoſpitio juvenem Pallantius heros:
Et tandem Caco debita pœna fuit.
Victor abit, ſecumque boves Erytheida prædam
Abſtrahit. at comites longius ire negant:
Magnaque pars horum deſertis manſit in agris:
Montibus his ponunt ſpemque Laremque ſuum.
Sæpe tamen patriæ dulci tanguntur amore:
Atque aliquis moriens hoc breve mandat opus:
Mittite me in Tyberim, Tyberinis vectus ut undis
Littus ad Inachium pulvis inanis eam.
Diſplicet hæredi mandati cura ſepulchri:
Mortuus Auſonia conditur hoſpes humo.
Scirpea pro domino Tyberi jactatur imago,
Ut repetat Grajas per freta longa domos.
Hactenus: & vivo ſubiit rorantia ſaxo
Antra: leves curſum ſuſtinuiſtis aquæ.
CLare nepos Atlantis ades: quem montibus olim
Edidit Arcadiis Pleias una Iovi:
Pacis & armorum ſuperis imiſque deorum
Arbiter, alato qui pede carpis iter,
Læte lyræ pulſu, nitida quoque læte paleſtra,
Quo didicit culte lingua docente loqui.
Templa tibi poſuere patres ſpectantia circum
Idibus. ex illo eſt hæc tibi feſta dies.
Te, quicunque ſuas profitentur vendere merces,
Thure dato, tribuas ut ſibi lucra, rogant.
Eſt aqua Mercurii portæ vicina Capenæ:
Si juvat expertis credere; numen habet.
Huc venit incinctus tunica mercator; & urna
Purus ſuffuſa, quam ferat, haurit aquam.
Uda fit hinc laurus: lauro ſparguntur ab uda
Omnia, quæ dominos ſunt habitura novos.

Spargit & ipſe ſuos lauro rorante capillos :
Incipit & ſolita dicere voce preces :
Ablue prateriti perjuria temporis, inquit :
Ablue praterita perfida verba fide.
Sive ego te feci teſtem, falſove citavi
Non audituri numina vana Iovis.
Sive Deum prudens alium divamve feſelli ;
Abſtulerint celeres improba verba Noti.
Et pereant veniente die perjuria nobis :
Nec curent ſuperi ſi qua locutus ero.
Da modo lucra mihi, da facto gaudia lucro ,
Et face ut emptori verba dediſſe juvet.
Talia Mercurius poſcentes ridet ab alto ;
Se memor Ortygias ſurripuiſſe boves.
AT mihi pande precor multo meliora petenti
In Geminos ex quo tempore Phœbus eat.
Cum totidem de menſe dies ſupereſſe videbis ;
Quot ſunt Herculei facta laboris, ait.
Dic ego reſpondi cauſſam mihi ſideris hujus.
Cauſſam facundo reddidit ore Deus :
Abſtulerant raptas, Phœben, Phœbeſque ſororem ;
Tyndaridæ fratres, hic eques, ille pugil.
Bella parant, repetuntque ſuas & frater & Idas ;
Leucippo fieri pactus uterque gener.
His amor, ut repetant ; illis, ut reddere nolint ,
Suadet : & ex cauſſa pugnat uterque pari.
Effugere Oebalidæ curſu potuere ſequentes :
Sed viſum eſt celeri vincere turpe fuga.
Liber ab arboribus locus eſt, apta area pugnæ.
Conſtiterant illo nomina fida loco.
Pectora transjectus Lynceo Caſtor ab enſe ,
Non exſpectato vulnere preſſit humum.
Vltor adeſt Pollux : & Lyncea perforat haſta ,
Qua cervix humeros continuata tegit.
Ibat in hunc Idas, vixque eſt Iovis igne repulſus :
Tela tamen dextra fulmine rapta negant.
Iam-

Iamque tibi Pollux cœlum ſublime patebat,
Cum, Mea dixiſti percipe verba pater:
Quod mihi das uni cœlum, partire duobus:
Dimidium toto munere majus erit.
Dixit, & alterna fratrem ſtatione recepit;
Vtile ſollicitæ ſidus utrumque rati.
Ad Ianum redeat, qui quærit Agonia quid ſint:
Quæ tamen in faſtis hoc quoque tempus habent.
Nocte ſequente diem canis Erigoneius exit.
Eſt alio ſigni reddita cauſſa loco.
PRoxima Vulcani lux eſt: quam Luſtria dicunt.
Luſtrantur puræ, quas facit ille, tubæ.
QVattuor inde notis locus eſt; quibus ordine lectis
Vel mos ſacrorum vel fuga regis ineſt.
NEc te prætereo populi Fortuna potentis
Publica, cui templum luce ſequente datū eſt,
Hanc ubi dives aquis acceperit Amphitrite;
Grata Iovi fulvæ roſtra videbis avis.
AVferet ex oculis veniens aurora Booten:
Continuaque die ſidus Hyantis erit.

P. OVIDII NASONIS
FASTORVM
LIBER SEXTVS.

HIc quoq; menſis habet dubias in nomine cauſſas
Quæ placeant, poſitis omnibus, ipſe leges.
Facta canam: ſed erunt qui me finxiſſe loquen-
Nullaque mortali numina viſa putent. (tur:
Eſt deus in nobis: agitante caleſcimus illo.
Impetus hic ſacræ ſemina mentis habet.
Fas mihi præcipue vultus vidiſſe deorum:
Vel quia ſum vates; vel quia ſacra cano.
Eſt nemus arboribus denſum; ſecretus ab omni
Voce locus; ſi non obſtreperetur aquis.

Hic ego quærebam cœpti quæ menſis origo
Eſſet, & in cura nominis hujus eram.
Ecce deas vidi: non quas præceptor arandi
Viderat; Aſcræas cum ſequeretur oves.
Nec quas Priamides in aquoſæ vallibus Idæ
Contulit. ex illis ſed tamen una fuit.
Ex illis fuit una, ſui germana mariti.
Hæc erat (agnovi) quæ ſtat in arce Iovis.
Horrueram, tacitoque animum pallore fatebar.
Tunc dea quos fecit, ſuſtulit ipſa, metus:
Namque ait, ô vates Romani conditor anni,
Auſe per exiguos magna referre modos,
Ius tibi feciſti numen cœleſte videndi,
Cum placuit numeris condere feſta tuis.
Ne tamen ignores, vulgique errore traharis,
Iunius à noſtro nomine nomen habet.
Eſt aliquid nupſiſſe Iovi, Iovis eſſe ſororem.
Fratre magis dubito glorier, anne viro.
Si genus adſpicitur; Saturnum prima parentem
Feci. Saturni ſors ego prima fui.
A patre dicta meo quondam Saturnia Roma eſt:
Hæc illi à cœlo proxima terra fuit.
Si torus in pretio eſt; dicor matrona Tonantis:
Iunctaque Tarpejo ſunt mea templa Iovi.
An potuit Majo pellex dare nomina menſi,
Hic honor in nobis invidioſus erit?
Cur igitur regina vocor, princepſque dearum?
Aurea cur dextræ ſceptra dedere meæ?
An facient menſem luces, Lucinaque ab illis
Dicar, & à nullo nomina menſe traham?
Tum me pœniteat poſuiſſe fideliter iras
In genus Electræ, Dardaniamque domum.
Cauſſa duplex iræ. rapto Ganymede dolebam:
Forma quoque Idæo judice victa mea eſt.
Pœniteat quod non fovi Carthaginis arces;
Cum mea ſint illo currus & arma loco.

Pœniteat Sparten, Argoſque, meaſque Mycenas,
Et veterem Latio ſuppoſuiſſe Samon.
Adde ſenem Tatium, Iunonicoloſque Faliſcos,
Quos ego Romanis ſuccubuiſſe tuli.
Sed neque pœniteat: nec gens mihi carior ulla eſt:
Hic color: hic teneo cum Iove templa meo.
Ipſe mihi Mavors, Commendo mœnia, dixit,
Hæc tibi: tu pollens urbe nepotis eris.
Dicta fides ſequitur: centum celebramur in aris,
Nec levior quovis eſt mihi menſis honor.
Nec tamen hunc nobis tantummodo præſtat honorē
Roma: ſuburbani dant mihi munus idem.
Inſpice quos habeat nemoralis Aricia faſtos,
Et populus Laurens, Laviniumque meum:
Eſt illic menſis Iunonius (adſpice Tibur
Et Prænestina mœnia ſacra deæ.)
Iunonale leges tempus: nec Romulus illas
Condidit: at noſtri Roma nepotis erat.
Finierat Iuno. reſpeximus. Herculis uxor
Stabat: & in vultu ſigna dolentis erant.
Non ego, ſi toto mater me cedere cœlo
Iuſſerit, invita matre morabor, ait.
Nunc quoque non luctor de nomine temporis hujus:
Blandior; & partes pæne rogantis ago.
Remque mei juris malim tenuiſſe precando;
Et faveas cauſſæ forſitan ipſe meæ.
Aurea poſſedit ſocio Capitolia templo
Mater, & ut debet, cum Iove ſumma tenet.
At decus omne mihi contingit origine menſis.
Vnicus eſt, de quo ſollicitamur, honor.
Quid grave, ſi titulum menſis Romane dediſti
Herculis uxori, poſteritaſque memor?
Hæc quoque terra aliquid debet mihi nomine magni
Conjugis. huc captas appulit ille boves.
Hic male defenſus flammis & dote paterna
Cacus Aventinam ſanguine tinxit humum.

Ad propiora vocor: populum digeſſit ab annis
Romulus, in partes diſtribuitque duas:
Hæc dare conſilium, pugnare paratior illa eſt:
Hæc ætas bellum ſuadeat: illa gerat.
Sic ſtatuit, menſeſque nota ſecrevit eadem.
Iunius eſt Iuvenum, qui fuit ante ſenum.
Dixit, & in litem ſtudio certaminis iſſent,
Atque ira pietas diſſimulata foret;
Venit Apollinea longas Concordia lauro
Nexa comas, placidi numen opuſque ducis.
Hæc ubi narravit Tatium, fortemque Quirinum,
Binaque cum populis regna coiſſe ſuis,
Et Lare communi ſoceros generoſque receptos;
His nomen junctis Iunius, inquit, habet.
Dicta triplex cauſſa eſt. at vos ignoſcite divæ.
Res eſt arbitrio non dirimenda meo.
Ite pares à me. perierunt judice formæ
Pergama: plus lædunt, quam juvat una, duæ.
PRima dies tibi Carna datur. dea cardinis hæc eſt:
Numine clauſa aperit, claudit aperta ſuo.
Vnde datas habeat vires, obſcurior ævo
Fama: ſed è noſtro carmine certus eris.
Adjacet antiquus Tiberino lucus Helerni:
Pontifices illuc nunc quoque ſacra ferunt.
Inde ſata eſt Nymphe (Granen dixere priores)
Ne quicquam multis ſæpe petita procis.
Rura ſequi, jaculiſque feras agitare ſolebat,
Nodoſaſque cava tendere valle plagas.
Non habuit pharetram: Phœbi tamen eſſe ſororem
Credebant. nec erat Phœbe pudenda tibi.
Huic aliquis juvenum dixiſſet amantia verba;
Reddebat tales protinus illa ſonos:
Hæc loca lucis habent nimis, & cum luce pudoris:
Si ſecreta magis ducis in antra, ſequar.
Credulus anteiit: frutices hæc nacta reſiſtit:
Et latet, & nullo eſt invenienda modo.

Vide-

Viderat hanc Ianus: viſaque cupidine captus
Ad duram verbis mollibus uſus erat.
Nympha jubet quæri de more remotius antrum:
Vtque comes ſequitur, deſtituitque ducem.
Stulta (videt Ianus quæ poſt ſua terga gerantur)
Nil agis: & latebras reſpicit ille tuas.
Nil agis en, dixit: nam te ſub rupe latentem
Occupat amplexu: teque potitus, ait:
Ius pro concubitu noſtro tibi Cardinis eſto,
Hoc pretium poſitæ virginitatis habe.
Sic fatus, ſpinam, qua triſtes pellere poſſet
A foribus noxas (hæc erat alba) dedit.
Sunt avidæ volucres. non quæ Phineia menſis
Guttura fraudabant: ſed genus inde trahunt,
Grande caput, ſtantes oculi, roſtra apta rapinæ:
Canities pennis, unguibus hamus ineſt.
Nocte volant, puerosque petunt nutricis egentes,
Et vitiant cunis corpora rapta ſuis.
Carpere dicuntur lactentia viſcera roſtris.
Et plenum poto ſanguine guttur habent.
Eſt illis Strigibus nomen: ſed nominis hujus
Cauſſa; quod horrenda ſtridere nocte ſolent.
Sive igitur naſcuntur aves; ſeu carmine fiunt,
Næniaque in volucres falſa figurat anus;
In thalamos venere Procæ. Proca natus in illis
Præda recens avium quinque diebus erat:
Pectoraque exſorbent avidis infantia linguis.
At puer infelix vagit, opemque petit.
Territa voce ſui nutrix accurrit alumni,
Et rigido ſectas invenit ungue genas.
Quid faceret? color oris erat, qui frondibus olim
Eſſe ſolet ſeris, quas nova læſit hyems.
Pervenit ad Granen, & rem docet. illa, Timorem
Pone, tuus ſoſpes, dixit, alumnus erit.
Venerat ad cunas. flebant materque paterque.
Siſtite vos lacrymas, ipſa medebor, ait.

 Pro-

Protinus arbutea poſtes ter in ordine tangit
Fronde: ter arbutea limina fronde notat.
Spargit aquis aditus, & aqua medicamen habebant:
Extaque de porca cruda bimeſtre tenet.
Atque ita, Noctis aves extis puerilibus, inquit,
Parcite: pro parvo victima parva cadit.
Cor pro corde precor, pro fibris ſumite fibras.
Hanc animam vobis pro meliore damus.
Sic ubi libavit, proſecta ſub æthera ponit:
Quique adſint ſacris reſpicere illa vetat.
Virgaque Ianalis de ſpina ſumitur alba:
Qua lumen thalamis parva feneſtra dabat.
Poſt illud neque aves cunas violaſſe feruntur:
Et rediit puero, qui fuit ante, color.
Pinguia cur illis guſtentur larda Kalendis,
Miſtaque cum calido ſit faba farre; rogas?
Priſca dea eſt; aliturque cibis, quibus ante ſolebat:
Nec petit adſcitas luxurioſa dapes.
Piſcis adhuc illi populo ſine fraude natabat:
Oſtreaque in conchis tuta fuere ſuis:
Nec Latium norat, quam præbet Ionia dives:
Nec quæ Pygmæo ſanguine gaudet avis:
Et præter pennas nihil in pavone placebat:
Nec tellus captas miſerat ante feras.
Sus erat in pretio: cæſa ſue feſta colebant:
Terra fabas tantum, duraque farra dabat.
Quæ duo miſta ſimul ſextis quicunque Kalendis
Ederit; huic lædi viſcera poſſe negant.
Arce quoque in ſumma Iunoni templa Monetæ
Ex voto memorant facta Camille tuo.
Ante domus Manli fuerat: qui Gallica quondam
A Capitolino reppulit arma Iove.
Quam bene, di magni, pugna cecidiſſet in illa
Defenſor ſolii Iupiter alte tui.
Vixit, ut occideret damnatus crimine regni.
Hunc illi titulum longa ſenecta dabat.

Lux

Lux eadem Marti feſta eſt : quem proſpicit extra
Appoſitum dextra porta Capena via.
Te quoque, Tempeſtas, meritam delubra fatemur ;
Cum pene eſt Corſis obruta claſſis aquis.
Hæc hominũ monumenta patent. ſi quærimus aſtra ;
Tunc oritur magni præpes adunca Iovis.
P*Oſtera lux Hyadas taurinæ cornua frontis*
Evocat : & multa terra madeſcit aqua.
M*Ane ubi bis fuerit, Phœbuſq; iteraverit ortus,*
Factaque erit poſito rore bis uda ſeges ;
Hac ſacrata die Tuſco Bellona duello
Dicitur : & Latio proſpera ſemper adeſt.
Appius eſt autor : Pyrrho qui pace negata
Multum animo vidit ; lumine captus erat.
Proſpicit à tergo ſummum brevis area circum ,
Eſt ubi non parva parva columna notæ.
Hinc ſolet haſta manu belli prænuntia mitti
In regem & gentes, cum placet arma capi.
A*Ltera pars circi cuſtode ſub Hercule tuta eſt :*
Quod deus Euboico carmine munus habet.
Muneris eſt tempus, qui Nonas Lucifer ante eſt.
Si titulos quæris : Sylla probavit opus.
Q*Varebam Nonas Sancto, Fidione referrem ,*
An tibi, Semo pater: tunc mihi Sanctus ait:
Cuicunque ex iſtis dederis ; ego munus habebo.
Nomina terna fero : ſic voluere Cures.
Hunc igitur veteres donarunt æde Sabini :
Inque Quirinali conſtituere jugo.
E*St mihi ſitque precor noſtris diuturnior annis*
Filia : qua felix ſoſpite ſemper ero.
Hanc ego cum vellem genero dare ; tempora tædis
Apta requirebam, quæque cavenda forent.
Tunc mihi poſt ſacras monſtratur Iunius Idus
Vtilis & nuptis, utilis eſſe viris.
Primaque pars hujus thalamis aliena reperta eſt.
Nam mihi ſic conjux ſancta Dialis ait :

Donec ab Iliaca placidus purgamina Veſta
Detulerit flavis in mare Tybris aquis;
Non mihi detonſo crinem depectere buxo,
Non ungues ferro ſubſecuiſſe licet:
Non tetigiſſe virum; quamvis Iovis ille ſacerdos,
Quamvis perpetua ſit mihi lege datus.
Tu quoque ne propera: melius tua filia nubet;
Ignea cum pura veſte nitebit humus.
Tertia poſt Nonas removere Lycaona Phœbe
Fertur: & à tergo non habet urſa metum.
Tunc ego me memini ludos in gramine campi
Adſpicere: & dici lubrice Tybri tuos.
Feſta dies illis, qui lina madentia ducunt,
Quique tegunt parvis æra recurva cibis.
Mens quoq; numen habet. Menti delubra videmus
Vota metu belli, perfide Pœne, tui.
Pœne rebellabas, & letho conſulis omnes
Attoniti Mauras pertimuere manus.
Spem metus expulerat; cum Menti vota Senatus
Suſcipit: & melior protinus illa venit.
Adſpicit inſtantes mediis ſex lucibus Idus
Illa dies, qua ſunt vota ſoluta Deæ.
Veſta fave: tibi nunc operata reſolvimus ora:
Ad tua ſi nobis ſacra venire licet.
In prece totus eram, cœleſtia numina ſenſi,
Lætaque purpurea luce refulſit humus.
Non equidem vidi (valeant mendacia vatum)
Te dea: nec fueras adſpicienda viro.
Sed quæ neſcieram, quorumque errore tenebar,
Cognita ſunt nullo præcipiente mihi.
Dena quater memorant habuiſſe Palilia Romam,
Cum flammæ cuſtos æde recepta dea eſt.
Regis opus placidi, quo non metuentius ullum
Numinis ingenium terra Sabina tulit.
Quæ nunc ære nitent; ſtipula tunc tecta virebant:
Et paries lento vimine textus erat.

Hic locus exiguus, qui ſuſtinet atria Veſtæ;
Tunc erat intonſi regia magna Numæ.
Forma tamen templi, quæ nunc manet, ante fuiſſe
Dicitur: & formæ cauſſa probanda ſubeſt.
Veſta eadem eſt, & terra: ſubeſt vigilignis utrique.
Significant ſedem terra focuſque ſuam.
Terra pilæ ſimilis nullo fulcimine nixa:
Aere ſubjecto tam grave pendet onus.
Ipſa volubilitas libratum ſuſtinet orbem.
Quique premat partes angulus omnis abeſt.
Cumque ſit in media rerum regione locata,
Et tangat nullum pluſve minuſve latus;
Nil convexa foret, parti vicinior eſſet:
Nec medium terræ mundus haberet onus.
Arte Syracuſia ſuſpenſus in aere clauſo
Stat globus immenſi parva figura poli:
Et quantum à ſummis, tantum ſeceſſit ab imis
Terra: quod ut fiat, forma rotunda facit.
Par facies templi: nullus procurrit in illo
Angulus, à pluvio vendicat imbre tholus.
Cur ſit virginibus, quæris, dea culta miniſtris?
Inveniam cauſſas hac quoque parte ſuas.
Ex Ope Iunonem memorant Cereremque creatas
Semine Saturni. tertia Veſta fuit.
Vtraque nupſerunt: ambæ peperiſſe feruntur:
De tribus impatiens reſtitit una viri.
Quid mirum, virgo ſi virgine læta miniſtra
Admittit caſtas in ſua ſacra manus?
Nec tu aliud Veſtam quam vivam intellige flam-(mam,
Nataque de flamma corpora nulla vides.
Iure igitur virgo eſt, quæ ſemina nulla remittit,
Nec capit, & comites virginitatis amat.
Eſſe diu ſtultus Veſtæ ſimulacra putavi:
Mox didici curvo nulla ſubeſſe tholo.
Ignis inexſtinctus templo celatur in illo.
Effigiem nullam Veſta, nec ignis habent.

Stat

Stat vi terra ſua: vi ſtando Veſta vocatur.
Cauſſaque par Graji nominis eſſe poteſt.
At focus à flammis, & quod fovet omnia dictus:
Qui tamen in primis ædibus ante fuit.
Hinc quoque veſtibulum dici reor: inde precando
Dicimus, ô Veſta, quæ loca prima tenes.
Ante focos olim ſcamnis conſidere longis
Mos erat: & menſæ credere adeſſe deos.
Nunc quoque, cum fiunt antiquæ ſacra Vacunæ,
Ante facunales ſtantque ſedentque focos.
Venit in hos annos aliquid de more vetuſto:
Fert miſſos Veſtæ pura patella cibos.
Ecce coronatis panis dependet aſellis,
Et velant ſcabras florida ſerta molas.
Sola prius furnis torrebant farra coloni,
Et fornacali ſunt ſua ſacra deæ.
Suppoſitum cineri panem focus ipſe parabat,
Strataque erat tepido tegula quaſſa ſolo.
Inde focum ſerva: piſtor, dominamque focorum,
Et quæ pumiceas verſat aſella molas.
Prætercam? referamne tuum rubicunde Priape
Dedecus? eſt multi fabula plena joci.
Turrigera frontem Cybele redemita corona
Convocat æternos ad ſua feſta deos.
Convocat & Satyros, & ruſtica numina Nymphas.
Silenus, quamvis nemo vocarat, adeſt.
Nec licet, & longum eſt, epulas narrare deorum:
In multo nox eſt pervigilata mero.
Di temere errabant: inopacæ vallibus Idæ
Pars jacet: & molli gramine membra levat.
Hi ludunt, hos ſomnus habet; pars brachia nectit,
Et viridem celeri ter pede pulſat humum.
Veſta jacet, placidamque capit ſecura quietem:
Sicut erat poſitum ceſpite fulta caput.
At ruber hortorum cuſtos, Nymphaſque, deaſque
Captat; & errantes, fertque refertque pedes.

Ad-

Adſpicit & Veſtam. dubium eſt Nymphamne puta-
An ſcierit Veſtam: ſciſſe ſed ipſe negat. (rit;
Spem capit obſcœnam, furtimque accedere tentat,
Et fert ſuſpenſos corde micante gradus.
Forte ſenex quo vectus erat Silenus, aſellum
Liquerat ad ripas lene ſonantis aquæ.
Ibat ut inciperet longi Deus Helleſponti;
Intempeſtivo cum rudit ille ſono.
Territa voce gravi ſurgit dea: convolat omnis
Turba: per infeſtas effugit ille manus.
Lampſacus hoc animal ſolita eſt mactare Priapo:
Hinc aſini flammis indicis exta damus:
Quem tu diva memor de pane monilibus ornas.
Ceſſat opus: vacuæ conticuere molæ.
Nomine, quam pretio celebratior, arce Tonantis:
Diſcant Piſtores quid velit ara Iovis.
Cincta premebantur trucibus Capitolia Gallis:
Fecerat obſidio jam diuturna famem.
Iupiter ad ſolium ſuperis regale vocatis,
Incipe, ait Marti: protinus ille refert:
Scilicet ignotum eſt, quæ ſit fortuna meorum?
Et dolor hic animi voce querentis eget?
Si tamen, ut referam breviter mala juncta pudori,
Exigis: Alpino Roma ſub hoſte jacet.
Hæc eſt cui fuerat promiſſa potentia rerum:
Iupiter hanc terris impoſiturus eras.
Iamque ſuburbanos, Etruſcaque contudit arma:
Spes erat in curſu: nunc Lare pulſa ſuo eſt.
Vidimus ornatos, cerata per atria, picta
Veſte triumphales occubuiſſe ſenes.
Vidimus Iliaca transferri pignora Veſtæ
Sede: putant aliquos ſcilicet eſſe deos?
At ſi reſpicerent quæ vos habitatis in arce;
Totque domos veſtras obſidione premi:
Nil opis in cura ſcirent ſupereſſe deorum;
Et data ſollicita thura perire manu.

Atque

Atque utinam pugnæ pateat locus! arma capeſſent,
Et ſi non poterunt exſuperare; cadent.
Nunc inopes victus ignavaque fata timentes
Monte ſuo clauſos barbara turba premit.
Tunc Venus, & lituo pulcher trabeaque Quirinus,
Veſtaque pro Latio multa locuta ſuo eſt.
Publica, reſpondit, cura eſt pro mœnibus iſtis,
Iupiter, & pœnas Gallia victa dabit.
Tu modo, quæ deſunt fruges, ſupereſſe putentur,
Effice: nec ſedes deſere Veſta tuas.
Quodcunq; eſt ſolidæ Cereris cava machina frangat,
Mollitamque manu duret in igne focus.
Iuſſerat, & fratris virgo Saturnia juſſis
Annuit: & mediæ tempora noctis erant.
Iam ducibus ſomnum dederat labor. increpat illos
Iupiter, & ſacro, quid velit, ore docet:
Surgite, & in medios de ſummis arcibus hoſtes
Mittite quam minime tradere vultis opem.
Somnus abit, quæruntque novis ambagibus acti,
Tradere quam nolint, & jubeantur opem.
Eſſe Ceres viſa eſt: jaciunt Cerealia dona.
Iacta ſuper galeas, ſcutaque longa ſonant.
Poſſe fame vinci ſpes excidit. hoſte repulſo
Candida Piſtori ponitur ara Iovi.
Forte revertebar feſtis Veſtalibus illa,
Qua nova Romano nunc via juncta foro eſt:
Huc pede matronam nudo deſcendere vidi:
Obſtupui tacitus ſuſtinuique gradum.
Senſit anus vicina loco: juſſumque ſedere
Alloquitur quatiens voce tremente caput.
Hic ubi nunc fora ſunt, udæ tenuere paludes:
Amne redundatis foſſa madebat aquis.
Curtius ille lacus, ſiccas qui ſuſtinet aras,
Nunc ſolida eſt tellus, ſed lacus ante fuit.
Qua Velabra ſolent in circum ducere pompas;
Nil præter ſalices craſſaque canna fuit.

Sæpe ſuburbanas rediens conviva per undas
Cantat, & ad nautas ebria verba jacit.
Nondum conveniens diverſis iſte figuris
Nomen ab averſo ceperat amne deus.
Hic quoque lucus erat juncis & arundine denſus,
Et pede velato non adeunda palus.
Stagna receſſerunt, & aquas ſua ripa coercet:
Siccaque nunc tellus. mos tamen ille manet.
Reddiderat cauſſam: Valeas anus optima, dixit:
Quod ſupereſt ævi molle ſit omne tui.
Cætera jam pridem didici puerilibus annis;
Non tamen idcirco prætereunda mihi.
Mœnia Dardanides nuper nova fecerat Ilus:
Ilus adhuc Aſiæ dives habebat opes.
Creditur armiferæ ſignum cœleſte Minervæ
Vrbis in Iliacæ deſiluiſſe juga.
Cura videre fuit. vidi templumque locumque.
Hoc ſupereſt illic: Pallada Roma tenet.
Conſulitur Smintheus: lucoque obſcurus opaco
Hos non mentito reddidit ore ſonos:
Ætheream ſervate deam: ſervabitis urbem:
Imperium ſecum transferet illa loci.
Servat, & incluſam ſumma tenet Ilus in arce:
Curaque ad hæredem Laomedonta venit,
Sub Priamo ſervata parum. ſic ipſa volebas;
Ex quo judicio forma revicta tua eſt.
Seu genus Adraſti, ſeu furtis aptus Vlyſſes,
Seu pius Æneas, eripuiſſe ferunt.
Autor in incerto eſt. res eſt Romana: tuetur
Veſta, quod aſſiduo lumine cuncta videt.
Heu quantum timuere patres, quo tempore Veſta
Arſit, & eſt tectis obruta pæne ſuis!
Flagrabant ſancti ſceleratis ignibus ignes,
Miſtaque erat flammæ flamma profana piæ.
Attonitæ flebant demiſſo crine miniſtræ:
Abſtulerat vires corporis ipſe timor.

Pro-

Provolat in medium, & magna, Succurrite, voce,
Non eſt auxilium flere, Metellus ait.
Pignora virgineis fatalia tollite palmis:
Non ea ſunt voto, ſed rapienda manu.
Me miſerum dubitatis ait? (dubitare videbat,
Et pavidas poſito procubuiſſe genu.)
Haurit aquas: tollenſque manus, Ignoſcite, dixit,
Sacra. vir intrabo non adeunda viro.
Si ſcelus eſt; in me commiſſi pœna redundet:
Sit capitis damno Roma ſoluta mei.
Dixit, & irrupit: factum dea rapta probavit,
Pontificiſque ſui munere tuta fuit.
Nunc bene lucetis ſacro ſub Cæſare flammæ:
Ignis in Iliacis nunc erit, eſtque focis.
Nullaque dicetur vittas temerare ſacerdos
Hoc duce: nec viva defodietur humo.
Sic inceſta perit: quia quam violavit, in illa
Conditur: & Tellus Veſtaque numen idem eſt.
Tum ſibi Callaico Brutus cognomen ab hoſte
Fecit, & Hiſpanam ſanguine tinxit humum.
Scilicet interdum miſcentur triſtia lætis,
Nec populum toto pectore feſta juvant.
Craſſus ad Euphraten aquilas, natumque, ſuoſque
Perdidit: & leto eſt ultimus ipſe datus.
Parthe quid exſultas? dixit dea. ſigna remittes:
Quique necem Craſſi vindicet, ultor erit.

AT ſimul auritis violæ dementur aſellis,
Et Cereris fruges aſpera ſaxa terent;
Navita puppe ſedens Delphina videbimus, inquit,
Humida cum pulſo nox erit orta die.

IAm Phryx à nupta quereris Tithone relinqui,
Et vigil Eois Lucifer exit aquis.
Ite bonæ matres (veſtrum Matralia feſtum)
Flavaque Thebanæ reddite liba deæ.
Pontibus & magno juncta eſt celeberrima circo
Area: quæ poſito de bove nomen habet:

Hac

Hac ibi luce ferunt Matuta ſacra parenti
Sceptriferas Servi templa dediſſe manus.
Quæ dea ſit: quare famulas à limine templi
Arceat (arcet enim libaque toſta petit:)
Bacche racemiferos hedera redimite capillos,
Si domus illa tua eſt, dirige vatis opus.
Arſerat obſequio Semele Iovis. accipit Ino
Te puer: & ſumma ſedula nutrit ope.
Intumuit Iuno, rapta quod pellice natum
Educet. at ſanguis ille ſororis erat.
Hinc agitur furiis Athamas, ſed imagine falſa:
Tuque cadis patria parve Learche manu.
Mœſta Learcheas mater tumulaverat umbras,
Et dederat miſeris omnia juſta rogis.
Hæc quoque, funeſtos ut erat laniata capillos,
Proſilit: & cunis te Melicerta rapit.
Eſt ſpatio contracta brevi, freta bina repellit,
Vnaque pulſatur terra duabus aquis.
Huc venit inſanis natum complexa lacertis,
Et ſecum è celſo mittit in alta jugo.
Excipit illæſos Panope centumque ſorores,
Et placido lapſu per ſua regna ferunt.
Nondum Leucothee, nondum puer ille Palæmon,
Vorticibus denſis Thybridis ora tenent.
Lucus erat: dubium Semele, Stimelene vocetur:
Mænadas Auſonias incoluiſſe ferunt.
Quærit ab his Ino, quæ gens foret: Arcadas eſſe
Audit. & Evandrum ſceptra tenere loci.
Diſſimulata deam Latias Saturnia Bacchas
Inſtimulat fictis inſidioſa ſonis:
O nimium faciles, ô toto pectore captæ,
Non venit hæc veſtris hoſpes amica choris.
Fraude petit: ſacrique parat cognoſcere ritum,
Quo poſſit pœnas pendere, pignus habet.
Vix bene deſierat. complent ululatibus auras
Thyades effuſis per ſua colla comis:

In-

Injiciuntque manus, puerumque avellere pugnant.
Quos ignorat adhuc, invocat illa deos:
Dique, virique loci, miſeræ ſuccurrite matri.
Clamor Aventini ſaxa propinqua ferit.
Appulerat ripæ vaccas Oetæus Iberas:
Audit: & ad vocem concitus urget iter.
Herculis adventu, quæ vim modo ferre parabant,
Turpia fœmineæ terga dedere fugæ.
Quid petis hinc (cognorat enim) matertera Bacchi?
An numen, quod me, te quoque vexat, ait?
Illa docet partim: partim præſentia nati
Continet: & furiis in ſcelus iſſe pudet.
Rumor, ut eſt velox, agitatis pervolat alis;
Eſtque frequens Ino nomen in ore tuum.
Hoſpita Carmentis fidos intraſſe penates
Diceris, & longam depoſuiſſe famem.
Liba ſua properata manu Tegeæa ſacerdos
Traditur, & ſubito cocta dediſſe foco.
Nunc quoque liba juvant feſtis Matralibus; illa
Ruſtica ſedulitas gratior arte fuit.
Nunc, ait, O vates venientia fata reſigna,
Qua licet: hoſpitiis hoc precor adde meis.
Parva mora eſt: cœlum vates ac numina ſumit,
Fitque ſui toto pectore plena dei.
Vix illam ſubito poſſes cognoſcere; tanto
Sanctior, & tanto, quam modo, major erat.
Læta canam: gaude defuncta laboribus Ino,
Dixit, & huic populo proſpera ſemper ades.
Numen eris pelagi; natum quoque pontus habebit:
In noſtris aliud ſumite nomen aquis.
Leucothee Grajis, Matuta vocabere noſtris:
In portus nato jus erit omne tuo.
Quem nos Portumnum, ſua lingua Palæmona dicet:
Ite precor noſtris æquus uterque locis.
Annuerat: promiſſa fides: poſuere labores.
Nomina mutarunt: hic Deus, illa Dea eſt.

Cur

Cur vetet ancillas accedere quæritis? odit:
Principiumque odii, ſi ſinat illa, canam.
Vna miniſtrarum ſolita eſt, Cadmea, tuarum
Sæpe ſub amplexus conjugis ire tui.
Improbus hanc Athamas furtim dilexit: ab illa
Comperit agricolis ſemina toſta dari.
Ipſa quidem feciſſe negat, ſed fama recepit:
Hoc eſt cur odio ſit tibi ſerva manus.
Non tamen hanc pro ſtirpe ſua pia mater adoret:
Ipſa parum felix viſa fuiſſe parens.
Alterius prolem melius mandabitis illi.
Vtilior Baccho quam fuit ipſa ſuis.
Hanc tibi, quo properas, memorant dixiſſe, Rutili?
Luce mea Marſo conſul ab hoſte cades.
Exitus acceſſit verbis, flumenque Theloni
Purpureum miſtis ſanguine fluxit aquis.
Proximus annus erat: Pallantide cæſus eadem
Didius hoſtilès ingeminavit opes.
Lux eadem, Fortuna, tua eſt, autorque locuſque.
Sed ſuperinjectis quis latet iſte togis?
Servius eſt (hoc conſtat enim) ſed cauſſa latendi
Diſcrepat: & dubium me quoque mentis habet.
Dum dea furtivos timide profitetur amores,
Cœleſtemque homini concubuiſſe pudet;
(Arſit enim magno correpta cupidine regis,
Cœcaque in hoc uno non fuit illa viro:)
Nocte domum parva ſolita eſt intrare feneſtra:
Vnde Feneſtella nomina porta tenet.
Nunc pudet, & vultus velamine celat amatos,
Oraque ſunt multa regia tecta toga.
An magis eſt verum, poſt Tulli funera plebem
Confuſam placidi morte fuiſſe ducis?
Nec modus ullus erat: creſcebat imagine luctus,
Donec eum poſitis occuluere togis.
Tertia cauſſa mihi ſpatio majore canenda eſt:
Nos tamen adductos intus agemus equos.

Tullia

Tullia conjugio ſceleris mercede parato,
His ſolita eſt dictis exſtimulare virum:
Quid juvat eſſe pares, te noſtræ cæde ſororis
Meque tui fratris, ſi pia vita placet?
Vivere debuerant & vir meus & tua conjux,
Si nullum auſuri majus eramus opus.
Et caput & regnum factum eſt dotale parentis.
Si vir es, indictas exige dotis opus.
Regia res ſcelus eſt. ſocero cape regna necato,
Et noſtras patrio ſanguine tinge manus.
Talibus inſtinctus ſolio privatus in alto
Sederat. attonitum vulgus ad arma ruit.
Hinc cruor, & cædes. infirmaque vincitur ætas.
Sceptra gener ſocero rapta Superbus habet.
Ipſe ſub Eſquiliis, ubi erat ſua regia, cæſus
Concidit in dura ſanguinolentus humo.
Filia carpento patrios initura penates,
Ibat per medias alta feroxque vias.
Corpus ut adſpexit, lacrymis auriga profuſis,
Reſtitit, hunc tali corripit illa ſono:
Vadis? an exſpectas pretium pietatis amarum?
Duc, inquam, invitas ipſa per ora rotas.
(Certa fides facti) dictus Sceleratus ab illa
Vicus, & æterna res ea preſſa nota.
Poſt tamen hæc auſa eſt templū monumenta parentis
Tangere: mira quidem, ſed tamen acta loquor:
Signum erat in ſolio reſidens ſub imagine Tulli:
Dicitur hoc oculis oppoſuiſſe manum.
Et vox audita eſt, Vultus abſcondite noſtros,
Ne natæ videant ora nefanda meæ.
Veſte data tegitur: vetat hanc fortuna moveri:
Et ſic è templo eſt ipſa locuta ſuo:
Ore revelato qua primum luce patebit
Servius, hæc poſiti prima pudoris erit.
Parcite matronæ vetitas attingere veſtes:
Sollemnes ſatis eſt voce movere preces.

Sitque caput ſemper Romano tectus amictu
Qui rex in noſtra ſeptimus urbe fuit.
Arſerat hoc templum: ſigno tamen ille pepercit
Ignis: opem nato Mulciber ipſe tulit.
Namque pater Tulli Vulcanus, Ocriſia mater
Præſignis facie Corniculana, fuit.
Hanc ſecum Tanaquil ſacris de more peractis
Iuſſit in ornatum fundere vina focum.
Hic inter cineres obſcœni forma virilis
Aut fuit, aut viſa eſt: ſed magis illa fuit.
Iuſſa foco captiva ſedet. conceptus ab illa
Servius à cœlo ſemina gentis habet.
Signa dedit genitor tunc cum caput igne coruſco
Contigit, inque comis flammeus arſit apex.
Te quoque magnifica Concordia dedicat æde
Livia, quam caro præſtitit illa viro.
Diſce tamen veniens ætas: ubi Livia nunc eſt
Porticus immenſæ tecta fuere domus.
Vrbis opus domus una fuit: ſpatiumque tenebat,
Quo brevius muris oppida multa tenent.
Hæc æquata ſolo eſt nullo ſub crimine regni,
Sed quia luxuria viſa nocere ſua eſt.
Suſtinuit tantas operum ſubvertere moles
Totque ſuas hæres perdere Cæſar opes.
Sic agitur cenſura, & ſic exempla parantur;
Cum judex, alios quod monet, ipſe facit.
Nulla nota eſt veniente die, quam dicere poſſis.
Idibus invicto ſunt data templa Iovi.
Et jam Quinquatrus jubeor narrare minores.
Nunc ades ô cœptis flava Minerva meis.
Cur vagus incedit tota tibicen in urbe?
Quid ſibi perſonæ, quid toga longa, volunt?
Sic ego: ſic poſita Tritonia cuſpide dixit.
Poſſem utinam docta verba referre deæ!
Temporibus veterum tibicinis uſus avorum
Magnus, & in magno ſemper honore fuit.

Cantabat fanis, cantabat tibia ludis:
Cantabat mœſtis tibia funeribus.
Dulcis erat mercede labor: tempuſque ſecutum eſt,
Quod ſubito gratæ frangeret artis opes.
Adde quod Ædilis, pompa qui funeris irent,
Artifices ſolos juſſerat eſſe decem.
Exſilio mutant urbem, Tiburque recedunt:
(Exſilium quodam tempore Tibur erat)
Queritur in ſcena cava tibia: queritur aris:
Ducit ſupremos nænia nulla toros.
Servierat quidam quantolibet ordine dignus
Tibure: ſed longo tempore liber erat.
Rure ſuo parat ille dapes, turbamque canoram
Convocat. ad veſtas convenit illa dapes.
Nox erat, & vinis oculique animique natabant;
Cum præcompoſito nuntius ore venit.
Atque ita, Quid ceſſas convivas ſolvere? dixit.
Autor vindictæ nam venit ille ſuæ.
Nec mora, convivæ valido titubantia vino
Membra movent: dubii ſtantque labantque pedes.
At dominus, Diſcedite, ait, plauſtroque morantes
Suſtulit. in plauſtro ſcirpea lata fuit.
Alliciunt ſomnos tempus, motuſque merumque,
Potaque ſe Tibur turba redire putat.
Iamque per Eſquilias Romanam intraverat urbem,
Et mane in medio plauſtra fuere foro.
Callidus ut poſſet ſpecie numeroque Senatum
Fallere, perſonis imperat orat egi.
Admiſcetque alios: & ut hunc tibicina cœtum
Augeat, in longis veſtibus eſſe jubet.
Sic reduces bene poſſe tegi: ne forte notentur
Contra collegæ juſſa redire ſui.
Res placuit: cultuque novo licet Idibus uti,
Et canere ad veteres verba jocoſa modos.
Hæc ubi perdocuit, Supereſt mihi diſcere, dixi,
Cur ſit Quinquatrus illa vocata dies.

Martius, inquit, habet tali mea nomine feſta:
Eſtque ſub inventis hæc quoque turba meis.
Prima terebrato per rara foramina buxo,
Vt daret effeci tibia longa ſonos.
Vox placuit: faciem liquidis referentibus undis
Vidi, & virgineas intumuiſſe genas.
Ars mihi non tanti eſt, valeas mea tibia, dixi.
Excipit abjectam ceſpite ripa ſuo.
Inventam Satyrus primum miratur: & uſum
Neſcit, & afflatam ſentit habere ſonum.
Et modo dimittit digitos, modo concipit auras:
Iamque inter Nymphas arte ſuperbus erat.
Provocat & Phœbum: Phœbo ſuperante pependit:
Caſa receſſerunt à cute membra ſua.
Sum tamen inventrix autorque ego carminis hujus:
Hoc eſt cur noſtros ars colit iſta dies.

TErtia nox veniet, qua tu Dodona Thyene
Stabis Agenoreæ fronte videnda bovis.
Hæc eſt illa dies, qua tu purgamina Veſtæ
Tybri per Etruſcas in mare mittis aquas.

SIqua fides ventis, zephyro date carbaſa nautæ:
Cras veniet veſtris ille ſecundus aquis.

AT pater Heliadum, radios ubi tinxerit undis,
Et cinget geminos ſtella ſerena polos;
Tollet humo validos proles Hyrea lacertos:
Continua Delphin nocte videndus erit.
Scilicet hic olim Volſcos Æquoſque fugatos
Viderat in campis Algida terra tuis.
Vnde ſuburbano clarus Tiburte triumpho,
Vectus es in niveis Poſthume victor equis.

IAm ſex, & totidem luces de menſe ſuperſunt:
Huic unum numero tu tamen adde diem.
Sol abit è Geminis, & Cancri ſigna rubeſcunt:
Cœpit Aventina Pallas in arce coli.

IAm tua Laomedon oritur nurus: ortaque noctem
Pellit, & è pratis cana pruina fugit.

Reddita, quiſquis is eſt, Summano templa feruntur,
Tunc, cum Romanis Pyrrhe timendus eras.
Hunc quoque cum patriis Galatea receperit undis,
Plenaque ſecura terra quietis erit;
Surgit humo juvenis telis afflatus avitis,
Et gemino nexas porrigit angue manus.
Notus amor Phædra, nota eſt injuria Theſei:
Devovit natum credulus ille ſuum.
Solliciti terrentur equi: fruſtraque retenti
Per ſcopulos dominum duraque ſaxa trahunt:
Exciderat curru, loriſque morantibus artus
Hippolytus lacero corpore raptus erat:
Reddideratq; animam, multum indignante Diana:
Nulla Coronides cauſa doloris, ait.
Namque pio juveni vitam ſine vulnere reddam,
Et cedent arti triſtia fata meæ.
Gramina continuo loculis depromit eburnis:
Profuerant Glauci manibus illa prius:
Tunc, cum obſervatas augur deſcendit in herbas,
Vſus & auxilio eſt anguis ab angue dato.
Pectora ter tetigit, ter verba ſalubria dixit:
Depoſitum terra ſuſtulit ille caput.
Lucus eum, memoriſque ſui Dictynna receſſu
Celat: Aricino Virbius ille lacu eſt.
At Lacheſis Clothoque dolent ſua fila teneri,
Et fieri regni jura minora ſui.
Iuppiter exemplum veritus direxit in illum
Fulmina, qui nimiæ noverat artis opem.
Phœbe querebaris: Deus eſt. placare parenti:
Propter te, fieri quod vetat, ipſe facit.

NOn ego te, quamvis properabis vincere Cæſar.
Si vetat auſpicium, ſigna movere velim.
Sunt tibi Flaminius, Thraſymenaque litora teſtes,
Per volucres æquos multa monere deos.
Tempora ſi veteris quæris temeraria damni;
Quartus ab extrema menſe bis ille dies.

Poſtera

POſtera lux melior ſuperat Maſaniſſa Syphacem,
Et cecidit telis Haſdrubal ipſe ſuis.
TEmpora labuntur, tacitiſque ſeneſcimus annis,
Et fugiunt fræno non remorante dies.
Quam cito venerunt Fortunæ fortis honores:
Poſt ſeptem luces Iunius actus erit.
Ite, deam læti fortem celebrate Quirites:
In Tiberis ripa munera regis habet.
Pars pede, pars etiam celeri decurrite cymba.
Nec pudeat potos inde redire domum.
Ferte coronatæ juvenum convivia lintres,
Multaque per medias vina bibantur aquas.
Plebs colit hanc: quia qui poſuit, de plebe fuiſſe
Fertur, & ex humili ſceptra tuliſſe loco.
Convenit & ſervis: ſerva quia Tullius ortus
Conſtituit dubiæ templa propinqua deæ.
ECce ſuburbana rediens male ſobrius æde,
Ad ſtellas aliquis talia verba jacit:
Zona latet tua nunc, & cras fortaſſe latebit:
Dehinc erit, Orion adſpicienda mihi.
At ſi non eſſet potus, dixiſſet eadem
Venturum tempus ſolſtitiale die.
LVcifero ſubeunte, lares delubra tulerunt,
Hic ubi fit docta multa corona manu.
Tempus idem Statoris erit: quod Romulus olim
Ante Palatini condidit ora jugi.
TOt reſtant de menſe dies, quot nomina Parcis,
Cum data ſunt trabeæ templa Quirine tuæ.
TEmpus Iuleis cras eſt natale Kalendis:
Pierides cœptis addite ſumma meis.
Dicite Pierides, quis vos addixerit iſti,
Cui dedit invitas victa noverca manus.
Sic ego: ſic Clio, Clari monumenta Philippi
Aſpicis: unde trahit Martia caſta genus.
Martia ſacrifico deductum nomen ab Anco,
In qua par facies nobilitate fuit.

Par animo quoque forma ſuo reſpondit in illa:
Et genus, & facies, ingeniumque ſimul.
Nec quod laudamus formam, tu turpe putaris.
Laudamus magnas hac quoque parte deas.
Nupta fuit quondam matertera Caſaris illi.
O decus, ô ſacra fœmina digna domo!
Sic cecinit Clio: docta aſſenſere ſorores,
Annuit Alcides, increpuitque lyra.

FINIS.

KALEN-

KALENDARIVM

EX L. G. GIRALDO ET ALIIS

Compilatum: in quo præter ortum & occaſum ſignorum cœleſtium, quæ in ſex Lib. Faſtorum notantur, ludi item, & templorum dedicationes Romanorum & Græcorum, per ſeriem integri anni habentur.

IANVARIVS.

A	1	K. Ianu.	*Iani* & *Iunonis*. *Iovi* & *Æſculap.* in inſ. Tyb. Ovid. Gamelia Iunoni hoc menſe celebrabantur, unde & menſi nomen.
b	2	4	Dies ater.
c	3	3	Cancer occidit. Tertia menſis cujusque Minervæ ſacra. Pauſan.
d	4	Pr. Non.	*Votum pro ſalute principis.* C. Tacitus.
e	5	Nonæ.	Lyra oritur, tempeſtatem ſignificat.
f	6	8	Iſidis ἄφιξις, id eſt, acceſſus. Plut. O-
g	7	7	ctavus cujuſque menſis dies Neptuno ſacer eſt apud Athenienſ. Plut.
A	8	6	*Sacrificium Iani.* Vet. kl.
b	9	5	*Agonalia.* Ovid. Delphinus oritur.
c	10	4	Media hyems.
d	11	3	*Carmentalia.* Internæ ædes dic. in campo Mart.
e	12	Prid. Id.	*Compitalia.* Gell. & Macrob.
f	13	Idus.	*Iovi. Octavius Auguſtus dictus.* & pro-
g	14	19 k. F.	vinciæ in formam redactæ. Ovid. & tibicines habitu muliebri urbem luſtrabant. Plut.
A	15	18	*Carmentalia relata.* & *Porrima & Poſtverta.*
b	16	17	*Concordiæ* templum à Camillo poſitum.
c	17	16	Sol in Aquario.
d	18	15	
e	19	14	
f	20	13	

g	21	12	
A	22	11	
b	23	10	Lyra occidit.
c	24	9	Leonis quæ eſt in pectore clara ſtella
d	25	8	occidit. *Sementina feria.* Ovid. Varr.
e	26	7	Feſt. Macrob. non ſtatæ quidem, ſed indictæ.
f	27	6	Caſtori & Polluci temp. ad Iuturnæ
g	28	5	ſtagnum.
A	29	4	*Equiria* in campo Mart. Vet. kl.
b	30	3	Paci.
c	31	Prid. k.	*Sacr. deis penat.* Vet. Kl. qui Patrii & Vrbani dicuntur.

FEBRVARIVS.

d	1	K. Febr.	*Soſpitæ templi dic Lucaria*, ab Aſyli luco. Ovid. Feſt. Item *Iovi Sacri.* de bidente. Dianæ ſacra fiebant, à cervis elaphobolia nuncupata.
e	2	4	Lyra & medius Leo occidunt.
f	3	3	Delphinus occidit.
g	4	Pr. Non.	
A	5	Nonis.	*Auguſt. dictus* P. P. Ovid. Aquarius
b	6	8	oritur. Zephyrus flare incipit.
c	7	7	
d	8	6	
e	9	5	Veris initium.
f	10	4	
g	11	3	Arctophylax oritur.
A	12	Prid. Id.	
b	13	Idus.	*Fauni feſtum & Iovis.* Fabiorum cædes.
c	14	16 k. M.	Corvus, Crater, & Anguis oriuntur.
d	15	15	*Lupercalia.* Plut. Ovid. Varro.
e	16	14	Sol in piſcibus. Venti per ſex dies
f	17	13	vehementius flant.
g	18	12	*Quirinaliorum ſtultorum feria.* Feſt. Ov. Varro. Et *Fornacalium* indictio deæ Fornacali, quæ & Fornax dicta fuit, à quo indicta. Plin. Ovid. & *D. Manibus ſacra feralia.*
A	19	11	*Dea muta.*

b 20 10 *Cha-*

b	20	10	*Chariſtia.* Val. Max. Ovid. id eſt, ſacra cognatorum. Vet. Kl.
c	21	9	*Terminalia.* Ovid. Bedas vero VII kal.
d	22	8	& *Regifugium.* v kal. Mart. cui convenit locus biſſexti.
e	23	7	*Regifugium.* Ovid. Quidam VI kal.
f	24	6	
g	25	5	
A	26	4	(Ovid.
b	27	3	*Equiria* in campo Mart. Varr. Feſt. &
c	28	Prid. kl.	*Tarquinii ſuperati.* Plut.

MARTIVS.

d	1	K. Mart.	*Matronarum dies feſtus.* Feſt. Porp.
e	2	6	Serv. Ovid. *Matronalia.* Iunonis. Lucinæ. Martis. *Ancyliorum feſtum.* nec nubere bonum quouſque condantur. Porph. aliam cauſam adfert. Munychia ſacra Deæ Munychiæ, id eſt, Dianæ.
f	3	5	Alter è piſcibus occidit.
g	4	4	
A	5	3	Arctophylax occidit. Vindemiator oritur.
b	6	Pr. Non.	*Auguſt. Pont. Max. Sacr. Veſta.* Ovid.
c	7	Nonæ.	Pegaſus oritur. Vejovis templum ad duos lucos Aſyli. Ovid.
d	8	8	Corona oritur.
e	9	7	
f	10	6	
g	11	5	
A	12	4	
b	13	3	
c	14	Prid. Id.	*Equiria altera* apud Tyberim, vel, ſi aquis increverit, in Cœlio monte, Ovid. Feſt.
d	15	Idus.	*Anna Perenna.* Parricidium, id eſt, cædes C. Cæſ. Plin. & Suet.
e	16	17 k. A.	Scorpius medius occidit. Lyſander Athenis potitus, Plut.
f	17	16	*Liberalia*, Varro. quo die virilem to-

			gam pueri ingenui ſumebant. Ovid. *Agonia.* Varro. Milvius oritur.
g	18	15	Sol in ariete.
A	19	14	*Quinquatria* Minervæ natalis. & Minerval magiſtris ſolvebatur.
b	20	13	*Quinquatria.* alter Quinquatrium dies: quo natus eſt *P. Ovidius Naſo*, eloquentiæ & poëſeos idea: cujus natalem ortumque Elegia, ad Faſtorum characterem conſcripta, quæ initio hujus voluminis legitur, Kalendario Romano in gratiam poëtæ ingenioſiſſimi, adjecit Daniel Heinſius.
c	21	12	*Quinquatria.* Primus dies ſeculi. quidam VIII. Bedas.
d	22	11	*Quinquatria.*
e	23	10	*Quinquatria. Tubiluſtrium.* Sacrorum
f	24	9	tubæ luſtrantur. Varro.
g	25	8	Æquinoctium vernum. *Hilaria, Matris*
A	26	7	*Deum feſta.* Lamprid. Macrob.
b	27	6	*Matris Deum.* Ammian. Marc. Herod.
c	28	5	*Megaleſia.* Varro.
d	29	4	
e	30	3	*Iani, Concordiæ, Salutis, Pacis.*
f	31	Prid.	*Luna,* id eſt, *Diana in Aventino.* Ovid.

APRILIS.

g	1	K. Apr.	Scorpius occidit. *Veneris ſacrum* cum floribus & myrto. Plut. Ovid. Item *Fortunæ virili.* Tergelia ſacra Apollini & Dianæ. Menſis hic Græcis auſpicatiſſimus.
A	2	4	Plejades occidunt.
b	3	3	
c	4	Pr.Non.	
d	5	Nonæ.	*Megaleſia matri deum.* K. V. Ovid.
e	6	8	*Fortunæ publicæ primigeniæ* in colle Quir. Ovid. Var. *Dianæ nativitas.*
f	7	7	*Apollinis dies natalis*, qui dies quoque Socrat. & Platon. ſunt. Laërt.

g 8 6 *Ludi*

g	8	6	*Ludi ob Victoriam Cæſar.* Libra occidit. dies pluvius. Orion occidit.
A	9	5	*Cerealia, ludi Circen.* inſtaurationis dies
b	10	4	Circenſibus additus. Macrob.
c	11	3	
d	12	Prid. Id.	*Magna mater Romam adducta.* Titus Livi. xxix.
e	13	Idus.	*Iovi Victori & Libertati.* Ovid.
f	14	18 k. M.	
g	15	17	*Fordicidia* vel *Fordicalia,* de forda bove, Varro, Ovid.
A	16	16	*Auguſt. Imp. ſalutatus.* Hyades occi-
b	17	15	dunt.
c	18	14	*Equiria* in circo max. & *Vulpium combuſtio.* Ovid.
d	19	13	Sol in Tauro.
e	20	12	
f	21	11	*Palilia.* Romæ natalis. Varro, Ovid. Feſt. Plutar. alii. Falluntur multi. *Agonia altera,* Ovid. quæ & *Agona-*
g	22	10	*lia* dicuntur.
A	23	9	*Vinalia priora* Iovi & Veneri. Ovid. Plut. Varr. Plin. Feſt.
b	24	8	Ilii deſtructio.
c	25	7	Medium Ver. Aries occidit. tempeſt. ſignif. Canis oritur. *Robigalia.* Plin. Feſt. Ovid. Varro, alii.
d	26	6	*Latinæ feriæ.* in ſacro monte. Tit. Liv.
e	27	5	Apaturia etiam hoc menſe agebantur, à Venere dicta. Tribus diebus celebrabantur: prima δόρπεια, ſecunda ἀνάῤῥυσις, tertia κουρεῶτις, quarta vero ἐπίβδα. Simplicius in Phyſicis. Suidas, alii. Quidam Pyanepſione agi dicunt.
f	28	4	*Floralia.* Plin. kl. v. Ovid.
g	29	3	
A	30	Prid. kl.	*Veſta Palatina.* Ovid. Hoc menſe, ut Plut. in Romulo & Probl. *Larentalia,* & diſtinguit à *Laurentalibus,* quæ menſe Decemb. celebrantur.

MAIVS.

b 1 K. Maji. Capella oritur. *Larib. praſtitibus* ara poſita. Ovid. & *Bonæ deæ ſacr.* Macr. Plutar. Varr. Lactan. Ovid. alii. & *Florales ludi* triduo Vet. Kl. Vmbraculorum feſtum, quæ σκίερα dicuntur. Σκιεὰς Pallas.

c 2 6 Argeſtes flare incipit. Hyades oriuntur.

d 3 5 Centaurus oritur.

e 4 4

f 5 3 Lyra oritur.

g 6 Pr.Non. Scorpius medius occidit.

A 7 Nonæ.

b 8 8

c 9 7 *Lemuria.* quæ noctu agebantur & triduo. Ovid. Varro. Porph. Malum nubere. & *Luminaria.*

d 10 6

e 11 5 *Lemuria.* Vet. Kl. Orion occidit.

f 12 4 *Martis ultoris.* Biſultorem ait Ovid. alii. Poſt Lem. Vet. Kl.

g 13 3 Plejades oriuntur. Æſtatis initium. *Lemuria.* Vet. Kl.

A 14 Prid.Id. Taurus oritur.

b 15 Idus. Argeorum ſimulacra ſcirpea de ponte in Tyberim dejiciebantur. Dionyſ. Euſeb. Plut. Ovid. Macrob. alii. Et

c 16 17 k.Iun.

d 17 16

e 18 15 *Mercatorum dies feſtus.* Feſt. Ovid. Mercurium hoc die natum Martialis ait. Ædes dedic. T. L. & Fer. Iovi. Vet. Kl.

f 19 14 Sol in geminis.

g 20 13

A 21 12 *Agonia* ſeu *Agonalia* Iani. Ovid. Varr.

b 22 11 *Vejovi.* Vet. Kl. alii ſuperioribus diebus. Canis oritur.

c 23 10 *Volcani ferta* Vet. k. Volcanalis flamen rem di. Majæ faciebat. Macr. *Tubiluſtrium.* Var. Ovid. alii x kal. Vet. kl. Ovid. alii XIII.

d 24 9 *Regifugium* alterum. Vet. kl. Ovid. alii aliter.

e 25 8 *Tem-*

e 25 8 *Templum fortunæ datum.* Vet. kl. Ovid. Aquila oritur.
f 26 7 Arctophylax occidit.
g 27 6 Hyades oriuntur.
A 28 5
b 29 4
c 30 3
d 31 Prid. k.

I V N I V S.

e 1 K.Iunii. *Iunonis monetæ ædes.* Macrob. Bedas. *Carnæ deæ* in Cœlio monte. *Marti ſacr.* extra port. Capenam. Tempeſtati delubrum. Ovid. Fabariæ kl. Macrob. Aquila oritur. Hecatombæ hoc menſe plures. unde & illi nomen. Anni initium apud Athenienſes vel quod Sol Hecatombæus diceretur.
f 2 4 Hyades oriuntur, dies pluvius.
g 3 3 *Bellonæ ſacr.*
A 4 Pr.Non. Herculis ædes in Circo.
b 5 Nonæ. Templum Fidei. *Sponſoris Iovis.* Dion. alii. *Sacrum Fidio Semipatri.* Vet. kl. Ovid.
c 6 8 Veſtæ Templum.
d 7 7 *Piſcatorii ludi* in Camp.Mart. Ov.Feſt.
e 8 6 Feſt. Mentis templum dic. Ovid. Vet. kl. Arctophylax occidit.
f 9 5 *Veſta*, Vet. kal. Ovid. Aſini coronantur. Ara Iovis Piſtoris.
g 10 4 Delphin veſperi oritur. *Matralia. Fortis Fort.* Concordiæ ædes. *Matris*
A 11 3
b 12 Prid.Id. *Matutæ.* Vet. kl. Ovid.
c 13 Idus. *Iovis invicti. Minuſculæ Quinquatrus Minervæ.* Varro. Feſt. Cenſorinus.
d 14 18 k.Iu.
e 15 17 *Stercus ex æde Veſtæ defertur.* Feſt. Var. Ovid. Hyades oriuntur.
f 16 16 Zephyrus flat. Orion oritur.
g 17 15 Delphinus totus apparet. Æqui &
A 18 14 Volſci à Poſthumo fugati.

b 19 13 Sol

b 19 13 Sol in Cancro. *Minervæ in Aventino,* Vet. kl.
c 20 12 Ophiuchus oritur. *Sumani ſacrum* ad
d 21 11 Circum Max. Vet. kl. Ovid.
e 22 10
f 23 9 Flaminius victus à Pœnis. Ovid.
g 24 8 *Fortis Fortunæ.* Vet. kl. Ovid. Var.
A 25 7 *Naves coronatæ* per Tiberim convivia ducebant.
b 26 6 Orionis zona oritur. Solſtitium.
c 27 5 *Iovis Statoris & Laris.* Ovid.
d 28 4 Quirini templum in coll. Quiri. Ovid.
e 29 3 Vet. kl. III kal.
f 30 Prid. k. *Herculis & Muſarum.* Ovid. Populifugia in Iunio dies. Varro.

I V L I V S.

g 1 K. Iulii. Hoc die apud Rom. fiebant migratio-
A 2 6 nes ex ædibus in alienas ædes. ut
b 3 5 hoc tempore in feſto D. Michaelis:
c 4 4 id quod ex Cicerone, Suetonio, &
d 5 3 Mart. colligunt docti.
e 6 Pr. Non. Capitol. incenſum tempore Syllæ.
f 7 Nonæ. *Romulus non apparuit.* Lamp. in Com-
g 8 8 modo. Plut. *Capratinæ.* Iuno Capro-
A 9 7 tina. *Ancillarum feſtum.* Macr. Plut.
b 10 6 Ovid. Varro.
c 11 5 *Ludi Apollinares.* T. Liv. Vet. k. Varr. Livius alio loco tertio Non. ait.
d 12 4 *Iul. Caſ. natalis*, unde menſis, M. An-
e 13 3 ton. Conſule legem ferente. Macr.
f 14 Prid. Id. *Fortunæ mulieb. dedic.* Dion. Liv.
g 15 Idus. *Caſtoris* & *Poll. Equites* Rom. ab æde Honoris in equis in Capit. Plin. Vet.
A 16 17 k. A. kal. Dion.
b 17 16 *Alienſis dies atra.* Sera. Plin. Tacit.
c 18 15 XVII kal. Plut. XVI kal. in Camillo.
d 19 14
e 20 13
f 21 12 Mundi natalis. Solinus ex Ægyptio-
g 22 11 rum ſacerd. ſententia.

A 23 10

A	23	10	
b	24	9	
c	25	8	Hoc menſe rutilæ canes caniculæ ſa-
d	26	7	crificabantur. Vide Feſtum.
e	27	6	
f	28	5	*Neptunalia* etiam hoc menſe. Vet. kl.
g	29	4	& Varro.
A	30	3	
b	31	Prid. k.	

AVGVSTVS.

c	1	Kl. Aug.	*Spei* ad forum olitorium. Vet.kl.Conſecratio templi Martis. Dion. in hiſtor. Boedromia celebritas, hoc menſe agebatur, unde & menſis dictus. Apollo etiam Boedromius vocatus. Plutar. Bauſ. Harpocr. alii. Xerxes victus. Plut.
d	2	4	*Feria* quod Cæſ. Hiſp. citeriorem vi-
e	3	3	cit. Vet. kl.
f	4	Pr.Non.	
g	5	Nonæ.	*Saluti* in colle Quirin. Vet. kl. &
A	6	8	Spei.
b	7	7	
c	8	6	*Solis indigetis* in colle Quir. Vet. kl.
d	9	5	
e	10	4	*Ara Opis & Cereris in vico Iugario.* Vet. kl.
f	11	3	*Herculi magno cuſtodi in Circo flam.*
g	12	Prid. Id.	Vet. kl.
A	13	Idus.	*Diana ſacra.* Martial. Currebant in ne-
b	14	19 k. S.	mus Aricinum. Item *natalis Auguſti.*
c	15	18	Porph. *Dies feſtus ſervorum & ancilla-*
d	16	17	*rum.* Plutar. Et *Vertumno* in Loreto majore. Vet. kl.
e	17	16	*Portunalia ad pontem Æmyl.* Vet. kl. & Varro. Iano ad theat. Marcelli. Vet. kl.
f	18	15	*Conſualia.* Plut. in Numa. vel ſequ. die Sabinarum raptus.
g	19	14	*Auguſti mors.* Dion. hiſt. Sueton.

A 20 13 *Vina-*

A 20 13 *Vinalia ſecunda.* Plin.
b 21 12 *Vinalia ruſtica.* Varro. Feſtus vero XIV
c 22 11 kal. idem & Vet. kl. Myſteria magna. Plut. & Liber pater ex urbe in Eleuſinem transferebatur.
d 23 10 *Volcanalia* in Circo Flam. Vet. kl.
e 24 9
f 25 8 *Opiconſiva* in Capitolio. Vet. kl. Varro.
g 26 7
A 27 6 *Volturnalia.* Vet. kl. Varro. cujus feriæ menſe Octob. *Vortumnalia.*
b 28 5 Harpocratis feſtum hoc menſe fiebat ab Ægyptiis. Plut.
c 29 4 *Volcanalia.* Feſtus.
d 30 3 *Mundus Cereris patet.*
e 31 Prid. k. *Nat. C. Cæſ. Germanici.* Vet. kl.

SEPTEMBER.

f 1 K. Sept. *Volcani tutela* Septemb. Vet. k. Mæmactes Iupiter, & inde menſis. Harpocr. & alii.
g 2 4 *Auguſti victoria navalis* ex M. Anton. &
A 3 3 Cleop. Dion.
b 4 Pr. Non.
c 5 Nonæ.
d 6 8
e 7 7
f 8 6 Hieroſolyma à Tito Veſpaſian. capta,
g 9 5 Ioſephus.
A 10 4
b 11 3
c 12 Prid. Id.
d 13 Idus. *Prætor Max. clavum pangit.* Tit. Liv. &
e 14 18 k. O. Capitolii dedic. ab Horatio. Plutar. Tit. Liv Iovi. Vet. kal.
f 15 17 *Ludi.* Vet. kl. qui *Romani* & *Magni.* Aſc. Pæd.
g 16 16 *Ludi* V. k. Parentatio eorum, qui contra Perſas pugnando occubuerunt. Pl.
A 17 15 *Ludi.* Vet. kal.
b 18 14 *Ludi.* Vet. kal.

c 19 13 Thoth,

c	19	13	Thoth, id eſt, Mercurio Ægyptii ſa-
			crificant. Plut.
d	20	12	*Romuli Natalis.* Plut.
e	21	11	
f	22	10	
g	23	9	*Natalis Auguſti.* Dion. hiſt. Suet.
A	24	8	
b	25	7	Veneri. Vet. kal.
c	26	6	
d	27	5	
e	28	4	
f	29	3	
g	30	Prid. kl.	*Epulum Minervæ.* Vet. kl. *Meditrinalia*
			hoc menſe celebrabantur, & Metri-
			na dea, quo die primum muſtum bi-
			bebant. Feſt. Varro.

OCTOBER.

A	1	K. Oct.	*Martis tutela.* Octobr. Vet. kl. Pya-
b	2	6	nepſia hoc menſe celebrantur.
c	3	5	
d	4	4	*Mundus Cereris* patet. Feſt.
e	5	3	
f	6	Pr.Non.	
g	7	Nonæ.	
A	8	8	Panopſia Apollini. imo Pyanepſia.
b	9	7	Ereſione plectitur.
c	10	6	Oſcophoria, id eſt, Ramalia celebra-
d	11	5	bantur. Plutar. Suid. Comment. in
e	12	4	Nicand.
f	13	3	
g	14	Prid.Id.	
A	15	Idus.	*Mercatores Mercurio. Virgilii natalis.* Mar-
b	16	17 k.N.	tial. October equus Marti immola-
c	17	16	tur. Feſt. Plutar.
d	18	15	
e	19	14	
f	20	13	
g	21	12	
A	22	11	Chalcea Minervæ ſolennitas, vel ut
b	23	10	Phanodemus ait, Volcani. Hyperides

c 24 9 Har-

c	24	9	Harpocr.
d	25	8	
e	26	7	
f	27	6	
g	28	5	Myſteria minora hoc menſe agebantur. Plut. Galenus.
A	29	4	Sacrum hoc menſe Libero fiebat. Vet.
b	30	3	kl. Et *Vertumni feria*. Varr.
c	31	Prid. kl.	

N O V E M B E R.

d	1	K. Nov.	Hoc menſe Iovis epulum celebrabatur. Vet. kl. Antheſteria hoc menſe
e	2	4	agebantur, quæ & Bacchanalia,
f	3	3	Theoph. Suid. Harp.
g	4	Pr. Non.	
A	5	Nonæ.	
b	6	8	
c	7	7	*Mundum patere*. Feſt.
d	8	6	
e	9	5	
f	10	4	Limna Baccho, Thucyd.
g	11	3	Maria clauduntur. Veget. alii, uſque in VI Id. Mart.
A	12	Prid. Id.	Choes. Suid.
b	13	Idus.	Pithœgia.
c	14	18 k. D.	Chytra. Alii in Lenæone menſe conſtituunt. Comm. in Heſiod. Harpocr.
d	15	17	Ludi plebei per hos dies. Suet.
e	16	16	
f	17	15	
g	18	14	
A	19	13	
b	20	12	
c	21	11	
d	22	10	
e	23	9	
f	24	8	*Bruma*, quæ & *Brumalia*, feſtum Ro-
g	25	7	manor. Conſtant. in re ruſt.
A	26	6	
b	27	5	Hic menſis fuit in tutela Dianæ V. k.
c	28	4	& inferiæ fiebant Gallis defoſſis &